

„Strategia Rozwoju Miasta i Gminy Sępopol na lata 2017-2023 ”

STRATEGIA ROZWOJU MIASTA I GMINY SĘPOPOL NA LATA 2017-2023

Miasto i Gmina Sępopol

Autorzy opracowania: dr Grzegorz Górniewicz, Firma „Consultor-Max” Mirosław Rudzki

Olsztyn, kwiecień 2018 rok

SPIS TREŚCI

Wstęp – podstawowe założenia.....	4
1. Sfera przestrzenno-przyrodnicza.....	6
1.1. Położenie gminy Sępól.....	6
1.2. Środowisko przyrodnicze.....	10
1.3. Infrastruktura techniczna.....	13
1.4. Zagospodarowanie przestrzenne.....	19
1.5. Wnioski.....	23
2. Sfera społeczno-gospodarcza.....	24
2.1. Rynek pracy.....	24
2.2. Struktura lokalnej gospodarki.....	32
2.3. Finanse samorządu terytorialnego.....	33
2.4. Wnioski.....	37
3. Sfera społeczno-kulturowa.....	39
3.1. Demografia.....	39
3.2. Oświata i wychowanie.....	41
3.3. Kultura.....	42
3.4. Sport.....	42
3.5. Turystyka i ochrona zabytków.....	43
3.6. Ochrona zdrowia.....	45
3.7. Pomoc społeczna.....	45
3.8. Aktywność społeczna mieszkańców.....	46
3.9. Współpraca międzynarodowa.....	47
3.10. Wnioski.....	49
4. Spójność z europejskimi, krajowymi i regionalnymi dokumentami strategicznymi	50
4.1. Długookresowa Strategia Rozwoju Kraju -Polska 2030. Trzecia fala nowoczesności	50

4.2. Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2010-2030: Regiony, Miasta, Obszary Wiejskie	56
4.3. Strategia rozwoju społeczno-gospodarczego województwa warmińsko-mazurskiego do 2025 r.	60
4.4. Program Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014–2020	61
5. Badanie głównych zjawisk, stanu i kierunków przyszłych działań gminy.....	64
6. Analiza SWOT.....	75
7. Założenia Strategii i jej realizacja.....	82
8. Zasady monitoringu i ewaluacji.....	85
Bibliografia.....	89
Załączniki do Strategii.....	91

Wstęp – podstawowe założenia

Strategia rozwoju miasta i gminy Sępólno na lata 2017–2023 jest dokumentem planistycznym, skupiającym zasoby i wizję rozwoju samorządu lokalnego i podmiotów publicznych, organizacji pozarządowych oraz pozostałych podmiotów prowadzących działalność pożytku publicznego, przedsiębiorców, a także pozostałych mieszkańców gminy. Dokument ten powstał w oparciu o szczegółową diagnozę problemów i potrzeb mieszkańców miasta i gminy, przeprowadzoną podczas specjalnych warsztatów i konsultacji.

Podstawą opracowania Strategii miasta i gminy Sępólno jest konieczność przystosowania dokumentów strategicznych samorządu lokalnego do aktualnych aktów prawnych określających kierunki prowadzenia polityki rozwoju na poziomie województwa, kraju oraz Europy. Do najważniejszych z nich należą:

- na poziomie województwa: Strategia Rozwoju Województwa Warmińsko – Mazurskiego do roku 2025, Regionalny Program Operacyjny Województwa Warmińsko - Mazurskiego na lata 2014 – 2020,
- na poziomie kraju: Długookresowa Strategia Rozwoju Kraju Polska 2030. Trzecia fala nowoczesności (DSRK), Strategia Rozwoju Kraju 2020. Aktywne społeczeństwo, konkurencyjna gospodarka, sprawne państwo (SRK 2020), 8 strategii zintegrowanych w tym Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2010 – 2020: Regiony, Miasta, Obszary Wiejskie (KSRR),
- na poziomie Unii Europejskiej: Strategia na rzecz inteligentnego i zrównoważonego rozwoju sprzyjającego włączeniu społecznemu.

MISJA ROZWOJU MIASTA I GMINY

Wspieranie rozwoju gospodarczego, społecznego oraz przestrzennego miasta i gminy Sępólno

CELE STRATEGICZNE:

1. Sfera przestrzenno-przyrodnicza:

- rozwój infrastruktury komunikacyjnej,
- rozwój rolnictwa,
- rozwój turystyki.

2. Sfera gospodarczo-finansowa:

- podniesienie poziomu lokalnej przedsiębiorczości,
- wzrost atrakcyjności inwestycyjnej,
- rozwój infrastruktury gospodarczej.

3. Sfera społeczno-kulturowa:

- podnoszenie jakości życia ludzi poprzez wzmacnianie i doskonalenie jakości usług publicznych i wzmacnianie kapitału społecznego,
- zwiększanie poziomu bezpieczeństwa społecznego,

Metody realizacji celów strategicznych:

- wykorzystanie środków krajowych i Unii Europejskiej,
- współpraca międzygminna i regionalna,
- poprawa efektywności zarządzania (administracja gminy)

Niniejsza strategia obejmuje kluczowe zagadnienia, niezbędne do określenia wieloletniego programu rozwoju Gminy. Część diagnostyczna ma formę analizy przeglądowych danych demograficznych i statystycznych dla Gminy, wskazania aktualnej sytuacji społeczno-ekonomicznej. Część planistyczna obejmuje analizę SWOT oraz cele - realne do osiągnięcia i powiązane z diagnozą obszaru, a także katalog działań realizujących założenia strategiczne.

Autorzy opracowania pragną podziękować wszystkim tym, którzy w trakcie 10- spotkań , konsultacji oraz warsztatów tematycznych odbywających się od października 2017 roku do miesiąca stycznia 2018r. dostarczyli cennych informacji, pozwalających na przygotowanie niniejszego dokumentu.

1. Sfera przestrzenno-przyrodnicza

1.1. Położenie gminy Sępólno

Na rozwój gmin mają wpływ zarówno czynniki wewnętrzne, jak i zewnętrzne, niezależne od nich samych. Do tych pierwszych zalicza się przede wszystkim lokalne zasoby, w tym szczególnie ludzi i ich potrzeby, zgromadzony majątek, dostępność do surowców naturalnych i położenie. W przypadku czynników zewnętrznych analizuje się przede wszystkim politykę państwa ze szczególnym uwzględnieniem kwestii społecznych, jakości życia mieszkańców, a także otoczenie bliższe i dalsze. Otoczenie bliższe (bezpośrednie) obejmuje wszystkie systemy, z którymi gmina jest w bezpośrednich stosunkach, np. powiat. Natomiast otoczenie dalsze nazywane też makrootoczeniem, przedstawia systemy, z którymi gmina ma pośrednie stosunki, np. sytuacja społeczna w kraju, polityka i system prawny.

Położenie na tle podziału administracyjnego

Miasto i gmina Sępólno położone jest w północnej części województwa warmińsko-mazurskiego nad rzekami Łyna i Guber. Należy ono do powiatu bartoszyckiego, w skład którego wchodzi ponadto 5 innych gmin, a mianowicie: miasto Bartoszyce, gmina Bartoszyce, miasto Górowo Iławeckie, gmina Górowo Iławeckie oraz gmina i miasto Bisztynek.

Miasto i Gmina Sępólno o powierzchni 246,38 km², leży w północnej części województwa warmińsko-mazurskiego. W skład gminy wchodzi 48 miejscowości, w tym 1 miasto (Sępólno). Od zachodu graniczy z gminą Bartoszyce, od południowego wschodu z gminą Korsze (powiat kętrzyński) oraz od wschodu z gminą Barciany (powiat kętrzyński).

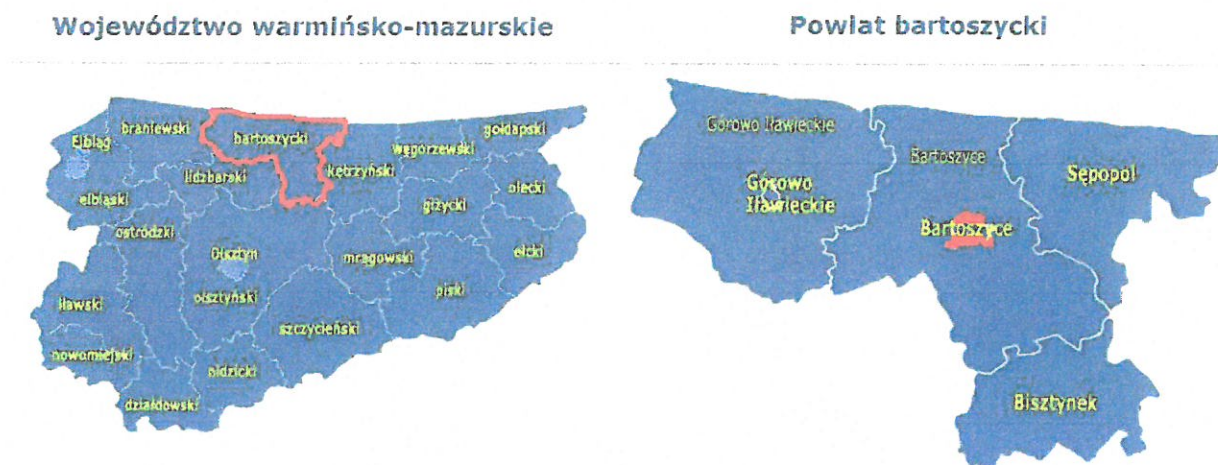
Północna granica gminy Sępólno stanowi jednocześnie granicę państwową z Obwodem Kaliningradzkim, należącym do Federacji Rosyjskiej. Od 2004 roku, po wejściu Polski do Unii Europejskiej, jest to nie tylko granica Polski z Rosją, ale również zewnętrzna granica Unii Europejskiej.

Miasto Sępólno położone jest 82 km od Olsztyna, 280 km od Warszawy, 190 km od Gdańska i 90 km od Kaliningradu (odległości drogowe – źródło: <http://odleglosci.info/wyznaczanie-trasy>).

Położenia miasta na tle podziału administracyjnego województwa warmińsko-mazurskiego

przedstawia rys. 1.

Rys. 1 Położenie powiatu bartoszyckiego na tle podziału administracyjnego województwa warmińsko-mazurskiego oraz położenie gminy Sępól w powiecie bartoszyckim

Źródło: www.gminy.pl

Położenie na tle krain fizyczno-geograficznych

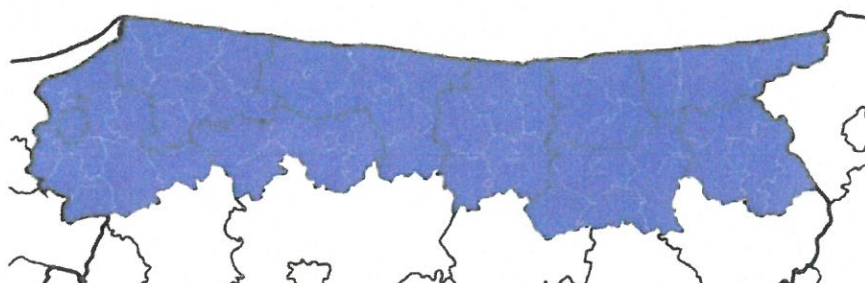
Gmina Sępól wchodzi w skład Równiny Sępolskiej, która jest rozległą niecką wznoszącą się na obrzeżu do 80-100 m n.p.m. i obniżającą się ku środkowi do 40-50 m n.p.m. Mezoregion ten jest pozostałością po rozległym jeziorze zastoiskowym, który utworzył się przed cofającym się ostatnim zlodowaceniem plejstocеныm. Konsekwencją tego jest urodzajna pokrywa glebowa i stosunkowo słaby rozwój lodowcowych form marginalnych, zwłaszcza w środkowej części regionu i prawie zupełny brak jezior. Główną rzeką regionu jest Łyna, która płynąc meandrami wcina się w podłoże na głębokość do 30 – 40 m tworząc malowniczą dolinę. Równina Sępolska jest rozległą niecką wznoszącą się na obrzeżu do 80-100 m n.p.m. i obniżającą się ku środkowi do 40-50 m n.p.m. Równina od zachodu graniczy ze Wzniesieniami Górskimi, od wschodu z Krainą Węgorapy i Krainą Wielkich Jezior Mazurskich, na południu znajdują się pojezierza: Olsztyńskie i Mrągowskie. Na północy, już poza granicą państwa Równina Sępolska przechodzi w równinę nad Pregolą. W granicach Polski Równina Sępolska zajmuje powierzchnię około 1160 km².

Na obszarze Niziny Sępolskiej przeważa krajobraz równinny, który urozmaicają doliny rzeczne i niewielkie spadki terenu. Ośią hydrograficzną terenu jest rzeka Łyna – największa rzeka województwa. Przecina ona teren gminy płynąc z kierunku południowo-zachodniego na północno-wschodni i północny. Łyna płynie przez miasto Sępólno.

Położenie na tle regionalnych układów przestrzenno-funkcjonalnych

W *Strategii rozwoju społeczno-gospodarczego województwa warmińsko-mazurskiego do roku 2025* gmina Sępólno zaliczona jest do obszarów przygranicznych, na których występuje nawarstwienie różnorodnych problemów społeczno-gospodarczych. Szanse dla tych obszarów upatruje się m. in. w intensyfikacji współpracy międzynarodowej, wykorzystaniu szans wynikających z małego ruchu przygranicznego oraz poprawie powiązań komunikacyjnych w pasie przygranicznym. Rys. 2 przedstawia mapę obszarów przygranicznych należących do województwa warmińsko-mazurskiego.

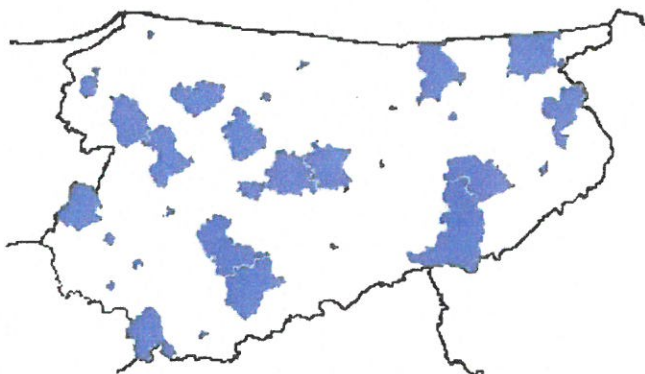
Rys. 2 Obszary przygraniczne województwa warmińsko-mazurskiego

Źródło: Strategia rozwoju społeczno-gospodarczego województwa warmińsko-mazurskiego do roku 2025.

Problemem prezentowanych obszarów jest utrata konkurencyjności małych i średnich miast w wyniku silnej konkurencji zewnętrznej oraz pogarszającej się sytuacji w gminach otaczających te miasta.

Rys. 3 OSI Obszary wymagające restrukturyzacji i rewitalizacji

Źródło: Strategia rozwoju społeczno-gospodarczego województwa warmińsko-mazurskiego do roku 2025.

Gmina Sępólno znajduje się w obrębie obszaru funkcjonalnego Zielone Płuca Polski (zob. rys. 4). Obszar funkcjonalny Zielone Płuca Polski wyróżnia się w skali kraju wysokim standardem środowiska przyrodniczego i ukierunkowany jest na rozwój proekologiczny oraz na utrzymanie zrównoważonych struktur przestrzennych. Na obszarze tym za obowiązujące przyjęto zasady zrównoważonego rozwoju z naciskiem na ochronę środowiska.

Całkowity obszar zaliczany do obszaru funkcjonalnego Zielone Płuca Polski obejmuje obecnie ok. 63 tys. km². Powierzchnia ta stanowi aż 20% powierzchni całego kraju i zamieszkuje na niej ok. 10% ludności kraju. Położony jest w północno-wschodniej części Polski, obejmując województwa warmińsko-mazurskie i podlaskie oraz części województw: mazowieckiego, kujawsko-pomorskiego i pomorskiego. Podstawą delimitacji obszaru były jedne z najcenniejszych w kraju i Europie systemy ekologiczne. Ze względu na pragmatykę realizacji wspólnych przedsięwzięć umowną granicę zewnętrzną stanowią granice administracyjne gmin.

Rys. 4 Zielone Płuca Polski

Źródło: Strona internetowa Fundacji Zielone Płuca Polski www.fzpp.pl

Położenie na tle układu komunikacyjnego i dostępność komunikacyjna

Gmina Sępólno położona na obszarze pozbawionym autostrad i dróg ekspresowych. Na jej terenie znajdują się jedynie drogi lokalne. Na terenie gminy znajdują się stacja Wiatrowiec i trasa kolejowa Korsze - Bartoszyce. Gmina aktualnie nie posiada komunikacji pasażerskiej - kolejowej. Stacja kolejowa w Sępólnie została zlikwidowana w 1991 roku. Odbywa się natomiast na obszarze gminy ruch towarowy.

1.2. Środowisko przyrodnicze

Pojęcia „środowisko”, w tym szczególnie jego ochrona, stanowi współcześnie częsty temat dyskusji. Przyczyną takiego stanu rzeczy należy upatrywać w zagrożeniach stwarzanych przez rozwój gospodarczy. Konsekwencją świadomości tych zagrożeń, w tym zagrożeń dla zdrowia, a nawet życia stały się rozwiązania normatywne, wymuszające zachowania człowieka mające na celu

poszanowanie otaczającej go przyrody.

W Polsce podstawą do stworzenia przepisów prawnych w zakresie ochrony środowiska jest ustawa zasadnicza z 6 kwietnia 1997 roku, czyli Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej. W art. 86 głosi ona, że każdy obowiązany do dbałości o stan środowiska i ponosi odpowiedzialność za spowodowanie przez siebie jego pogorszenia. W art. 74 ust. 2 jest zapisane, iż: ochrona środowiska jest obowiązkiem władz publicznych. W przypadku samorządu terytorialnego jego podstawową jednostką jest gmina, jak głosi art. 164 Konstytucji. Gmina wykonuje wszystkie zadania samorządu terytorialnego niezastrzeżone dla innych jednostek samorządu.

Ustawa z dnia 8 marca 1990 roku „O samorządzie gminnym” w art.7 przedstawia otwarty katalog zadań własnych gminy. Wśród nich są między innymi sprawy: ładu przestrzennego, ochrony środowiska i przyrody oraz gospodarki wodnej, oczyszczania ścieków komunalnych, utrzymania czystości i porządku oraz urządzeń sanitarnych, wysypisk i unieszkodliwiania odpadów komunalnych, zieleni gminnej i zadrzewienia. Jak można zauważyć zadania gminy w zakresie ochrony środowiska zawarte w cytowanej ustawie są przedstawione ogólnikowo, jednakże każde z tych zadań jest uszczegółowione w szeregu innych ustaw, do których przestrzegania gmina jest zobowiązana.

Stan środowiska naturalnego

Gmina Sępólno posiada aktualny, bardzo szczegółowy dokument dotyczący ochrony środowiska (Program ochrony środowiska dla Miasta i Gminy Sępólno na lata 2012-2015 z perspektywą na lata 2016-2019). Przedstawiono w nim m. in. takie zagadnienia jak: środowisko a zdrowie, powietrze i jego jakość, źródła i wielkość emisji gazów, kwestie dotyczące wody, gospodarki odpadami oraz przeciwdziałania zmianom klimatu. Ponadto program zawiera informacje o działaniach i narzędziach dotyczących ochrony środowiska, harmonogram ich realizacji i procedury kontrolne związane z jego realizacją (szczegółowe dane zawiera załącznik 1 (Program ochrony środowiska dla Miasta i Gminy Sępólno na lata 2012-2015 z perspektywą na lata 2016-2019).

Tereny chronione na obszarze gminy Sępólno zajmują 2 769,3 ha (11,2%). Występują tu jedynie obszary chronionego krajobrazu i 23 pomniki przyrody, w tym 19 pojedynczych drzew i 4 grupy drzew. Na terenie gminy nie występują rezerваты. Obszary chronionego krajobrazu wyznaczono przede wszystkim w dolinach głównych cieków wodnych powiatu i na obszarze węzła hydrograficznego:

- Obszar Chronionego Krajobrazu Doliny Dolnej Łyny (powierzchnia ogółem 16 429,9 ha),

- Obszar Chronionego Krajobrazu Doliny Rzeki Guber (powierzchnia ogółem 14 363,8 ha).

Na obszarze gminy Sępól znajdują się 2 obszary chronione w ramach sieci Natura 2000:

- Obszar Specjalnej Ochrony Ptaków „Ostoja Warmińska” PLB280015, powierzchnia 145 342,0 ha. „Ostoja Warmińska” została ustanowiona jako obszar Natura 2000 przede wszystkim dla ochrony jednego gatunku – bociana białego, który osiąga tu największą liczebność i największe zagęszczenie w kraju. Jest to jednak również bardzo ważna ostoja dla wielu innych gatunków ptaków, występują tu bowiem aż 93 gatunki ptaków waloryzujące obszary Natura 2000 (w tym 81 gatunków lęgowych i prawdopodobnie lęgowych). Jest wśród nich 38 gatunków z załącznika I Dyrektywy Ptasiej i 15 gatunków z Polskiej czerwonej księgi zwierząt. Ostoja Warmińska rozciąga się na obszarze gmin: Gmina Górowo Iławeckie, Miasto Górowo Iławeckie, Gmina Bartoszyce, Miasto i Gmina Sępól (na terenach wiejskich i miejskich) – na mapie kolor żółty.

- Specjalny Obszar Ochrony Siedlisk „Torfowiska źródłiskowe koło Łabędnika” PLH280047, powierzchnia 27 ha. Obszar jest położony na Równinie Sępolskiej. W skład obszaru wchodzi dwa osobne torfowiska źródłiskowe otoczone użytkami zielonymi.

Ważną rolę w zachowaniu różnorodności biologicznej na terenach zurbanizowanych pełnią tereny zielone.

Lesistość gminy Sępól wynosi 18,9%, podczas gdy całego powiatu bartoszyckiego – 23,1%. Duże kompleksy leśne w gminie Sępól w zasadzie nie występują. Mniejsze kompleksy są porozrzucane po całym terenie gminy.

Tab. 1. Grunty na obszarze miasta i gminy Sępól

Wyszczególnienie	miasto	gmina
Powierzchnia ogólna, w tym:	463 ha	24195 ha
użytki rolne	312 ha	18382 ha
grunty leśne oraz zadrzewione i zakrzewione	8 ha	4714 ha
grunty zabudowane i zurbanizowane	117 ha	657 ha
grunty pod wodami	21 ha	140 ha
Nieużytki	5 ha	259 ha
tereny różne	0	43 ha

Źródło: dane Urzędu Miejskiego w Sępólnie

Na całym terenie gminy występują poziomy wodonośne czwartorzędowe i trzeciorzędowe. Zróznicowana jest głębokość występowania warstw wodonośnych (od kilkunastu do ponad 170 m) i ich miąższość (kilka – kilkanaście metrów). Teren gminy jest objęty zasięgiem Głównego Zbiornika Wód Podziemnych oznaczonego numerem 205 (Subzbiornik Warmia), o powierzchni ogólnej 2095 km² i szacunkowych zasobach dyspozycyjnych wynoszących 60 tys. m³/d. Wody tego zbiornika są w naturalny sposób chronione od powierzchni terenu.

Należy podkreślić, że na terenie gminy warstwy wodonośne są stosunkowo dobrze izolowane osadami o słabej przepuszczalności i jakość wód wglębnych nie jest zagrożona (zagrożenie średnie i niskie).

Sieć hydrograficzna w gminie jest dobrze rozwinięta. Główną rzeką, płynącą z południowo-zachodniej części gminy na północny zachód i północ jest II-rzędowa rzeka Łyna, będąca dopływem Pregoty (Łyna wpada do Pregoty na terenie Obwodu Kaliningradzkiego). Łyna jest największą rzeką województwa warmińsko-mazurskiego (długość całkowita 263,7 km) i najdłuższą rzeką powiatu. Przepływa przez gminy: Gmina Miejska Bartoszyce, Gmina Bartoszyce oraz Miasto i Gmina Sępolek.

1.3. Infrastruktura techniczna

Infrastruktura techniczna definiowana jest na ogół jako to suma sieci przewodzących, urządzeń i obiektów przynależnych danemu terenowi (w znaczeniu jednostki przestrzenno-gospodarczej), dostarczających: prąd elektryczny, wodę, ciepło, gaz, usługi telekomunikacyjne oraz usługi umożliwiające utylizację odpadów. Infrastruktura każdej jednostki przestrzenno-gospodarczej powstaje by umożliwić jej prawidłowe i sprawne funkcjonowanie.

Infrastruktura gazowa

Na terenie gminy Sępolek brak jest sieci gazowej, również infrastruktury przesyłowej. W związku z tym brak jest uzbrojenia terenów wiejskich na obszarze gminy w sieć gazową średniego i niskiego ciśnienia. W tej sytuacji niewątpliwą barierą dla dalszego rozwoju gminy jest brak wspomnianej sieci przesyłowej do poszczególnych jednostek osadniczych.

Infrastruktura energetyczna

System elektroenergetyczny gminy Sępól nierozdzielnie związany jest z systemem elektroenergetycznym powiatu Bartoszyckiego oraz województwa warmińsko-mazurskiego.

Województwo warmińsko-mazurskie jest zasilane z krajowego systemu elektroenergetycznego linią WN 400 kV relacji Gdańsk Błonie–Olsztyn Mątki oraz liniami WN 220 kV: Ostrołęka–Olsztyn 1, Włocławek–Olsztyn 1 i Ostrołęka–Elk. Transformacja energii z ww. linii na napięcie 110 kV następuje w stacjach transformatorowych 400/110 kV Olsztyn Mątki oraz 220/110 kV Olsztyn.

Układ linii elektroenergetycznych wysokich napięć dla północnej części województwa (w tym gminy Sępól) jest wystarczający i nie stwarza ograniczeń rozwoju.

Infrastruktura telekomunikacyjna, w tym sieć szerokopasmowa internetowa

Gmina Sępól została objęta Projektem pn. „Rozbudowa Infrastruktury szerokopasmowego dostępu do Internetu i sieci PIAP”. Celem projektu Sieć Szerokopasmowa Polski Wschodniej na poziomie województwa warmińsko-mazurskiego było: zapewnienie do końca 2015 roku dostępu do usług szerokopasmowych dla 90% mieszkańców i 100% instytucji publicznych i przedsiębiorców na terenie regionu.

W ramach projektu SSPW zbudowana została szkieletowa sieć światłowodowa, spełniająca wymogi stawiane tzw. sieciom następnej generacji (NGN). Zostały też przygotowane obiekty (punkty dystrybucyjne), stanowiące punkty styku z operatorami sieci dostępowych. Sieć jest otwarta na równych zasadach dla wszystkich przedsiębiorców telekomunikacyjnych chcących oferować usługi szerokopasmowe lub ich nowoczesne zastosowania mieszkańcom regionu. Dotyczy to też tych operatorów, którzy w oparciu o tę infrastrukturę będą rozbudowywać własne systemy dostępu szerokopasmowego (wielu obecnych na rynku operatorów wstępnie zadeklarowało już chęć tego rodzaju współpracy przy rozwoju usług szerokopasmowych w regionie). Takie podejście pozwoli zachować pełną neutralność rynkową a także technologiczną. Dzięki temu infrastruktura będzie mogła być wykorzystywana przez wszystkich uczestników rynku telekomunikacyjnego.

Projekt SSPW zakładał budowę infrastruktury teleinformatycznej, uzupełniającej istniejące już zasoby należące do operatorów telekomunikacyjnych działających w regionie.

Budowana infrastruktura objęła również elementy pasywne, które są niezbędne do instalacji i działania szerokopasmowej sieci internetowej (takie jak np.: kanalizacja teletechniczna, przewody, światłowody, studnie czy lokalizacje węzłów telekomunikacyjnych) oraz elementy aktywne (przede wszystkim w węzłach sieci szkieletowej i głównych węzłach sieci dystrybucyjnej).

Gospodarka wodno-ściekowa

Na terenie gminy zaopatrzenie w wodę odbywa się z ujęć wgłębnych oraz studni kopanych. Woda przeznaczona jest do zaspokajania potrzeb bytowo-gospodarczych ludności, usług dla ludności i rolnictwa. Na obszarze gminy zasoby warstw wodonośnych określa się jako dobre.

Na terenie gminy użytkowanych jest 11 niezależnych gminnych sieci wodociągowych służących zbiorowemu zaopatrzeniu ludności w wodę. 9 z nich pobiera wodę z własnych ujęć wód podziemnych, a dwa zasilane są z ujęć z sąsiedniej gminy Bartoszyce. Całkowita długość czynnej sieci wodociągowej (bez przyłączy) wynosi 77,3 km. Liczba przyłączy do budynków wynosi 870, a ich długość 33,9 km. Do wodociągu podłączone jest 1445 mieszkań w gminie.

Na terenie gminy występuje znaczne niedoinwestowanie w zakresie rozwiązań gospodarki ściekowej w budownictwie mieszkaniowym jedno- i wielorodzinnym.

Kanalizację sanitarną odprowadzającą ścieki do nowoczesnej oczyszczalni posiada miasto Sępól. Długość czynnej sieci kanalizacyjnej w mieście wynosi 14,6 km, przykanalików 3,1 km. W mieście jest 270 przyłączy które zbierają ścieki z 583 gospodarstw domowych.

Miasto Sępól dla swoich potrzeb wybudowało nowoczesną, mechaniczno-biologiczno-chemiczną oczyszczalnię ścieków, o obliczeniowej wielkości 3800 RLM. Została ona oddana do użytku we wrześniu 2002 roku. Oczyszczalnia ma uregulowany stan prawny. Pozwolenie wodnoprawne na odprowadzanie oczyszczonych ścieków do rzeki Łyny, ważne jest do 2012 roku. Podstawowe dopuszczalne parametry w nim określone wynoszą:

I. Ilość ścieków:

- średniodobowa ilość ścieków = 330 m³/dobę
- maksymalna ilość ścieków = 440 m³/dobę

II. Stężenia zanieczyszczeń w ściekach:

- pH – 6,5 – 9,0
- BZT₅ – 30 mg O₂/dm³
- ChZT – 150 mg O₂/dm³
- zawiesina ogólna – 50 mg/l
- azot ogólny – 30 mgN/l
- azot amonowy – 6 mg N-NH₄/l
- fosfor ogólny – 5 mg P/l.

Oczyszczalnia nie ma problemów z dotrzymaniem w/w warunków. Jest to bardzo nowoczesny obiekt zrealizowany w technologii SBR. Mankamentem obiektu jest jego stosunkowo duża energochłonność. Ciąg technologiczny składa się z następujących urządzeń: przepompowni, piaskownika, bloku biologicznego SBR w skład, którego wchodzi komora atoksyczna i komory napowietrzania. Oczyszczone ścieki z SBR-u odpływają kanałem zrzutowym do rzeki Łyny.

Ciepłownictwo

W mieście Sępólno nie występuje zcentralizowany system ciepłowniczy z miejską ciepłownią. Gospodarka ciepła na terenie miasta i gminy opiera się na indywidualnych kotłowniach zlokalizowanych w budynkach, pracujących na potrzeby centralnego ogrzewania i przygotowania ciepłej wody. Istniejące źródła ciepła zaspokajają potrzeby poszczególnych odbiorców.

Jedne z największych kotłowni w mieście pozostają w zasobach Zakładu Gospodarki Mieszkaniowej i Usług Komunalnych. Cztery z nich są to kotłownie olejowe o mocy od 40 do 400 kW, wybudowane w 1998 roku. Jedna z nich na ul. Moniuszki rozprowadza ciepło do trzech budynków mieszkalnych lokalną siecią ciepłą.

Gospodarka odpadami

Na terenie gminy i miasta wyróżniono dwa podstawowe rodzaje odpadów: odpady komunalne oraz odpady niebędące odpadami komunalnymi (odpady medyczne i weterynaryjne, odpady z oczyszczalni ścieków, odpady przemysłowe, pozostałe odpady). Zgodnie z definicją podaną w ustawie o odpadach, odpady komunalne to: „odpady powstające w gospodarstwach domowych, a także odpady niezawierające odpadów niebezpiecznych pochodzące od innych wytwórców odpadów, które ze względu na swój charakter lub skład są podobne do odpadów powstających w gospodarstwach domowych”.

Ilość odpadów powstających w gospodarstwach domowych w gminie Sępólno oszacowano przyjmując jednostkowy wskaźnik nagromadzenia odpadów, ustalony na podstawie ilości (masy) odpadów przyjętych w 2002 r. na składowisko w Wysiecu.

Roczne sprawozdanie sporządzone przez Burmistrza Sępólna z realizacji zadań z zakresu gospodarowania odpadami komunalnymi za 2017 rok zawiera informacje zamieszczone w poniższej tabeli.

Tab. 2. Roczne sprawozdanie sporządzone przez Burmistrza Miasta z realizacji zadań z zakresu gospodarowania odpadami komunalnymi za 2017 rok

INFORMACJA O POSZCZEGÓLNYCH RODZAJACH ODPADÓW KOMUNALNYCH ODEBRANYCH Z OBSZARU GMINY/ZWIĄZKU MIĘDZYGMINNEGO				
a) Informacja o odebranych odpadach komunalnych nieulegających biodegradacji ⁵⁾				
Nazwa i adres instalacji ⁶⁾ , do której zostały przekazane odpady komunalne	Kod odebranych odpadów komunalnych ⁷⁾	Rodzaj odebranych odpadów komunalnych ⁷⁾	Masa odebranych odpadów komunalnych ⁸⁾ [Mg]	Sposób zagospodarowania odebranych odpadów komunalnych ⁹⁾
ZGOK Sp. z o.o. Ul. Lubelska 53 10-410 Olsztyn	20 03 01	Niesegregowane (zmieszane) odpady komunalne	611,321	D13
ZGOK Sp. z o.o. Ul. Lubelska 53 10-410 Olsztyn	20 03 01	Niesegregowane (zmieszane) odpady komunalne	3,280	zbieranie
NOVAGO Sp. z o.o. Zakład w Różankach Różanki 13 14-240 Susz	20 03 01	Niesegregowane (zmieszane) odpady komunalne	263,679	R12
ZGOK Sp. z o.o. Ul. Lubelska 53 10-410 Olsztyn	15 01 07	Opakowania ze szkła	6,438	zbieranie
KRYNICKI RECYKLING S.A. Zakład Uzdatniania Słuczki Szklanej Pełkinie 136A 37-511 Wólka Pełkińska	15 01 07	Opakowania ze szkła	22,540	R5
KRYNICKI RECYKLING S.A. Zakład Uzdatniania Słuczki Szklanej Ul. Zakolejowa 23 07-200 Wyszaków	15 01 07	Opakowania ze szkła	48,245	R5
KRYNICKI RECYKLING S.A. Zakład Uzdatniania Słuczki Szklanej Ul. Klonowa 58 42-700 Lubliniec	15 01 07	Opakowania ze szkła	1,177	R5
Przedsiębiorstwo Usług Komunalnych w Lipnie Sp. z o.o. Ul. Wyszyńskiego 47 87-600 Lipno	17 02 03	Tworzywa sztuczne	1,240	R12

FPHU „DS.” Daniel Szeremiota Kolonia Druga 2B 11-300 Biskupiec	17 02 02	szkło	0,700	R5
ZGOK Sp. z o.o. Ul. Lubelska 53 10-410 Olsztyn	20 01 39	Tworzywa sztuczne	71,866	R12
ZGOK Sp. z o.o. Ul. Lubelska 53 10-410 Olsztyn	20 01 39	Tworzywa sztuczne	1,714	zbieranie
ZGOK Sp. z o.o. Ul. Lubelska 53 10-410 Olsztyn	20 01 23*	Urządzenia zawierające freony	0,047	zbieranie
Remondis Elektrorecykling Oddział w Błoniu Ul. Ekologiczna 2 05-870 Błonie	20 01 23*	Urządzenia zawierające freony	1,833	R12
ZGOK Sp. z o.o. Ul. Lubelska 53 10-410 Olsztyn	20 01 35*	Zużyte urządzenia elektryczne i elektroniczne inne niż wymienione w 20 01 21 i 20 01 23 zawierające niebezpieczne składniki	0,286	zbieranie
Remondis Elektrorecykling Oddział w Błoniu Ul. Ekologiczna 2 05-870 Błonie	20 01 35*	Zużyte urządzenia elektryczne i elektroniczne inne niż wymienione w 20 01 21 i 20 01 23 zawierające niebezpieczne składniki	1,802	R12
Mazur Elektrorecykling sp. z o.o. ul. Żimowa 1 10-380 Olsztyn	20 01 35*	Zużyte urządzenia elektryczne i elektroniczne inne niż wymienione w 20 01 21 i 20 01 23 zawierające niebezpieczne składniki	1,432	R12
ZGOK Sp. z o.o. Ul. Lubelska 53 10-410 Olsztyn	20 01 36	Zużyte urządzenia elektryczne i elektroniczne inne niż wymienione w 20 01 21, 20 01 23, 21 01 35	0,087	zbieranie
Mazur Elektrorecykling sp. z o.o. ul. Żimowa 1 10-380 Olsztyn	20 01 36	Zużyte urządzenia elektryczne i elektroniczne inne niż wymienione w 20 01 21, 20 01 23, 21 01 35	1,011	R12
TOM Elektrorecykling Sp. z o.o. Ul. Pomorska 11 70-812 Szczecin	20 01 36	Zużyte urządzenia elektryczne i elektroniczne inne niż wymienione w 20 01 21, 20 01 23, 21 01 35	2,002	R12
ZGOK Sp. z o.o. Ul. Lubelska 53 10-410 Olsztyn	20 03 07	Odpady wielkogabarytowe	3,285	zbieranie
ZGOK Sp. z o.o. Ul. Lubelska 53 10-410 Olsztyn	20 03 07	Odpady wielkogabarytowe	9,020	R12
NOVAGO Sp. z o.o. Zakład w Różankach Różanki 13 14-240 Susz	20 03 07	Odpady wielkogabarytowe	0,706	R12

Przedsiębiorstwo Usług Komunalnych w Lipnie Sp. z o.o. Ul. Wyszyńskiego 47 87-600 Lipno	20 03 07	Odpady wielkogabarytowe	4,729	R12
ZGOK Sp. z o.o. Ul. Lubelska 53 10-410 Olsztyn	20 01 99	Inne nie wymienione frakcje zbierane w sposób selektywny	0,017	zbieranie
Regionalny Zakład Utylizacji Odpadów Komunalnych „Rypin” sp. z o. o. Puszcza Miejska 24 87-500 Rypin	20 01 99	Inne nie wymienione frakcje zbierane w sposób selektywny	0,143	D5
Quickpack Polska Sp. z o. o. Ul. Przemysłowa 47 28-300 Jędrzejów	15 01 02	Opakowania z tworzyw sztucznych	3,300	R3
Elana PET Sp. z o.o. Ul. M. Skłodowskiej-Curie 73 87-100 Toruń	15 01 02	Opakowania z tworzyw sztucznych	5,450	R3
Zakład Usługowy „RECYKLON” Piotr Radosz Sp. J. Ul. Słowiańska 17a 75-846 Koszalin	15 01 02	Opakowania z tworzyw sztucznych	2,650	R3
Centrum Onkologii, Zakład Utylizacji Odpadów Medycznych Ul. Romanowskiej 2 85-796 Bydgoszcz	20 01 32	Leki inne niż wymienione w 20 01 31*	0,034	D10
SUMA			1070,034	

Źródło: Roczne sprawozdanie sporządzone przez Burmistrza Sępólna z realizacji zadań z zakresu gospodarowania odpadami komunalnymi za 2017 rok.

1.4. Zagospodarowanie przestrzenne

Obowiązek sporządzania studium uwarunkowań wprowadziła ustawa o zagospodarowaniu przestrzennym z 1994 r. Ustawa o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym z 2003 r. rozszerzyła katalog kierunków (działań), jakie muszą być brane pod uwagę przy sporządzaniu studium. Wydane na podstawie art. 10 ust. 4 Uopizp rozporządzenie Ministra Infrastruktury z dnia 28 kwietnia 2004 r. w sprawie zakresu projektu studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy (Dz.U. Nr 118, poz. 1233), ustanowiło jednolite w kraju wymogi dotyczące materiałów planistycznych, skali opracowań kartograficznych, stosowania oznaczeń, nazewnictwa i standardów oraz sposobu

dokumentowania prac planistycznych, obowiązujące przy sporządzaniu studium. Zmiany te, pomimo iż art. 87 ust 2 Uopizp zachował w mocy studia uchwalone przed dniem wejścia w życie ustawy, spowodowały konieczność ich uzupełnienia.

Analiza treści obowiązujących studiów w zakresie przewidywanej w nich polityki przestrzennej gmin, w tym zwłaszcza w zakresie budownictwa mieszkaniowego, wykazuje znaczące odstępstwa od standardów przyjętych w niemieckich planach użytkowania terenów czy w angielskich planach lokalnych. Rozwiązania niemieckie i angielskie narzucają na samorządy lokalne obowiązki bilansowania terenów dostępnych pod zabudowę mieszkaniową oraz koniecznych wysiłków inwestycyjnych związanych z ich uruchomieniem. W Polsce nie istnieje żaden centralny dokument czy akt prawny o charakterze operacyjnym, porządkujący wsparcie rządu w polityce osiedleńczej gmin, będący jednocześnie jasną wytyczną dla prowadzenia polityki w zakresie przygotowywania terenów pod inwestycje mieszkaniowe, a w konsekwencji wpływający na ustalenia studium uwarunkowań gmin (H. Izdebski, A. Nelicki, I. Zachariasz, Zagospodarowanie przestrzenne. Polskie prawo na tle standardów demokratycznego państwa prawnego, Warszawa 2007, s. 45).

Gospodarka przestrzenna w gminie Sępól do 31 grudnia 2002 roku prowadzona była w oparciu o miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego, przyjęty uchwałą nr XXV/136/93 Rady Miasta i Gminy z dnia 29.12.1993 r. Zgodnie z zapisami ustawy o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym plan ten z dniem pierwszego stycznia 2003 utracił moc obowiązującą.

Za obszary przestrzeni publicznej położone w granicach administracyjnych miasta Sępól w „*Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego miasta i gminy Sępól*” uznano:

- przeznaczony do rewitalizacji obszar Starego Miasta leżący w strefie B;
 - tereny zieleni: park piknikowy z kąpieliskiem (ZP4) w strefie C;
 - teren koncentracji usług komercyjnych (U) wraz z dworcem autobusowym (KA), położony w strefie B.
- Na terenie miasta Sępól znajduje się szereg obszarów wymagających przekształceń, których celem jest poprawa konkurencyjności oraz wizerunku miasta. Do obszarów tych zalicza się:
- obszary poprzemysłowe (w strefie A i D1), gdzie wskazuje się na konieczność przeprowadzenia działań rehabilitacyjnych, czyli przywrócenia lub dodania walorów użytkowych poprzez unowocześnienie obszaru lub obiektu w ramach funkcji istniejącej;

- obszary Starego Miasta (w strefie B), gdzie zakłada się przeprowadzenie działań rewitalizacyjnych, czyli przemianę struktury funkcjonalno-przestrzennej przy wyposażeniu obszaru w nowe funkcje.

Strefy ochronne miejskich ujęć wód podziemnych zawierają się w granicach działek będących własnością miasta. W strefach tych dopuszcza się tylko działania związane bezpośrednio z gospodarką wodną, z eksploatacją ujęć, określone w pozwoleniu wodnoprawnym na pobór wód podziemnych.

Uciążliwość stacji redukcyjno-pomiarowej gazu zamknie się w granicach działki, na której zostanie zlokalizowana.

Przy wyznaczeniu obszarów do objęcia miejscowymi planami zagospodarowania przestrzennego kierowano się następującymi kryteriami:

- koniecznością zmiany przeznaczenia terenu;
- szczególnym nagromadzeniem problemów przestrzennych wymagających kompleksowych rozwiązań w granicach obszaru;
- szczególnym znaczeniem obszaru dla przyszłego rozwoju miasta.

Na terenie miasta Sępólna wyznaczono pięć obszarów do objęcia miejscowymi planami zagospodarowania przestrzennego:

- I) Na zachód od al. Wojska Polskiego (strefa A)
- II) Na południe od zainwestowania al. Wojska Polskiego pomiędzy ulicami Leśną a Mostową (strefa A i B),
- III) W zakolu rzeki Łyny (strefa B)
- IV) Pomiędzy rzeką Guber a ul. Korszyńską (strefa B i C),
- V) Rejonu dzielnicy przemysłowo-składowej (strefa A)

Podstawowe założenia rozwoju gminy Sępólno zapisane w „*Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego miasta i gminy Sępólno*” to:

- wykorzystanie atutu przygranicznego położenia poprzez budowę przejść granicznych w miejscowości Szczurkowo i na rzece Łynie w okolicach miejscowości Ostre Bardo,
- utrzymanie rolnictwa jako dominującej funkcji gospodarczej przy rehabilitacji istniejących, nieużytkowanych zabudowań gospodarczych byłych PGR-ów,

- wprowadzenie nowej funkcji turystycznej w formie turystyki krajoznawczej i pobytowej oraz rekreacji rowerowej, konnej i wodnej przy wykorzystaniu walorów przyrodniczych, ze szczególnym uwzględnieniem występowania kolonii bociana białego w m. Szczurkowo i Lwowiec oraz rewitalizacji części historycznych założeń folwarcznych;
- rozwój wydobywania kopalin w oparciu o udokumentowane złoża kredy jeziornej i gytii wapiennej przy jednoczesnym wskazaniu kierunku rekultywacji terenów poeksploatacyjnych dla potrzeb rekreacji;
- umiarkowany rozwój funkcji mieszkaniowej;
- zwiększenie lesistości gminy poprzez zalesienia gruntów klas V i VI;
- rozwój funkcji produkcyjno-składowej w oparciu o rewitalizację istniejących terenów zainwestowanych lub zdegradowanych, a także rozwój nowych obszarów dla lokalizacji tej funkcji;
- usprawnianie systemu komunikacji drogowej i kolejowej;
- poprawa wyposażenia terenu w zakresie urządzeń gospodarki wodno-ściekowej;
- rozwój wytwarzania energii elektrycznej z odnawialnych źródeł energii;
- dostosowanie zasad zagospodarowania przestrzennego do wymogów ochrony przyrody wynikających z ustanowienia obszarów chronionego krajobrazu „Dolina Dolnej Łyny” i Dolina Rzeki Guber” oraz związanych ustanowieniem Obszaru Specjalnej Ochrony Ptaków Natura 2000 o nazwie „Warmińskie bociany”;
- dostosowanie zasad zagospodarowania przestrzennego do wymogów ochrony środowiska kulturowego a zwłaszcza ochrony obiektów i obszarów zabytkowych.

W 2017r. zaktualizowano poprzez uchwalenie Miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego obejmujących:

- obszar miasta i gminy Sępólno o powierzchni 4,2 ha - „Cmentarz komunalny w obrębie wsi Długa i ul. Długiej w Sępólnie”,
- południowo-zachodni fragment obszaru miasta Sępólno o powierzchni 41,7 ha - „Część ulicy Wojska Polskiego w Sępólnie”
- obszar wsi Stopki, gmina Sępólno, o powierzchni 51,5 ha - „Wieś Stopki gmina Sępólno”
- miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego „Śródmieście miasta Sępólna”

1.5. Wnioski

W celu podsumowania zaprezentowanej części pracy zastosowano **analizę SWOT** – jedną z najpopularniejszych heurystycznych technik analitycznych, służącą do porządkowania informacji. Bywa ona wykorzystywana we wszystkich obszarach planowania strategicznego jako uniwersalne narzędzie pierwszego etapu analizy strategicznej. Np. w naukach ekonomicznych jest stosowana do analizy wewnętrznego i zewnętrznego środowiska danego przedsiębiorstwa, analizy danego projektu, rozwiązania biznesowego itp.

Technika analityczna SWOT polega na posegregowaniu posiadanych informacji o danej sprawie na cztery grupy (cztery kategorie czynników strategicznych):

- S** (*Strengths*) – mocne strony: wszystko to co stanowi atut, przewagę, zaletę analizowanego obiektu,
- W** (*Weaknesses*) – słabe strony: wszystko to co stanowi słabość, barierę, wadę analizowanego obiektu,
- O** (*Opportunities*) – szanse: wszystko to co stwarza dla analizowanego obiektu szansę korzystnej zmiany,
- T** (*Threats*) – zagrożenia: wszystko to co stwarza dla analizowanego obiektu niebezpieczeństwo zmiany niekorzystnej.

Tab. 3 Analiza SWOT dotycząca sfery przestrzenno-przyrodniczej gminy Sępól

MOCNE STRONY	SŁABE STRONY
Wysoka jakość środowiska naturalnego	Słaba jakość komunikacji drogowej
Położenie w strefie przygranicznej (możliwości współpracy zasobów ludzkich, gospodarczych, kulturalnych)	Brak komunikacji kolejowej (osobowej)
Urodzajna gleba	Brak znaczących środków na rozwój infrastruktury
	Znaczne oddalenie od większych ośrodków miejskich
	Brak jezior
	Brak sieci gazowej
	Niski standard zasobów mieszkaniowych

	Brak atrakcji turystycznych
SZANSE Rozwój ekoturystyki Fundusze unijne Dotacje państwowe Rozwój hydroenergetyki i energetyki wiatrowej	ZAGROŻENIA Niekorzystna sytuacja polityczna w relacjach Polska-Rosja Niekorzystne zmiany przepisów prawa Pauperyzacja społeczeństwa

Źródło: opracowanie własne.

CELE STRATEGICZNE DOTYCZĄCE SFERY PRZESTRZENNO-PRZYRODNICZEJ:

- rozwój infrastruktury komunikacyjnej,
- rozwój rolnictwa,
- rozwój turystyki.

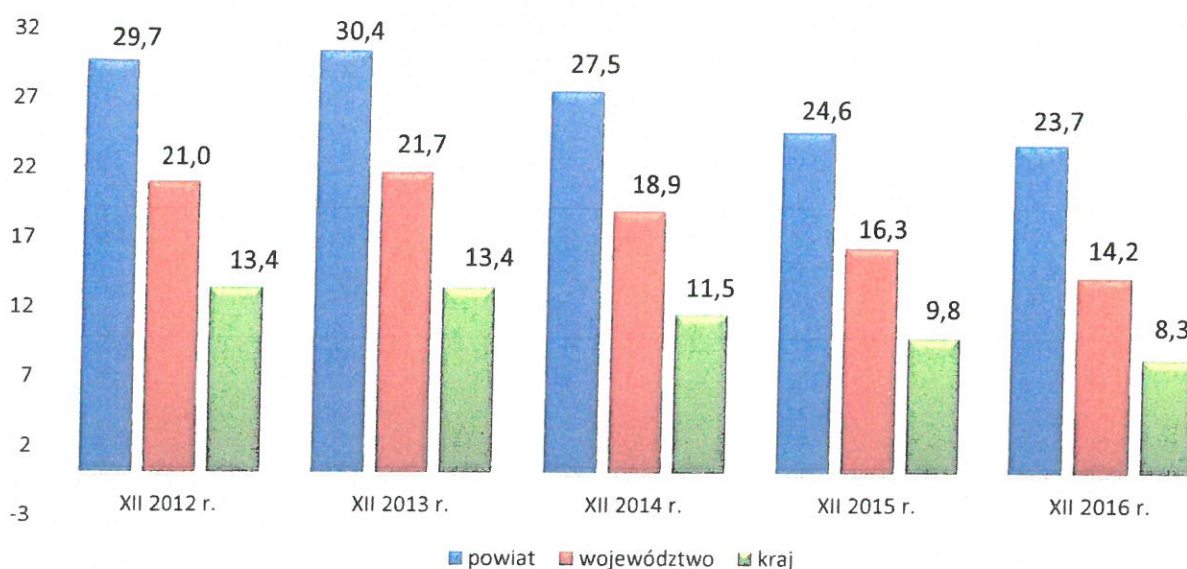
2. Sfera gospodarczo-finansowa

2.1. Rynek pracy

W ostatnim czasie (październik 2017 r.) na rynku pracy w Polsce odnotowano bardzo korzystne trendy. Stopa bezrobocia wyniosła 6,6%, co było najlepszym rezultatem od 1991 roku. Niestety najgorszy rezultat zarejestrowano w województwie warmińsko-mazurskim (11,6 %), w którym znajduje się powiat Bartoszyce, w tym gmina Sępólno. Tylko w tym województwie w odniesieniu do danych z innych województw stopa bezrobocia osiągnęła dwucyfrowy wynik. Wartość stopy bezrobocia w województwie warmińsko-mazurskim jest najwyższa spośród wszystkich województw w kraju. Taki stan utrzymuje się od 1999 roku, czyli od okresu reformy administracyjnej kraju.

Stopa bezrobocia w powiecie bartoszyckim na przestrzeni ostatnich lat spada, jednak nadal utrzymuje się w czołówce powiatów w województwie warmińsko-mazurskim o najwyższym wskaźniku. Jest on nieprzerwanie ponad dwukrotnie wyższy od wskaźnika wyliczanego dla obszaru kraju.

Rys. 5 Stopa bezrobocia w %

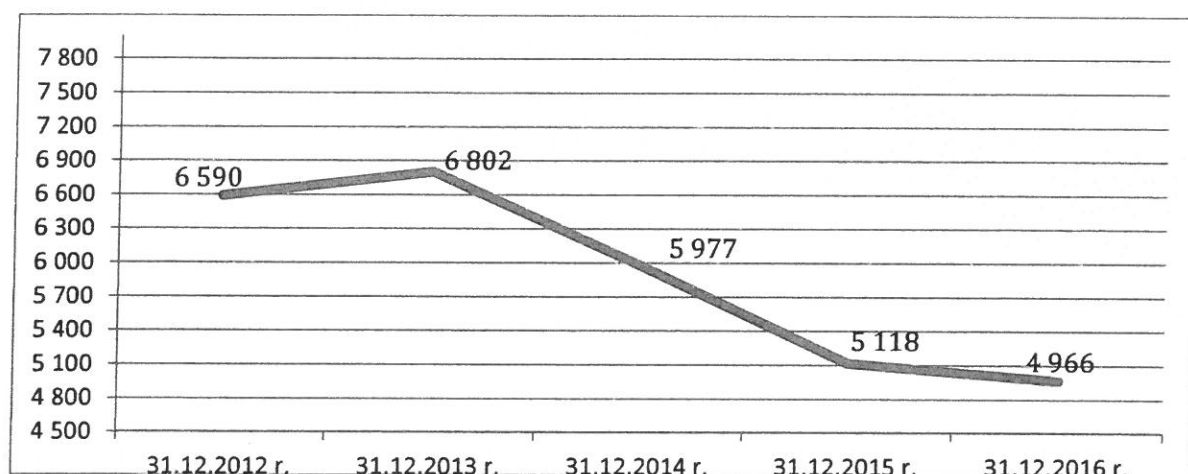

Źródło: Powiatowy Urząd Pracy w Bartoszczach.

Na koniec 2016 roku stopa bezrobocia w powiecie wyniosła 23,7%. Oznacza to, że na 100 osób aktywnych zawodowo przypadały ponad 23 osoby bezrobotne. Wskaźnik wyliczony dla powiatu bartoszyckiego był wyższy o 15,4 punktu procentowego od średniej krajowej oraz o 9,5 punktu procentowego wyższy od średniej wyliczonej dla województwa warmińsko-mazurskiego.

Rok 2016 to znaczny spadek wskaźnika w powiecie bartoszyckim w porównaniu do minionych kilku lat. W zestawieniu z rokiem 2012 było to zmniejszenie stopy bezrobocia o 6,0 punktów procentowych. W porównaniu do roku 2015 spadek wyniósł 0,9 punktu procentowego. Pod względem wysokości stopy bezrobocia, na koniec grudnia 2016 r. powiat bartoszycki znajdował się na 3 miejscu w kraju dzieląc je z sąsiednim powiatem kętrzyńskim.

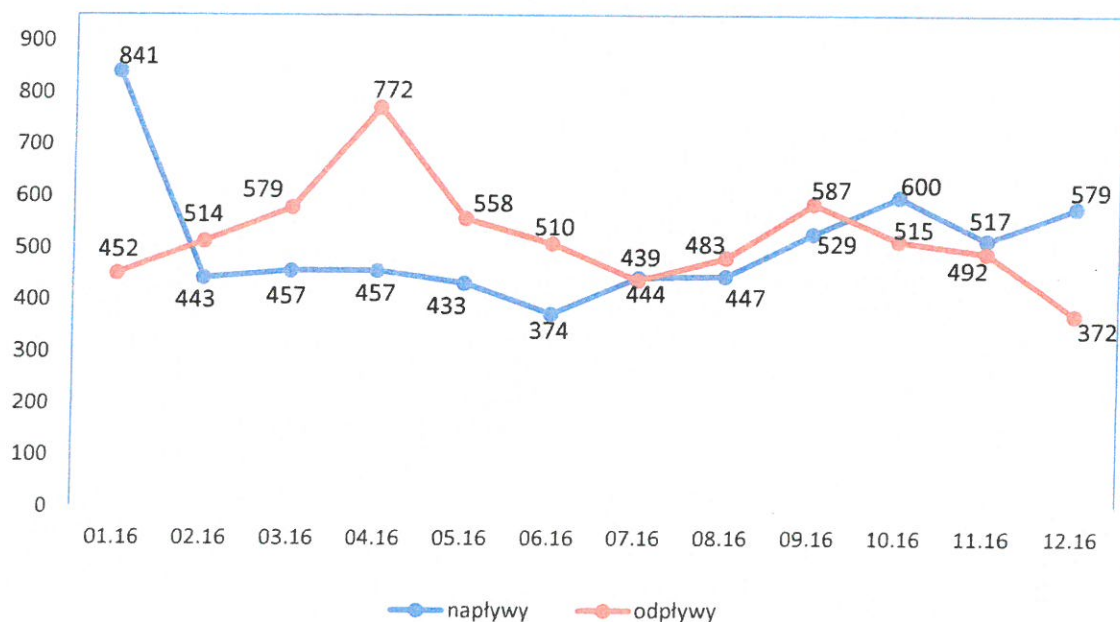
Rys. 6 Liczba bezrobotnych w powiecie bartoszyckim

Źródło: Powiatowy Urząd Pracy w Bartoszycach.

W ostatnim okresie w powiecie bartoszyckim zanotowano, podobnie jak w całym kraju, znaczący spadek bezrobocia. Na koniec 2016 roku bez pracy pozostawało jednak prawie 5 tys. osób (rys. 6). Wśród zarejestrowanych mężczyźni stanowili 48,6% ogółu (2.415 osób), a kobiety 51,4% bezrobotnych (2.551 osób). Proporcje między zarejestrowanymi kobietami a mężczyznami utrzymują się od lat na zbliżonym poziomie – z niewielką przewagą kobiet.

Rys. 7 Napływ i odpływ bezrobotnych

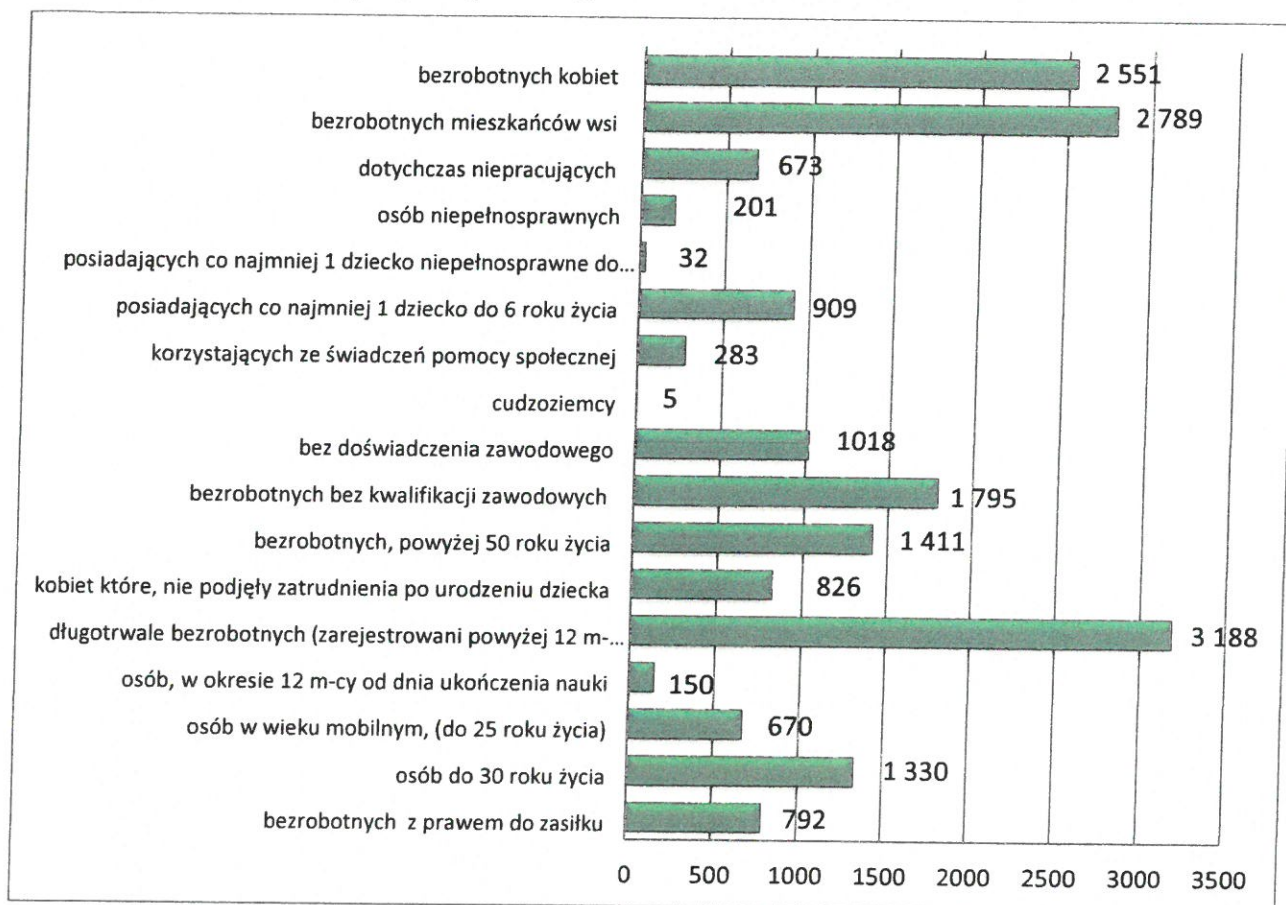
Źródło: Powiatowy Urząd Pracy w Bartoszczach.

Na rys. 7 przedstawiono dane dotyczące napływy i odpływu bezrobotnych w powiecie bartoszczyckim w 2016 roku. W okresie od stycznia do grudnia 2016 r. dokonano łącznie **6.121** rejestracji. Po raz kolejny do ewidencji urzędu pracy trafiły osoby w przypadku 5.493 rejestracji, natomiast swojej rejestracji po raz pierwszy dokonało 628 osób (10,3% wszystkich rejestrujących się w omawianym okresie).

Wśród osób powracających do ewidencji dużą grupę stanowią osoby wyłączone z powodu braku gotowości do podjęcia pracy (okres wyłączenia w przypadku kolejnego niezgłoszenia się w wyznaczonym terminie wydłuża się odpowiednio od 120 do 180 i 270 dni) oraz osoby „sztucznie” rejestrowane po zakończonym stażu, szkoleniu i bezrobotni po pracach społecznie użytecznych. Wynika to ze sposobu sporządzania statystyk - osoby, które uczestniczyły w wyżej wymienionych programach rynku pracy są automatycznie traktowane jako osoby rejestrujące się ponownie pomimo, że nigdy nie utraciły statusu osoby bezrobotnej. Na przestrzeni całego 2016 roku dokonano 6.273 włączeń z ewidencji PUP.

Charakterystycznym zjawiskiem jest długotrwałe utrzymywanie się niekorzystnych cech w strukturze bezrobocia, do których w szczególności zaliczamy wysoki udział, w łącznej liczbie zarejestrowanych, osób długotrwałe bezrobotnych oraz osób z niskimi kwalifikacjami lub ich brakiem.

Rys. 8 Bezrobotni według wybranych kategorii

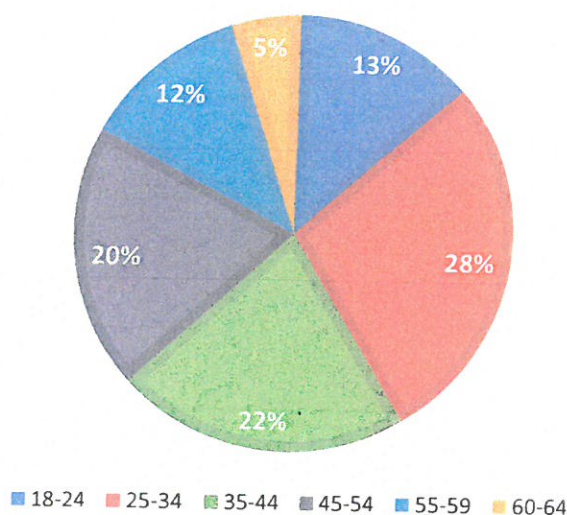

Źródło: Powiatowy Urząd Pracy w Bartoszycach.

Dużą grupę stanowią osoby długotrwale bezrobotne – osoby przebywające w ewidencji urzędu łącznie przez okres ponad 12 miesięcy w okresie ostatnich 2 lat, z wyłączeniem okresów odbywania stażu lub przygotowania zawodowego dorosłych. Stanowią oni 64,2% ogółu zarejestrowanych.

Osoby zamieszkałe na terenach wiejskich stanowią ponad 56,2% ogółu bezrobotnych. Jedną z barier w podejmowaniu zatrudnienia przez osoby zamieszkujące tereny wiejskie jest brak dogodnych połączeń komunikacyjnych.

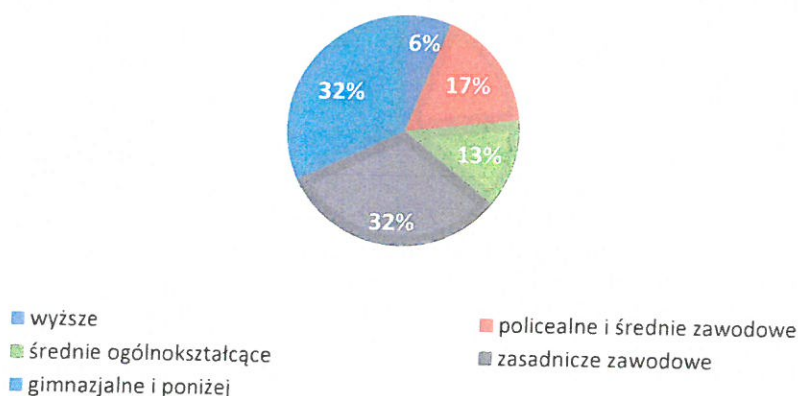
Rys. 9 Osoby bezrobotne wg grup wiekowych

Źródło: Powiatowy Urząd Pracy w Bartoszychach.

W podziale na grupy wiekowe najliczniejszą grupę stanowią osoby bezrobotne w wieku 25-34 lata. Ludzie młodzi do 25 roku życia to grupa stanowiąca około 13% ogółu zarejestrowanych w urzędzie pracy. Są to osoby najbardziej mobilne. Do nich również skierowanych jest najwięcej programów aktywizacji zawodowej np. bony, praca dla młodych czy umowy stażowe.

Rys. 10 Bezrobotni wg poziomu wykształcenia

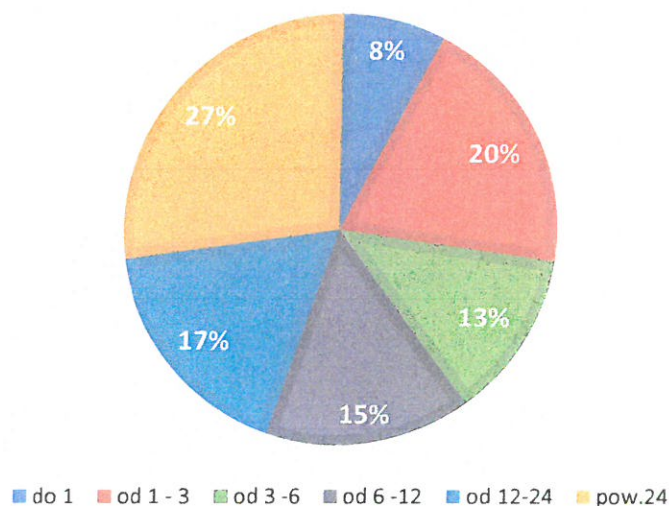

Źródło: Powiatowy Urząd Pracy w Bartoszychach.

Jedną z najtrudniejszych grup do aktywizacji zawodowej stanowią osoby bez wyuczonego zawodu

tj. osoby z wykształceniem ogólnokształcącym (13%) oraz z wykształceniem gimnazjalnym i poniżej (32%).

Rys. 11 Bezrobotni wg czasu pozostawania w ewidencji urzędu (od ostatniej rejestracji)

Źródło: Powiatowy Urząd Pracy w Bartoszychach.

Przeszkodą w aktywizacji zawodowej jest długotrwałe pozostawanie bez pracy. Osoby przebywające w ewidencji 2 lata i dłużej stanowią 27% ogółu bezrobotnych.

Tab. 4 Rynek pracy w mieście i gminie Sępól (stan na koniec 2016 r.)

	Bezrobotni		Bezrobotni z prawem do zasiłku	Osoby bezrobotne z prawem do zasiłku	
	Ogółem	kobiet		mężczyzn	kobiet
Miasto i Gmina Sępól	725	385	128	93	35

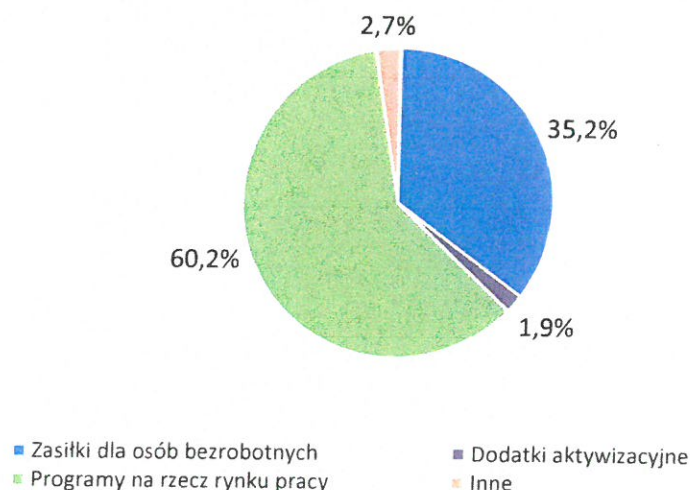
Źródło: Powiatowy Urząd Pracy w Bartoszychach.

W mieście i gminie Sępól na koniec 2016 r. zarejestrowano 725 bezrobotnych, w tym 385 kobiet. Prawo do otrzymywania zasiłku przysługiwało 128 osobom. Wśród tej grupy dominowali mężczyźni (zob. tab. 4).

Fundusz Pracy jest to fundusz celowy przeznaczony na zapobieganie bezrobociu

i ograniczanie jego skutków, tworzony jest ze składek pracodawców. FP będący w dyspozycji PUP w Bartoszczach w 2016 r. stanowił kwotę w wysokości 23.414,9 tys. zł. (bez środków KFS).

Rys. 12 Wydatki Funduszu Pracy w powiecie bartoszyckim w 2016 r.

Źródło: Powiatowy Urząd Pracy w Bartoszczach.

Najwyższą kwotę stanowiły wydatki przeznaczone na programy rynku pracy, dotyczące aktywizacji zawodowej osób bezrobotnych – 60,2% budżetu.

Jednym z działów Powiatowego Urzędu Pracy w Bartoszczach jest Centrum Aktywizacji Zawodowej (CAZ).

CAZ realizuje programy rynku pracy w zakresie usług i instrumentów rynku pracy.

- a) *Usługi Rynku Pracy*, to: pośrednictwo pracy, poradnictwo zawodowe, organizacja szkoleń (kadra: pośrednicy pracy, doradcy zawodowi, specjalista ds. rozwoju zawodowego).
- b) *Instrumenty Rynku Pracy*, to organizacja programów rynku pracy, takich jak: staże, bony stażowe, prace interwencyjne, bony na zatrudnienie, roboty publiczne, zwrot kosztów dojazdów do pracy lub zakwaterowania, bony na zasiedlenie, prace społecznie użyteczne, dotacje dla pracodawców na wyposażenie lub doposażenie stanowisk pracy oraz dotacje dla osób bezrobotnych na rozpoczęcie działalności gospodarczej (kadra: specjaliści ds. poszczególnych programów).

2.2. Struktura lokalnej gospodarki

Położenie z dala od głównych szlaków komunikacyjnych oraz znaczny udział użytków rolnych warunkują profil gospodarczy gminy Sępólno.

Gminę charakteryzuje dość niskie nasycenie podmiotami gospodarki narodowej. W grudniu 2014 roku w rejestrze REGON figurowało 331 podmiotów z terenu gminy, co oznacza, że na każdy 1 000 mieszkańców przypadało tu 51 podmiotów. Wartość tego wskaźnika dawała gminie Sępólno dopiero 84 miejsce wśród gmin województwa warmińsko-mazurskiego. Większość podmiotów (55,9%) ulokowanych jest w samym mieście Sępólno (*Strategia rozwiązywania problemów społecznych Miasta i Gminy Sępólno na lata 2016-2023*).

Spośród wszystkich podmiotów zarejestrowanych na terenie gminy, w 2014 roku 90,0% funkcjonowało w sektorze prywatnym. Największa część podmiotów działała w sekcji G Handel hurtowy i detaliczny; naprawa pojazdów samochodowych, włączając motocykle – 79 podmiotów (23,9%), sekcji F Budownictwo – 41 podmiotów (12,4%) oraz sekcji L Działalność związana z obsługą rynku nieruchomości – 39 podmiotów (11,8%). Warto zauważyć, że w wymienionych sekcjach funkcjonuje prawie połowa wszystkich podmiotów z terenu Gminy. W pozostałych natomiast występuje duże rozdrobnienie, a tylko w trzech sekcjach w 2014 roku nie funkcjonował żaden podmiot.

Tab. 5 Podmioty gospodarki narodowej w gminie Sępólno

Wyszczególnienie	2010	2011	2012	2013	2014
Podmioty ogółem:	294	305	310	327	331
- w tym sektor publiczny	25	27	32	33	33
- w tym sektor prywatny	269	278	278	294	298
- w tym zatrudniające do 9 pracowników	279	289	294	312	317
- w tym zatrudniające od 10 do 49 pracowników	14	15	14	13	12
- w tym zatrudniające od 50 do 249 pracowników	1	1	2	2	2
Osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą	-	-	210	226	230
Podmioty wpisane do REGON na 10 000 ludności	431	452	463	496	506
Podmioty wpisane do REGON na 1 000 ludności	43	45	46	50	51
Osoby fizyczne prowadzące działalność na 1 000 ludności	30	32	31	34	35

Źródło: Główny Urząd Statystyczny

Należy zauważyć, że aż 95,8% (298) podmiotów z terenu gminy Sępólno w 2014 roku stanowiły podmioty zatrudniające do 9 osób, natomiast jedynie 3,6% podmiotów zatrudniało od 10 do 49 osób, a 0,6% – od 50 pracowników wzwyż. Osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą w liczbie 230 stanowiły 69,5% wszystkich podmiotów, przy czym na każdy 1 000 mieszkańców Gminy przypadało 35 takich osób.

Ważnym obszarem działalności mieszkańców gminy Sępólno jest rolnictwo. Według danych Powszechnego Spisu Rolnego z 2010 roku funkcjonowało tu wtedy 681 gospodarstw, z których 679 to gospodarstwa indywidualne, a 675 spośród nich prowadziło działalność rolniczą. Spośród gospodarstw indywidualnych prowadzących działalność rolniczą (673), 61,7% posiadało więcej niż 1 ha ziemi, a 35,2% od 10 ha wzwyż. Warto jednak pamiętać o tym, że rolnictwo charakteryzuje się obecnie niewielkim potencjałem zatrudnieniowym, ponieważ w dużej mierze opiera się na pracy maszyn. Jest także silnie uzależnione od czasu trwania pór roku oraz zmienności pogody, która może zarówno pozytywnie jak i negatywnie wpływać na efektywność prowadzonej działalności. Z tego też względu osoby prowadzące działalność rolniczą niejednokrotnie zasilają budżet gospodarstwa domowego z innych źródeł. Spośród wszystkich gospodarstw w 2010 roku 98,8% uzyskiwało dochody z działalności rolniczej, jednak spośród nich dodatkowo 35,2% miało dochód z pracy najemnej, 13,5% z emerytury bądź renty, a 23,9% z innych niezarobkowych źródeł.

2.3. Finanse samorządu terytorialnego

Dochody i wydatki gminy Sępólno w latach 2013-2015 zostały przedstawione w tab. 6 i tab. 7. Generalnie należy stwierdzić, że w rozpatrywanym okresie nie zachodziły w nich znaczące zmiany.

Tab. 6 Dochody gminy Sępólno w latach 2013-2015

STRUKTURA DOCHODÓW BUDŻETU GMINY WEDŁUG DZIAŁÓW (w odsetkach)			
	2013	2014	2015
OGÓŁEM	100,0	100,0	100,0
Rolnictwo i łowiectwo	5,3	4,6	4,8
Transport i łączność	0,4	0,5	3,2
Gospodarka mieszkaniowa	1,1	1,4	0,8
Administracja publiczna	0,4	0,3	0,5
Bezpieczeństwo publiczne i ochrona przeciwpożarowa	-	2,5	0,0
Różne rozliczenia	37,7	33,9	35,1
Oświata i wychowanie	1,6	4,0	2,1
Pomoc społeczna	22,3	22,9	22,5
Edukacyjna opieka wychowawcza	1,7	1,5	1,4
Gospodarka komunalna i ochrona środowiska	1,2	1,3	5,2
Kultura i ochrona dziedzictwa narodowego	0,7	0,2	-
Kultura fizyczna	-	-	-
Dochody od osób prawnych, od osób fizycznych i od innych jednostek nieposiadających osobowości prawnej	24,9	25,4	23,3
Pozostałe	2,7	1,5	1,1

Źródło: GUS.

Tab. 7 Wydatki gminy Sępólno w latach 2013-2015

STRUKTURA WYDATKÓW BUDŻETU GMINY WEDŁUG DZIAŁÓW (w odsetkach)			
	2013	2014	2015
OGÓŁEM	100,0	100,0	100,0
Rolnictwo i łowiectwo	6,1	4,6	5,1
Transport i łączność	3,2	4,5	6,1
Gospodarka mieszkaniowa	1,6	1,7	1,5
Administracja publiczna	9,6	9,3	9,5
Bezpieczeństwo publiczne i ochrona przeciwpożarowa	1,2	4,2	0,5
Różne rozliczenia	-	-	-
Oświata i wychowanie	31,0	32,3	32,7
Pomoc społeczna	28,9	28,9	28,9
Edukacyjna opieka wychowawcza	2,8	2,7	2,2
Gospodarka komunalna i ochrona środowiska	6,3	5,2	7,5
Kultura i ochrona dziedzictwa narodowego	4,7	3,5	2,8
Kultura fizyczna	0,5	0,3	0,4
Działalność usługowa	-	-	-
Ochrona zdrowia	0,4	0,3	0,7
Pozostałe	3,7	2,5	2,1

Źródło: GUS.

W kolejnym roku Rada Miejska w Sępólnie uchwaliła w dniu 30 grudnia 2015 r. budżet miasta i gminy na 2016 r. Zaplanowano dochody budżetu Gminy na poziomie 23.867.834,00 zł, na które złożyć

się miały dochody bieżące w wysokości 21.575.292,00 zł oraz dochody majątkowe na sumę 2.292.542,00 zł. Wydatki budżetu Gminy w 2016 r. miały wynieść 25.262.268,50 zł, z czego na wydatki bieżące zaplanowano kwotę 21.124.609,74 zł, natomiast na wydatki majątkowe 4.137.658,76 zł. Deficyt budżetu gminy w wysokości 1.394.434,50 zł miał zostać pokryty środkami pochodzącymi z kredytów (szczegółowe dane zawiera Uchwała nr XVIII/96/15 Rady Miejskiej w Sępólnie z dnia 30 grudnia 2015 r. w sprawie uchwalenia budżetu Miasta i Gminy Sępólno na rok 2016).

Bardzo znaczący progres nastąpił przy okazji następnego roku budżetowego. Rada Miejska w Sępólnie uchwaliła w dniu 29 grudnia 2016 r. budżet miasta i gminy na 2017 r. Zaplanowano dochody budżetu Gminy na poziomie 33.896.852,06 zł, na które złożyć się miały dochody bieżące w wysokości 26.859.760,40 zł oraz dochody majątkowe na sumę 7.037.091,66 zł. Wydatki budżetu Gminy w 2017 r. miały wynieść 35.765.486,55 zł, z czego na wydatki bieżące zaplanowano kwotę 26.567.316,40 zł, a na wydatki majątkowe 9.198.170,15 zł. Deficyt budżetu gminy w wysokości 1.868.634,49 zł miał zostać pokryty środkami pochodzącymi z kredytów (szczegółowe dane zawiera załącznik 2: Uchwała nr XXXIV/182/16 Rady Miejskiej w Sępólnie z dnia 29 grudnia 2016 r. w sprawie uchwalenia budżetu Miasta i Gminy Sępólno na rok 2017).

Istotnych informacji dotyczących przyszłości, dostarcza dokument *Wieloletnia prognoza finansowa miasta i gminy Sępólno na lata 2017-2029* (załącznik 3), która jest wdrażana w celu przeprowadzenia oceny sytuacji finansowej gminy przez jednostkę samorządu terytorialnego, mieszkańców, instytucje finansowe, organy nadzoru i innych zainteresowanych.

Tab. 8 Prognoza dochodów do 2029 roku

„Strategia Rozwoju Miasta i Gminy Sępólno na lata 2017-2023”

Wyszczególnienie	Dochody ogółem *	Dochody bieżące *	z tego							Dochody majątkowe *	w tym	
			dochody z tytułu udziału we wpływach z podatku dochodowego od osób fizycznych	dochody z tytułu udziału we wpływach z podatku dochodowego od osób prawnych	Podatki i opłaty **	w tym:			z tytułu dotacji i środków przeznaczonych na cele bieżące		ze sprzedaży majątku *	z tytułu dotacji oraz środków przeznaczonych na inwestycje
						z podatku od nieruchomości	z subwencji ogólnej					
14	15	16	17.1	17.2	17.3	17.3.1	17.3.2	17.3.3	18	19	20	
Wykonanie 2014	24 177 733,44	22 513 756,90	1 698 002,00	1 073,77	4 456 786,45	832 221,14	8 157 600,00	7 516 786,12	1 663 274,54	228 048,43	1 429 236,21	
Wykonanie 2015	23 829 723,67	22 359 291,41	1 808 346,00	450,13	4 290 257,07	845 181,06	8 262 341,00	7 096 668,16	1 469 432,28	65 800,72	1 403 451,74	
Plan 3 kw. 2016	30 496 499,36	27 533 764,26	1 259 301,00	4 000,00	4 484 029,00	942 700,00	8 901 550,00	10 263 952,28	2 064 735,08	2 596 000,00	2 596 735,08	
2017	33 585 067,66	28 547 978,00	2 097 948,00	4 000,00	4 416 560,00	1 068 000,00	9 362 273,00	9 277 451,00	7 037 091,66	240 000,00	6 795 091,66	
2018	31 446 000,00	29 584 000,00	2 118 927,00	3 395,00	4 460 725,00	1 068 580,00	9 445 795,00	11 221 247,00	1 584 000,00	246 000,00	1 330 000,00	
2019	30 219 000,00	29 975 000,00	2 140 117,00	3 497,00	4 505 332,00	1 109 988,00	9 540 252,00	11 333 459,00	244 000,00	240 000,00	0,00	
2020	30 339 200,00	30 105 200,00	2 181 518,00	3 602,00	4 550 386,00	1 120 987,00	9 635 655,00	11 446 794,00	234 000,00	228 000,00	0,00	
2021	30 437 533,00	30 204 533,00	2 183 133,00	3 710,00	4 596 890,00	1 132 177,00	9 732 012,00	11 561 262,00	233 000,00	228 000,00	0,00	
2022	30 621 100,00	30 389 800,00	2 204 985,00	3 821,00	4 641 848,00	1 143 498,00	9 826 332,00	11 676 575,00	231 500,00	228 200,00	0,00	
2023	30 686 233,00	30 467 233,00	2 227 014,00	3 936,00	4 686 267,00	1 154 233,00	9 927 625,00	11 793 843,00	222 000,00	218 000,00	0,00	
2024	30 707 612,00	30 485 312,00	2 249 264,00	4 054,00	4 736 151,00	1 166 483,00	10 026 902,00	11 911 580,00	220 300,00	218 450,00	0,00	
2025	30 806 600,00	30 688 200,00	2 271 696,00	4 500,00	4 782 501,00	1 178 146,00	10 127 170,00	12 030 695,00	221 600,00	218 000,00	0,00	
2026	31 085 620,00	30 944 000,00	2 294 402,00	4 700,00	4 830 325,00	1 189 629,00	10 228 442,00	12 151 002,00	221 600,00	218 000,00	0,00	
2027	31 126 757,00	30 911 357,00	2 317 346,00	5 000,00	4 878 629,00	1 201 628,00	10 330 726,00	12 272 512,00	217 400,00	218 000,00	0,00	
2028	31 272 200,00	31 068 200,00	2 340 621,00	5 200,00	4 927 418,00	1 213 847,00	10 434 034,00	12 345 238,00	221 000,00	218 000,00	0,00	
2029	31 429 100,00	31 204 100,00	2 363 625,00	5 300,00	4 976 690,00	1 226 286,00	10 536 374,00	12 519 190,00	225 000,00	218 000,00	0,00	

Źródło: Wieloletnia prognoza finansowa miasta i gminy Sępólno na lata 2017-2019.

Tab. 9 Prognoza wydatków do 2029 roku

Wyszczególnienie	Wydatki ogółem *	z tego								
		Wydatki bieżące *	z tytułu połączeń i gwarancji *	w tym:			Wydatki na obsługę długu *	w tym:		
				gwarancje i poręczenia podlegające wyłączeniu z limitu spłaty zobowiązań o którym mowa w art. 241 ustawy *	na spłatę pożyczek, zobowiązań samorządności publicznej, zobowiązań opieki zdrowotnej, środowiskowego na zasadach określonych w przepisach o działach, o których mowa w art. 241 ustawy, nie podlegających wyłączeniu z budżetu państwa *		odsetki i dyskonta od finansów w art. 243 ust. 1 ustawy *	w tym:		Wydatki majątkowe *
								odsetki i dyskonta od finansów w art. 243 ust. 1 ustawy *	odsetki i dyskonta od finansów w art. 243 ust. 1 ustawy *	
14	15	16	17.1	17.1.1	17.1.2	17.2	17.3	17.3.1	17.3.2	18
Wykonanie 2014	26 335 848,65	22 028 641,23	0,00	0,00	0,00	0,00	268 737,59	268 737,59	300,49	3 307 205,42
Wykonanie 2015	24 866 079,79	21 628 185,41	0,00	0,00	0,00	0,00	241 514,38	241 144,93	493,23	3 236 914,36
Plan 3 kw. 2016	32 912 372,49	26 835 373,35	0,00	0,00	0,00	0,00	321 633,00	311 833,00	3 029,00	6 076 996,14
2017	35 453 702,15	28 255 532,00	0,00	0,00	0,00	0,00	319 533,00	306 533,00	0,00	6 076 996,14
2018	30 553 365,51	26 473 446,00	0,00	0,00	0,00	0,00	262 977,00	260 977,00	0,00	4 079 919,51
2019	29 224 600,00	26 538 180,00	0,00	0,00	x	250 662,00	250 662,00	0,00	51 156,00	2 689 620,00
2020	29 301 600,00	26 502 000,00	0,00	0,00	x	270 600,00	270 600,00	0,00	72 000,00	2 699 600,00
2021	29 349 533,00	26 769 946,00	0,00	0,00	x	189 493,00	189 493,00	0,00	61 000,00	2 579 567,00
2022	29 498 100,00	26 515 304,00	0,00	0,00	x	157 563,00	157 563,00	0,00	32 327,00	2 680 726,00
2023	29 575 233,00	26 210 333,00	0,00	0,00	x	142 000,00	142 000,00	0,00	51 450,00	2 664 900,00
2024	29 668 124,00	26 974 120,00	0,00	0,00	x	130 000,00	130 000,00	0,00	44 000,00	2 694 074,00
2025	29 804 600,00	26 971 817,00	0,00	0,00	x	118 500,00	118 500,00	0,00	42 000,00	2 632 983,00
2026	29 960 620,00	27 240 892,00	0,00	0,00	x	106 403,00	106 403,00	0,00	40 200,00	2 719 926,00
2027	30 143 772,00	27 454 607,00	0,00	0,00	x	62 000,00	62 000,00	0,00	32 000,00	2 669 165,00
2028	30 679 200,00	27 458 492,50	0,00	0,00	x	36 750,00	36 750,00	0,00	22 750,00	3 222 707,50
2029	30 979 100,00	27 682 980,00	0,00	0,00	x	13 200,00	13 200,00	0,00	10 000,00	2 996 120,00

Źródło: Wieloletnia prognoza finansowa miasta i gminy Sępól na lata 2017-2029.

W prognozie zastosowano następującą metodę:

	Dochody ogółem
	- wydatki bieżące (bez obsługi długu)
	<u>+ nadwyżka budżetowa z lat ubiegłych powiększona o wolne środki</u>
=	<u>Środki do dyspozycji na obsługę długu i wydatki majątkowe</u>
	<u>- spłata i obsługa długu (raty i odsetki)</u>
=	<u>Środki do dyspozycji na wydatki majątkowe</u>
	<u>- wydatki majątkowe</u>
=	<u>nadwyżka /deficyt środków finansowych</u>
	<u>+ kredyty/pożyczki/obligacje</u>
=	WYNIK FINANSOWY BUDŻETU

Zastosowana metoda obrazuje sytuację finansową gminy poprzez odzwierciedlenie przepływów środków pieniężnych w kolejnych latach. Dla roku 2017 przyjęto wartości wynikające z projektu budżetu na ten rok. Dla lat 2018-2029 przyjęto sposób prognozowania poprzez indeksację o poszczególne wskaźniki oraz korekty merytoryczne.

W prognozie ujęto planowane przedsięwzięcia dotyczące wydatków bieżących i inwestycyjnych realizowanych z udziałem środków pozyskiwanych z Unii Europejskiej oraz pozostałe wydatki inwestycyjne mające charakter wieloletni.

Zadłużenie gminy Sępól na koniec 2016 roku wyniosło 9 569 203 zł, co stanowiło 33,3% dochodów gminy. Zgodnie ze strategią kwota zadłużenia gminy w latach 2017-2029 nie przekroczy granicy wynikającej z przepisów ustawy o finansach publicznych, ale niewątpliwie wymaga ciągłego monitorowania i obserwacji.

2.4. Wnioski

Tab. 8 Analiza SWOT dotycząca sfery gospodarczo-finansowej gminy Sępól

MOCNE STRONY	SŁABE STRONY
Mimo permanentnych deficytów budżetowych	Wysoki poziom bezrobocia
	Brak większych przedsiębiorstw i mała liczba

stosunkowo stabilna sytuacja finansowa gminy Posiadanie wieloletniej prognozy finansowej	podmiotów gospodarczych Zbyt mała skala promocji lokalnych walorów regionu
SZANSE Dofinansowanie z funduszy Unii Europejskiej Dotacje krajowe Wysoki wzrost gospodarczy kraju i dobra koniunktura gospodarcza Znalezienie inwestorów prywatnych i publicznych Ulgi podatkowe dla nowopowstałych przedsiębiorstw	ZAGROŻENIA Pogłębianie się dysproporcji w poziomie rozwoju regionów w kraju Brak zewnętrznej pomocy finansowej Niekorzystne trendy demograficzne (starzenie się społeczeństwa) Niekorzystne zmiany polityki podatkowej państwa

Źródło: opracowanie własne.

CELE STRATEGICZNE DOTYCZĄCE SFERY GOSPODARCZO-FINANSOWEJ:

- podniesienie poziomu lokalnej przedsiębiorczości,
- wzrost atrakcyjności inwestycyjnej,
- rozwój infrastruktury gospodarczej.

3. Sfera społeczno-kulturowa

3.1. Demografia

W ostatnich latach systematycznie zmniejszała się ludność gminy Sępólno. Według zaprezentowanych danych w *Strategii rozwiązywania problemów społecznych Miasta i Gminy Sępólno na lata 2016-2023* i *Rocznika Demograficznego 2017* w 2010 roku mieszkało w niej 6819 osób. W każdym kolejnym okresie liczba ta ulegała permanentnemu zmniejszeniu. Na koniec 2016 roku mieszkało w gminie 6415 osób (szczegółowe dane zawiera rys. 13). Analogiczne tendencje można było zaobserwować w całym powiecie bartoszyckim i w całym kraju. Według prognoz Głównego Urzędu Statystycznego w najbliższych latach wskazany trend będzie się utrzymywał.

Rys. 13 Ludność zamieszkała w gminie Sępólno w latach 2010-2016

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych: Rocznik Demograficzny 2017, Główny Urząd Statystyczny, Warszawa 2017 oraz Strategia rozwiązywania problemów społecznych Miasta i Gminy Sępólno na lata 2016-2023.

Pod względem płci w gminie Sępólno występował stan bliski równowagi. W 2010 roku mieszkało w niej 3420 kobiet i 3396 mężczyzn. Od 2012 roku notowano niewielką przewagę mężczyzn. Na koniec 2016 roku w gminę zamieszkiwało 3240 mężczyzn i 3175 kobiet (dane GUS).

Większość osób zamieszkujących Gminę Sępólno to mieszkańcy obszarów wiejskich (4 529 osób), którzy w 2014 roku stanowili 69,2% ludności Gminy. Miasto Sępólno natomiast zamieszkiwany był przez 2 013 mieszkańców (30,8%). W strukturze ludności nieznacznie dominują mężczyźni, którzy w 2014 roku w liczbie 3 284 stanowili 50,2% ogółu mieszkańców. Warto również dodać, że taka sytuacja ma miejsce od 2012 roku, wcześniej natomiast dominującą grupę stanowiły kobiety. Odzwierciedla się to również w wartościach wskaźnika feminizacji. W 2014 roku na każdych 100 mężczyzn przypadało 99 kobiet, a w 2010 roku – 101. Charakterystyczne jest to, że przewaga mężczyzn dotyczy przede wszystkim obszarów wiejskich, gdzie stanowili oni w 2014 roku 50,8% mieszkańców, a wskaźnik feminizacji wynosił 97. W Sępólnie natomiast mężczyźni to 48,8 ludności faktycznie zamieszkałej, a na każdych 100 mężczyzn przypada 105 kobiet.

Rys. 14. Piramida wieku mieszkańców Sępólna (2014 r.)

Źródło: GUS.

Spółeczeństwo Gminy Sępólno wykazuje cechy społeczeństwa *starzejącego się*, choć proces ten ma umiarkowaną dynamikę. W latach 2010-2014 nastąpił:

- spadek odsetek osób w wieku przedprodukcyjnym, a więc dzieci i młodzieży do 17 roku życia – z 19,1% w 2010 roku do 17,7% w 2014 roku;

- spadek odsetek osób w wieku produkcyjnym (mężczyźni 18-64 lata, kobiety 18-59 lat) – z 64,9% do 64,4%;
- wzrost odsetek osób w poprodukcyjnym okresie życia (mężczyźni 65 lat i więcej, kobiety od 60 lat wzwyż) – z 16,0% do 17,9%.

3.2. Oświata i wychowanie

Na terenie miasta istnieje jedno, obecnie samorządowe przedszkole, zlokalizowane w Zespole Szkolno-Przedszkolnym w Sępólnie. Edukacja przedszkolna na terenach wiejskich prowadzona jest przez 3-szkoły podstawowe, gdzie znajdują się również oddziały nauczania początkowego. Oddziały takie prowadzone są w szkołach w Wiatrowcu, Ponikach i Dietrichowie.

Na terenie miasta znajduje się Zespół Szkolno-Przedszkolny, w którego skład, oprócz opisanego przedszkola, wchodzi szkoła podstawowa. Na terenie gminy znajdują się:

- Zespół Szkolno-Przedszkolny w Sępólnie, który składa się ze szkoły podstawowej i gimnazjum, które wyposażone są w salę gimnastyczną i boiska sportowe
- trzy szkoły podstawowe w miejscowościach Wiatrowiec, Poniki i Dietrichowo także wyposażone w urządzenia sportowe.

Tab. 11 Stan organizacji placówek oświatowych w Gminie Sępólno w roku szkolnym 2017/2018 (stan na 30.09.2017)

Wyszczególnienie/Placówka		Liczba oddziałów	Liczba uczniów
1.	Szkoła Podstawowa w Sępólnie	12	218
2.	Gimnazjum w Sępólnie (wygaszane – od 01.09.2017 w strukturach szkoły podstawowej)	4	98
3.	Przedszkole Samorządowe w Sępólnie	2	50
4.	Zespół Wychowania Przedszkolnego „Stokrotka” w Sępólnie	1	9
5.	Szkoła Podstawowa w Dietrichowie	8	70
6.	Zespół Wychowania Przedszkolnego „Promyczek” w Dietrichowie	1	8
7.	Szkoła Podstawowa w Ponikach	8	74
8.	Punkt Przedszkolny „Przyjaciele Bociana Kajtka” w Ponikach	1	11
9.	Szkoła Podstawowa w Wiatrowcu	8	66
10.	Zespół Wychowania Przedszkolnego „Skowronek” w Wiatrowcu	1	7

Razem	46	611
-------	----	-----

Źródło: Urząd Miejski w Sępólnie

3.3. Kultura

Na terenie miasta zlokalizowany jest Miejsko-Gminny Ośrodek Kultury w Sępólnie. W strukturach Miejsko-Gminnego Ośrodka Kultury w Sępólnie znajduje się Biblioteka Publiczna z filiami w Wiatrowcu i Wodukajmach. Ośrodkowi podlegają także świetlice w następujących miejscowościach: Lwowiec, Długa, Romankowo, Smolanka, Lipica, Rusajny, Trosiny, Wiatrowiec, Wodukajmy, Szczurkowo i Śmiardowo oraz Gierkiny, Różyna, Stopki, Ostre Bardo.

Ośrodek prowadzi stałe koła zainteresowań i kluby, w tym m.in. teatrzyk dziecięcy, zespół taneczny, muzyczny zespół młodzieżowy, zajęcia plastyczne, klub seniora oraz uniwersytet III wieku.

3.4. Sport

Od 1948 roku istnieje w mieście klub piłkarski Łyna Sępólno (<http://www.lks-lynasepopol.pl/>). Zespół występuje obecnie w lidze okręgowej. W miejscowości Sępólno zlokalizowane jest Centrum Sportowo-Rekreacyjne, w którego skład wchodzi stadion miejski wraz z towarzyszącą infrastrukturą (w tym budynkiem socjalnym). Ponadto w Sępólnie od lat funkcjonuje filia Bartoszyckiego Klubu Kyokushin Karate, zajęcia odbywają się dwa razy w tygodniu na obiektach ZS-P Sępólno. Od 2017 r. do Sępólna powrócił Turniej brydża sportowego organizowany przez miejscowy Dom Kultury oraz Urząd Miejski w Sępólnie.

3.5. Turystyka i ochrona zabytków

Turystyka wodna

Charakter rzeki Łyny przepływającej przez Nizinę Sępoleńską zmienia się. Wzrasta szerokość koryta i napełnienie, zmniejszają się spadek i prędkość wody. Dolina rzeki mająca w górnym i środkowym biegu szerokość od kilkunastu metrów do około 2 km, rozszerza się do ponad 5 km. Łyna we wsi Stopki w niczym nie przypomina rzeki z miejscowości Olsztyn czy Lidzbark Warmiński. Za Stopkami dochodzi do około 200 metrów szerokości. Do granicy jest zaledwie 4 kilometry. Rzeka prawie na całej długości silnie meandruje, czemu towarzyszy erozja boczna i zmiany trasy koryta. Łyna daje dużo możliwości rozwoju turystyki w rejonie. W miejscowościach Sępolek, Stopki Osada, Stopki oraz Masuny usytuowane są stacje wodne. Można tam m.in. wypożyczyć łódkę lub kajak. Przygotowane są wiaty oraz wydzielone miejsca do grillowania. Dużą atrakcją jest katamaran, mogący zabrać na pokład 12 osób. Właściciel tego oryginalnego statku chętnie pływa z turystami aż do samej granicy z Rosją. W ofercie turystycznej Sępolek istnieje również możliwość wynajmu łodzi "Perła Sępolek", która pływa po rzece Łynie na różnych trasach. Łyna jest niezwykle interesującym pod każdym względem szlakiem. Spływ po tej największej rzece Warmii i Mazur może dostarczyć turystom niezapomnianych emocji. Trasa jest bardzo urozmaicona i pozwala zadowolić turystów o różnych upodobaniach. Ponadto corocznie we współpracy z Rosją (okręgiem miejskim w Prawdinsku) odbywa się impreza Łyna - Ława (<http://www.sepolek.pl/art,92,turystyka.html>).

Turystyka rowerowa

Przez gminę Sępolek przebiegają 4 szlaki rowerowe:

Szlak „Doliny Rzeki Łyny” (31,5 km), który rozpoczyna się w granicach miasta Bartoszyce, dalej biegnie przez Sępolek, Smolankę, Turcz, Liski i wraca do Bartoszyce. Szlak na całej długości prowadzi po drogach asfaltowych o dobrej nawierzchni. Krajobraz jest równinny, urozmaicony niewielkimi kompleksami leśnymi.

Szlak „Pogranicza” (35 km) rozpoczyna i kończy się w Sępoleku. Początkowo prowadzi w kierunku zachodnim i przebiega tak jak szlak „Doliny Łyny”. Od miejscowości Skitno prowadzi w kierunku

północnym w stronę granicy państwa w Szczurkowie. Następnie przebiega w kierunku wschodnim wzdłuż granicy z Rosją. Od miejscowości Ostre Bardo skręca na południe i prowadzi do Sępólna. Szlak jest ciekawy krajoznawczo. Przebiega przez Judyty, Szczurkowo, Ostre Bardo. W miejscowości Judyty znajduje się zabytkowy pałac, który został wybudowany w II połowie XIX w. w stylu neogotyckim i klasycystycznym wraz z parkiem i folwarkiem. W Szczurkowie natomiast znajduje się liczne skupisko gniazd bociana białego, a w Ostrem Bardzie znajduje się cerkiew.

Szlak „Bociana Białego” (29 km) rozpoczyna się i kończy w Sępólnie. Szlak stanowi dwie zamknięte pętle tworzące rozciągniętą tzw. „ósemkę”. Cała trasa przebiega przez wschodnią część gminy Sępóln. Najciekawsze miejscowości na trasie to Lwowiec i Dietrichowo.

Wschodni szlak rowerowy „Green Velo” ogółem trasa liczy ok. 2000 km, biegnie m.in. przez Gminę Sępóln. Długość odcinka na terenie gminy wynosi 13 km i obejmuje miejscowości Liski – Turcz – Smolanka – Sępóln. W mieście Sępóln znajduje się Miejsce Obsługi Rowerzystów, gdzie pod zadaszeniem istnieje możliwość odpoczynku. Dodatkowo w centrum miasta jest siłownia zewnętrzna, w pobliżu której ustawiono stojaki na rowery.

Zabytki

1. Gotycki kościół pw. św. Michała Archaniola z 1360-1370 roku z bogato zdobionym ołtarzem głównym z 1668 roku, halowy, trzynawowy z basztą narożną. W odrestaurowanej wieży kościelnej jest taras widokowy, z którego roztacza się wspaniały widok na panoramę miasta i okolicy. Znajduje się tam również muzeum parafialne posiadające w swoich zbiorach eksponaty dotyczące dziejów miasta i okolic.
2. Kościół pw. Matki Boskiej Szkaplerznej we Lwowcu ufundowany w 1373 r. murowany z cegły na podmurówce kamiennej wieżą zwieńczoną szczytami sterczynowymi z półkolistymi sercowatymi blendami z ołtarzem pochodzącym z ok. 1500 r.
3. Kościół pw. św. Apostołów Piotra i Pawła w Lipicy wzniesiony w stylu gotyckim w XIV w. murowany częściowo z kamienia polnego, a częściowo z cegły z amboną z 1596 r., ołtarzem barokowym, organami z okresu rokoka.
4. Kościół pw. Matki Boskiej Różańcowej w Dietrichowie w stylu gotyckim z XV w. z drewnianą wieżą z XVIII w.

5. Grekokatolicka cerkiew p.w. Narodzenia Najśw. Marii Panny w Ostym Bardzie wyposażona w pełny ikonostas w konwencji staropruskiej.
6. Pałac w Judytach (Pałac rodu von Kunheim) wykonany w stylu neogotyckim i klasycystycznym. Przy głównym podjeździe do pałacu znajdują się dwa odlewy lwów naturalnej wielkości, odlane z brązu, zakupione na wystawie w Paryżu w 1889 roku. - *Lew czuwający i Lew śpiący*.

3.6. Ochrona zdrowia

Na terenie Gminy Sępolek funkcjonuje 1 przychodnia. Przykładowo w 2014 roku liczba porad udzielonych w ramach podstawowej opieki zdrowotnej wyniosła 15 014. Na terenie Gminy prowadzą działalność 2 ogólnodostępne apteki, natomiast z leczenia szpitalnego oraz całodobowej opieki ambulatoryjnej mieszkańcy mogą skorzystać w Szpitalu Powiatowym im. Jana Pawła II w Bartoszycach. W zakresie ratownictwa medycznego teren powiatu zabezpieczają cztery zespoły wyjazdowe, stacjonujące w Bartoszycach (zespół specjalistyczny i podstawowy), Górowie Iławeckim (zespół podstawowy) oraz Bisztynku (zespół podstawowy).

3.7. Pomoc społeczna

Celem działalności Miejsko Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej w Sępoleku jest wspieranie osób, rodzin, grup i społeczności lokalnej z terenu gminy Sępolek poprzez pobudzanie ich potencjału i aktywności, ukierunkowanie na rozwiązywanie problemów i rozwój oraz podejmowanie działań zmierzających do ich usamodzielnienia oraz integracji ze środowiskiem, a także umożliwienie im życia w warunkach odpowiadających godności człowieka.

Do zadań realizowanych przez Ośrodek należy w szczególności :

- 1) ocena oraz analiza potrzeb lokalnych w zakresie pomocy społecznej, w tym problemów społecznych, potrzeb socjalnych zarówno jednostkowych jak i środowiskowych występujących na terenie Miasta i Gminy Sępolek;
- 2) przyznawanie i wypłacanie przewidzianych ustawą o pomocy społecznej świadczeń;
- 3) prowadzenie pracy socjalnej;
- 4) udzielanie pomocy środowiskowej i instytucjonalnej osobom oraz rodzinom znajdującym się w trudnych warunkach życiowych;

- 5) pobudzanie społecznej aktywności w zaspakajaniu niezbędnych potrzeb osób i rodzin;
- 6) koordynacja zadań związanych z pomocą społeczną;
- 7) rozwijanie nowych form pomocy społecznej i samopomocy w ramach rozpoznanych potrzeb;
- 8) przyznawanie i wypłacanie dodatków mieszkaniowych oraz dodatku energetycznego;
- 9) realizacja zadań wynikających z ustawy o świadczeniach rodzinnych;
- 10) realizacja zadań wynikających z ustawy o ustaleniu i wypłacie zasiłków dla opiekunów;
- 11) realizacja zadań wynikających z ustawy o pomocy osobom uprawnionym do alimentów;
- 12) realizacja zadań w zakresie wspierania rodziny oraz pieczy zastępczej, niezastrzeżonych na rzecz innych podmiotów;
- 13) realizacja zadań wynikających z ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie zawartych w art. 6 ust. 2 pkt. 2;
- 14) obsługa organizacyjno–techniczna zespołu interdyscyplinarnego;
- 15) aktywizacja, integracja i edukacja osób, rodzin, grup i społeczności lokalnych, w szczególności zagrożonych wykluczeniem społecznym, poprzez realizację programów i projektów zgodnych z generowanymi przez te podmioty problemami i potrzebami.

3.8. Aktywność społeczna mieszkańców

W Gminie Sępólno mieszkańcy najchętniej wybierają swoje władze lokalne i regionalne. Jak podaje Państwowa Komisja Wyborcza, w 2014 roku w wyborach samorządowych swoje głosy oddało 47,75% uprawnionych mieszkańców, podczas gdy w wyborach prezydenckich (II tura 2015 rok) 38,98%, a w wyborach do Sejmu (2015 rok) 30,60%.

Pod względem rozwoju lokalnego, kluczowym obszarem aktywności jest zaangażowanie w dobrowolną działalność w ramach organizacji pozarządowych, stanowiących przestrzeń nabywania różnych doświadczeń i umiejętności społecznych. W świetle danych Krajowego Rejestru Sądowego¹, na terenie Gminy Sępólno siedzibę posiada 11 organizacji działających w różnych sferach życia społecznego. Są to:

¹ <https://ems.ms.gov.pl/krs/wyszukiwaniepodmiotu?t:lb=t> (stan na 01.03.2016)

- Stowarzyszenie Lokalne Salezjańskiej Organizacji Sportowej z siedzibą w Sępoleku;
- Ochotnicza Straż Pożarna w Różynie;
- Ochotnicza Straż Pożarna w Judytach;
- Ochotnicza Straż Pożarna w Sępoleku;
- Miejsko-Gminne Stowarzyszenie Bezrobotnych w Sępoleku;
- Stowarzyszenie Oratorium im. św. Dominika Savio;
- Stowarzyszenie na Rzecz Wspierania Integracji Mieszkańców Ziemi Sępolek – Wrota;
- Ochotnicza Straż Pożarna w Lipicy;
- Ludowy Klub Sportowy „Łyna” Sępolek;
- Stowarzyszenie Społeczne Dietrichowo „Bo razem osiągniemy więcej”;
- Polski Związek Hodowców Gołębi Poczтовых Oddział Korsze
(<http://bip.mgops.sepolek.pl/p,20,statut-i-regulamin-organizacyjny>).

3.9. Współpraca międzynarodowa

Gmina Sępolek posiada dwie gminy partnerskie:

1. Umowa o międzynarodowej partnerskiej współpracy pomiędzy miastem Sępolek i gminą **Lägerdorf** została podpisana 4.09.1993 r. jako wyraz porozumienia pomiędzy narodem polskim i niemieckim. Na dokumencie podpisy złożyli ze strony polskiej Burmistrz Roman Rodzik i przewodniczący Rady Stanisław Szymański, a ze strony niemieckiej Burmistrz Rudolf Dietrich oraz Przewodnicząca Rady Pani Ina Maria Kunkelmoor. Partnerzy wyrazili gotowość do rozszerzania i pogłębiania współpracy, a tym samym do wzmocnienia pokoju między narodami. Ważnym punktem tego porozumienia stanowiła chęć obu stron do nawiązania spotkań pomiędzy różnymi grupami społecznymi, a przede wszystkim wymiana młodzieży obu miast.

Obecnie w ramach tej umowy rokrocznie odbywa się wymiana młodzieży miast partnerskich, której celem jest wzajemne poznanie kultur, przezwyciężenie barier

językowych, nawiązanie nowych kontaktów i zacieśnienie istniejących już więzi. W wymianie uczestniczą uczniowie z Gimnazjum w Sępólnie i młodzież z Lägerdorfu.

Pierwsze porozumienie o współpracy pomiędzy władzami Samorządowymi Okręgu Miejskiego **Prawdinsk** Obwodu Kaliningradzkiego Federacji Rosyjskiej a Władzami Samorządowymi Miasta i Gminy Sępól Województwa Olsztyńskiego Rzeczypospolitej Polskiej zostało zawarte w Prawdinsku w dniu 15 lipca 1996 r. porozumienie podpisali ówczesny Burmistrz Miasta i Gminy Sępól Tadeusz Wojnicz i Mer Miasta Prawdinsk Władimir Aleksandrowicz Bakalin. Natomiast 5 lat później tj. 30.06.2001 r. zostało odnowione porozumienie zawarte w 1996 r. o współpracy pomiędzy Miastem Prawdinsk a Miastem i Gminą Sępól, które podpisali Burmistrz Miasta i Gminy Sępól Mirosław Warcholak, Przewodniczący Rady Miasta i Gminy Antoni Figurowicz i Przewodniczący Rady i Mer Prawdinska Władimir Aleksandrowicz Bakalin, a 3.04.2013 r. zostało zawarte porozumienie o partnerskiej współpracy przygranicznej pomiędzy Gminą Prawdinsk a Gminą Sępól podpisane przez Burmistrza Sępólna Grzegorza Muchę i Mera Miasta Prawdinsk Piotra Aleksandrowicza Siedowa. Głównym celem zawartego porozumienia jest wielokierunkowa współpraca dwóch samorządów w zakresie polityki samorządowej i pracy administracyjnej, a także zbliżenie i umocnienie kontaktów pomiędzy mieszkańcami obu gmin.

W ramach wzajemnego poznania się i współpracy odbywają się spotkania samorządowców celem wymiany doświadczeń. Dzięki specyficznemu położeniu miast partnerskich rokrocznie organizowane są transgraniczne spływy kajakowe rzeką Łyną na trasie Stopki – Prawdinsk, w których uczestniczą przedstawiciele samorządów przygranicznych ze strony polskiej i rosyjskiej. Oba samorządy wyrażają wolę współdziałania i od lat zabiegają o uruchomienie międzynarodowego wodnego turystycznego szlaku i otwarcia przejścia granicznego na rzece Łynie (Ławie) (<http://www.sepopol.pl/art.90.gminy-partnerskie.html>).

29 marca 2018 roku Gmina Sępól w trakcie roboczego spotkania podpisała deklarację współpracy o wspólnym uczestnictwie w Transgranicznym Programie Polska- Rosja 2014-2020 z okręgiem miejskim Guriewsk (obwód kaliningradzki – Federacja Rosyjska).

3.10. Wnioski

Tab. 10 Analiza SWOT dotycząca sfery społeczno-kulturowej gminy Sępólno

MOCNE STRONY Działalność aktywizująca lokalną społeczność prowadzona przez instytucje: Miejsko - Gminny Ośrodek Kultury w Sępólnie oraz Miejsko - Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Sępólnie	SŁABE STRONY Zmniejszanie się liczby ludności gminy Lokalny proces starzenia się społeczeństwa Brak szkół ponadpodstawowych Słaba infrastruktura sportowo-rekreacyjna Brak większych atrakcji turystycznych Brak nowych ofert miejsc pracy
SZANSE Program 500+ Program Mieszkanie + Zmiany w polityce społecznej państwa Programy Unii Europejskiej Budowa kolejnych boisk typu „Orlik”	ZAGROŻENIA Dalszy proces starzenia się społeczeństwa (ogólnokrajowy trend) Wyjazdy krajowe i zagraniczne ludzi w młodym wieku w celu poszukiwania pracy Proces pauperyzacji społeczeństwa w małych ośrodkach

Źródło: opracowanie własne.

CELE STRATEGICZNE DOTYCZĄCE SFERY SPOŁECZNO-KULTUROWEJ:

- podnoszenie jakości życia ludzi poprzez doskonalenie jakości usług publicznych i wzmacnianie kapitału społecznego,
- zwiększanie poziomu bezpieczeństwa społecznego.
- zacieśnianie międzynarodowej współpracy gospodarczej, społecznej, kulturalnej z samorządami obwodu kaliningradzkiego (Rosja) oraz Lägerdorf (Niemcy)

4. Spójność z europejskimi, krajowymi i regionalnymi dokumentami strategicznymi

4.1. Długookresowa Strategia Rozwoju Kraju - Polska 2030. Trzecia fala nowoczesności

Długookresowa Strategia Rozwoju Kraju -Polska 2030. Trzecia fala nowoczesności (DSRK) jest, zgodnie z przepisami ustawy o zasadach prowadzenia polityki rozwoju z dnia 6 grudnia 2006 r. (art. 9 ust 1) – dokumentem określającym główne trendy, wyzwania i scenariusze rozwoju społeczno – gospodarczego kraju oraz kierunki przestrzennego zagospodarowania kraju, z uwzględnieniem zasady zrównoważonego rozwoju, obejmującym okres co najmniej 15 lat. Stanowi najszerzy i najbardziej ogólny element nowego systemu zarządzania rozwojem kraju, którego założenia zostały określone w ustawie o zasadach prowadzenia polityki rozwoju kraju oraz przyjętym przez Radę Ministrów 27 kwietnia 2009 r. dokumencie Założenia systemu zarządzania rozwojem Polski. W przypadku tej Strategii to okres prawie 20 lat, gdyż przyjętym przy jej konstruowaniu horyzontem czasowym jest rok 2030. Uzupełnieniem ramy strategicznej rozwoju Polski do 2030 roku jest Koncepcja Przestrzennego Zagospodarowania Kraju przyjęta przez Radę Ministrów w dniu 16 marca 2012 r.

Polska 2030. Trzecia fala nowoczesności. Długookresowa Strategia Rozwoju Kraju powstawała w latach 2011– 2012. Uwzględnia ona uwarunkowania wynikające ze zdarzeń i zmian w otoczeniu społecznym, politycznym i gospodarczym Polski w tym okresie. Opiera się również na diagnozie sytuacji wewnętrznej, przedstawionej w raporcie Polska 2030. Wyzwania rozwojowe z 2009 roku, w stosunku do diagnozy z lat 2008–2009 uzupełnione zostały o elementy, które wiążą się z trwającym na świecie i w Europie kryzysem finansowym i spowolnieniem gospodarczym. Szeroka diagnoza została przedstawiona we wstępie do dokumentu.

Założeniem wyjściowym przy konstruowaniu Strategii stała się konieczność przezwyciężenia kryzysu finansowego w jak najkrótszym czasie. Próba uniknięcia „straconej dekady”, czyli rozwoju gospodarczego wolniejszego niż w poprzednim dziesięcioleciu. Wolniejszy rozwój spowodowałby, że jakość życia ludzi poprawiałaby się bardzo wolno. Niezbędne jest zbudowanie przewag konkurencyjnych na kolejne dziesięć lat, czyli do 2030 r., tak, aby po wyczerpaniu dotychczasowych sił rozwojowych, Polska dysponowała nowymi potencjałami wzrostu w obszarach dotychczas nie eksploatowanych. Tym samym Strategia nie jest manifestem politycznym, a dokumentem rządu RP o charakterze analitycznym i rekomendacyjnym - stanowi opis nowego projektu cywilizacyjnego zorientowanego na przyszłość, w perspektywie do 2030 r. Opis założeń tego projektu zawiera rozdział pierwszy Strategii – Charakterystyka modelu rozwoju Polski do 2030.

Celem głównym dokumentu Długookresowa Strategia Rozwoju Kraju - Polska 2030. Trzecia fala nowoczesności jest poprawa jakości życia Polaków mierzona zarówno wskaźnikami jakościowymi, jak i wartością oraz tempem wzrostu PKB w Polsce. Informacje o wskaźnikach i zasadach monitorowania postępu realizacji założeń i działań przedstawionych w Strategii zostały przedstawione w rozdziale siódmym –monitorowanie efektów strategii.

Z diagnozy przedstawionej w 2009 r. wynika, że rozwój Polski powinien odbywać się w trzech obszarach strategicznych równocześnie:

- I. konkurencyjności i innowacyjności gospodarki (modernizacji),
- II. równoważenia potencjału rozwojowego regionów Polski (dyfuzji),
- III. efektywności i sprawności państwa (efektywności).

Proponowane w Strategii obszary strategiczne związane są z obszarami opisanymi w Strategii Rozwoju Kraju 2020 – Aktywne społeczeństwo, konkurencyjna gospodarka, sprawne państwo przyjętej przez Radę Ministrów w dniu 25 września 2012 r. Łącznie stanowią podstawowe narzędzie wdrażania DSRK do 2020 r., czyli:

- I. sprawne i efektywne państwo (obszar pierwszy) – odpowiada mu obszar strategiczny trzeci DSRK;
- II. konkurencyjna gospodarka (obszar drugi) – odpowiada mu obszar strategiczny pierwszy DSRK;
- III. spójność społeczna i terytorialna (obszar trzeci) – odpowiada mu obszar strategiczny drugi DSRK.

W każdym z obszarów strategicznych zostały określone strategiczne cele rozwojowe (od dwóch do czterech w zależności od obszaru). Cele strategiczne uzupełnione są sprecyzowanymi kierunkami interwencji. Przy każdym z tych kierunków określony został cel do realizacji. Zebrane razem służą nowatorskiemu i niestandardowemu przedstawieniu zadań stojących

przed administracją publiczną – przede wszystkim rządem, ale także samorządami - które należy zrealizować, aby poprawić jakość życia mieszkańców Polski.

Dokument składa się z dwóch części:

I. wstępu wraz z diagnozą i opisem kontekstu społecznego, gospodarczego i międzynarodowego Strategii (w tym szkicu proponowanych rozwiązań w trzech obszarach strategicznych) oraz prezentacji ram makroekonomicznych rozwoju Polski do 2030 r.

II. charakterystyki proponowanych kierunków interwencji (czyli działań do podjęcia w perspektywie 2030 r. służących osiągnięciu celu głównego Strategii) oraz opisu zasad monitorowania i ewaluacji wdrażania projektu Polska 2030.

Kierunki interwencji podporządkowane są schematowi trzech obszarów strategicznych, które zostały podzielone na osiem części (zgodnych ze strategicznymi celami rozwojowymi). Są to:

I. W obszarze konkurencyjności i innowacyjności gospodarki:

i. Innowacyjność gospodarki i kreatywność indywidualna

ii. Polska Cyfrowa

iii. Kapitał ludzki

iv. Bezpieczeństwo energetyczne i środowisko

II. W obszarze równoważenia potencjału rozwojowego regionów Polski:

v. Rozwój regionalny

vi. Transport

III. W obszarze efektywności i sprawności państwa:

vii. Kapitał społeczny

viii. Sprawne państwo.

W części wstępnej poświęconej makroekonomicznym ramom rozwoju Polski zostały określone te kierunki działań, które stworzą ramę finansową – fiskalną i budżetową - realizacji pozostałych celów wskazanych w Strategii. W pierwszym okresie realizacji Strategii działania makroekonomiczne zostają podporządkowane konieczności stabilizacji finansów publicznych, obniżenia poziomu długu publicznego i deficytu budżetowego oraz przygotowaniom do przyjęcia przez Polskę wspólnej waluty (konwergencja). W drugim okresie, po osiągnięciu stabilizacji finansowej sektora publicznego, powinno następować stopniowe modernizowanie tego sektora wydatków, poprzez wzrost nakładów na działania prorozwojowe – w tym nakłady na B+R, ochronę zdrowia, reformy strukturalne. W efekcie w końcowych latach realizacji DSRK, struktura wydatków publicznych powinna odzwierciedlać ambicje

Polski jako kraju nowoczesnego, rozwiniętego, ze strukturą podatków umożliwiającą skuteczną konkurencję globalną o kapitał, technologie i pracę.

W obszarze innowacyjnej gospodarki i kreatywności indywidualnej opisywane cele i kierunki interwencji obejmują zagadnienia związane z pobudzaniem innowacyjności, efektywności gospodarki i kreatywności ludzi. Przede wszystkim dotyczą edukacji – od wczesnej opieki przedszkolnej, po szkolnictwo wyższe i procesy uczenia się przez całe życie. Dotyczą także badań i nauki – w tym powiązań między nauką i gospodarką, nakładami na naukę oraz reform systemowych służących zwiększeniu międzynarodowego znaczenia, podniesieniu jakości i efektywności badań naukowych oraz przedsiębiorczości. W tym ostatnim obszarze nacisk jest położony na kształtowanie kompetencji przedsiębiorców, które pozwolą im rozwijać firmy i konkurować na globalnym, gwałtownie zmieniającym się rynku.

Ważne jest też tworzenie instrumentów inżynierii finansowej i wzmocnienie instytucji otoczenia biznesu służących przedsiębiorcom w Polsce. Istotnym elementem działań na rzecz przedsiębiorców powinna być poprawa sprawności funkcjonowania administracji państwowej oraz zniesienie barier legislacyjnych i administracyjnych blokujących lub spowalniających rozwój firm.

Istotność drugiego elementu tego obszaru strategicznego – Polska Cyfrowa – wynika z konieczności przyspieszenia w Polsce przemian technologicznych. Trzy podstawowe elementy powinny posłużyć rozwojowi technologicznemu Polski. Przede wszystkim niezbędne są inwestycje infrastrukturalne w szerokopasmowy internet dostępny dla wszystkich. To zwiększy szanse rozwoju obszarów peryferyjnych przyczyniając się do równoważenia terytorialnego rozwoju. Drugim elementem są działania na rzecz zwiększania potrzeb używania internetu poprzez rozwój e-usług oraz e-gospodarki i wzrost sprawności państwa. Kluczowe będzie podejście w ramach zintegrowanej informatyzacji, opartej na logicznym i skutecznym obiegu informacji, wprowadzeniu zasad zarządzania procesowego, neutralności technologicznej państwa oraz efektywności kosztowej. Jeżeli te warunki zostaną spełnione, będzie można także działać na rzecz trzeciego elementu Polski Cyfrowej, jakim jest zwiększenie kompetencji cyfrowych społeczeństwa, zapobiegających nowym typom wykluczeni np. osób starszych nie używających obecnie internetu.

Trzeci obszar – kapitał ludzki - obejmuje opis tych celów i kierunków interwencji, które są powiązane z systemem ochrony zdrowia oraz zapewnieniem spójności społecznej - edukacją i transferem absolwentów na rynek pracy oraz samą aktywnością zawodową. Dzięki aktywnej polityce rodzinnej oraz polityce imigracyjnej nastawionej na uzupełnianie niedoborów na rynku pracy Polska ma szansę w

zdecydowanym stopniu ograniczyć zagrożenia związane z przemianami demograficznymi w najbliższych dwudziestu latach. Dłuższa aktywność zawodowa połączona z efektywnym systemem ochrony zdrowia, w tym profilaktyki oraz rehabilitacji pozwoli zmniejszyć ryzyko utraty potencjałów osób starszych oraz zwiększy udział osób niepełnosprawnych np. w rynku pracy. Lepszemu dostosowaniu do dynamicznie zmieniających się potrzeb rynku pracy będzie służył system edukacji, w tym uczenie się przez całe życie dostosowane do poszczególnych etapów życia i kariery Polaków.

Ważnym z punktu widzenia bezpieczeństwa Polski, ale także udziału w światowych procesach, jest obszar bezpieczeństwa energetycznego oraz ochrony środowiska. Polska ma ogromne potrzeby energetyczne. Należy je zabezpieczyć w perspektywie nie tylko długookresowej – do 2030 r., ale także w średniookresowej do 2020 – 2022 roku. Wskazane są działania i kierunki interwencji dotyczące inwestycji energetycznych np. w gazoport, elektrownie wykorzystujące energię jądrową, ale także poprawa jakości sieci przesyłowych i dystrybucyjnych. Ważnym z punktu widzenia uczestnictwa w UE jest modyfikacja i coraz szersze wykorzystywanie odnawialnych źródeł energii (tak, aby ich udział w gospodarce stawał się coraz większy), ograniczenie wykorzystania węgla oraz dbałość o stan środowiska w Polsce. Te działania wiążą się także z potrzebą zapewnienia obywatelom bezpieczeństwa, a w przypadku nagłych zjawisk przyrodniczych czy zmian klimatycznych. Istotne jest również, by do 2030 r. Polska umiejętnie wykorzystywała zasoby naturalne np. węgiel, gaz łupkowy, czy miedź. Mając jedno z największych na świecie złóż kopalin Polska ma szansę budować w oparciu o nie swoje przewagi konkurencyjne.

W kolejnych obszarach, które składają się na drugi obszar strategiczny DSRK – równoważenia potencjału rozwojowego regionów Polski, podkreślana jest istotność równomiernego rozwoju regionalnego. W przypadku rozwoju regionalnego, Długookresowa Strategia Rozwoju Kraju rozwija i modyfikuje zaproponowany w raporcie diagnostycznym Polska 2030 – wyzwania rozwojowe model polaryzacyjno – dyfuzyjny równoważenia rozwoju i zastępuje go modelem terytorialnego równoważenia rozwoju (dyfuzji). Model terytorialnego równoważenia rozwoju jest również tym modelem, który charakteryzuje pozostałe dokumenty strategiczne dotyczące rozwoju regionalnego w perspektywie do 2030 r. – Koncepcję Przestrzennego Zagospodarowania Kraju oraz Średniookresową Strategię Rozwoju Kraju 2020. Wskazuje na szansę związaną z nowym rozumieniem europejskiej polityki spójności, jako narzędzia służącego rozwojowi regionalnemu oraz na system transportowy jako klucz – techniczny – do zapewnienia dostępności, spójności oraz rozwoju poszczególnych regionów. Strategia nie rezygnuje z zaproponowanego w modelu polaryzacyjno-dyfuzyjnym rozwoju metropolii jako klucza do konkurencji

światowej i europejskiej Polski. W o wiele większym stopniu podkreśla jednak istotność mechanizmów włączających obszary wciąż peryferyjne do światowej gry sił.

Trzeci obszar strategiczny – efektywności i sprawności państwa, składa się z dwóch części. Pierwszy z nich - kapitał społeczny to zestaw kierunków interwencji służący osiągnięciu celu, jakim jest wzrost społecznego kapitału rozwoju. Jednym ze zdiagnozowanych problemów blokujących szybszy rozwój Polski jest bowiem brak zaufania ludzi do siebie oraz do instytucji publicznych. Na stosunki społeczne wpływa także brak zaufania instytucji do ludzi, czego efektem jest wciąż rosnąca biurokracja, tworzenie nowych procedur, nieskuteczność i niespójność rozrastającego się prawa. Kierunki interwencji służą poprawie jakości kompetencji społecznych i obywatelskich Polaków (zwiększeniu zdolności do współpracy), wzrostowi aktywności i partycypacji obywatelskiej, aktywności kulturalnej oraz wzmocnieniu potencjału kreatywnego Polski – przemysłów kulturowych i kreatywnych. Z punktu widzenia obecności Polski w świecie, ważne jest także podkreślenie istotności działań na rzecz współpracy międzynarodowej i ponadregionalnej. Kierunki interwencji obejmują tak zróżnicowane działania jak: wprowadzenie nowych programów edukacji obywatelskiej do szkół, ułatwienia w finansowaniu organizacji pozarządowych, zmianę formuły działania Państwowej Komisji Wyborczej, której zadania zostałyby uzupełnione o promocję aktywności wyborczej i obywatelskiej, a nawet cyfryzację zasobów kultury i rozszerzenie tradycyjnych ról instytucji kultury. Kierunki interwencji obejmują także rozwój mediów publicznych oraz wzmocnienie kompetencji językowych Polaków.

Tak jak na początku Strategii przedstawione są ramy makroekonomiczne rozwoju Polski, tak końcową ramę stanowi część poświęcona sprawności państwa i służb publicznych. Efektywność administracji, wymiaru sprawiedliwości oraz spójność i stabilność stanowionego prawa stanowią bowiem nie tylko wyzwania rozwojowe, ale także warunki zapewnienia tego rozwoju w tak istotnych obszarach, jak: wzmocnienie kapitału ludzkiego, rozwój przedsiębiorczości, czy dbałość o kapitał społeczny.

Dla sprawności państwa najważniejsze jest zrealizowanie czterech zaleceń:

- I. pomocności państwa, które zapewnia ludziom realizację praw i swobód obywatelskich, dba o ich niczym nie skrupowaną kreatywność, niezależność działania (w aktywności gospodarczej, publicznej, społecznej), ale jednocześnie szanuje ich prywatność;
- II. przyjazności państwa, które zmienia formułę działania na bardziej otwartą, opartą na dwustronnej komunikacji;
- III. partycypacyjności państwa, które zapewnia dostęp do wiedzy, gwarantuje możliwość udziału w

sprawowaniu władzy poprzez konsultacje i debatę publiczną,

IV. przejrzystości państwa, które nie tylko podejmuje decyzje, ale również tłumaczy je w sposób przejrzysty i zrozumiały dla wszystkich obywateli.

Ważnym elementem zmian w kolejnych dwudziestu latach powinno być, zgodnie z zasadą pomocniczości, zapewnienie swobody obywatelom i samorządom terytorialnym, dobra współpraca administracji rządowej z nimi, deregulacja sprzyjająca postawom przedsiębiorczym i kreatywnym oraz zapewnienie wysokiej jakości stanowionego prawa.

Długookresowa Strategia Rozwoju Kraju - Polska 2030. Trzecia fala nowoczesności, ze względu na wielość zagadnień oraz prawie dwudziestoletni horyzont czasowy, jest dokumentem, który może i powinien podlegać modyfikacjom. Przedstawione kierunki interwencji, cele i działania mogą być osiągane i realizowane w różnych okresach i czasie. W miarę monitorowania wskaźników przedstawionych w Strategii, formuła osiągania celów może podlegać zmianom i być dostosowywana do zmieniających się okoliczności czy sytuacji makroekonomicznej. Modyfikacje i zmiany powinny być wprowadzone zgodnie z przepisami ustawy o zasadach prowadzenia polityki rozwoju, na podstawie wyników ewaluacji śródkresowych oraz na podstawie wyników realizacji celów określonych w dokumentach średniookresowych – do 2020 r. (Długookresowa Strategia Rozwoju Kraju -Polska 2030. Trzecia fala nowoczesności, Ministerstwo Administracji i Cyfryzacji, Warszawa 11 stycznia 2013 r., s. 4-8)

4.2. Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2010-2030: Regiony, Miasta, Obszary Wiejskie

Przedłożona przez ministra rozwoju regionalnego Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2010-2030: Regiony, Miasta, Obszary Wiejskie (KSRR) wyznacza cele polityki regionalnej wobec poszczególnych terytoriów w kraju, w tym obszarów miejskich i wiejskich, oraz definiuje ich relacje w odniesieniu do innych polityk publicznych o wyraźnym terytorialnym ukierunkowaniu. W dokumencie określono także sposób działania podmiotów publicznych, a w szczególności rządu i samorządów województw dla osiągnięcia strategicznych celów rozwoju kraju. Jedną z ważnych zasad jest tzw. „nowy paradygmat polityki regionalnej”. Oznacza to przede wszystkim:

- przejście od tradycyjnej redystrybucji środków do podejścia zakładającego wzmacnianie i wykorzystanie potencjałów terytorialnych,
- odejście od podziału na polityki inter- i intraregionalną, na rzecz jednej, wspólnej polityki określającej (w odniesieniu do terytorium) cele dla wszystkich podmiotów publicznych,
- odejście od modelu krótkoterminowych, odgórnie dystrybuowanych dotacji „dla najmniej uprzywilejowanych obszarów” do modelu długofalowych, zdecentralizowanych polityk rozwojowych adresowanych do wszystkich regionów,
- wielosektorowe (horyzontalne) podejście do działań rozwojowych ukierunkowane terytorialnie,
- odejście od rozproszonej interwencji do bardziej selektywnych (skoncentrowanych) inwestycji,
- zwiększenie roli szczebla regionalnego w uruchamianiu procesów rozwojowych w systemie wieloszczeblowego zarządzania,
- zróżnicowane podejście do różnych typów terytoriów (rozumianych funkcjonalnie).

W KSRR zaakcentowano działania dotyczące wzmocnienia wielopoziomowego systemu zarządzania, w którym zwiększa się rola samorządu województwa, który – obok Ministerstwa Rozwoju Regionalnego – będzie podmiotem realizacji polityki regionalnej. Istotne będzie również dopasowanie odpowiedzialności za zadania publiczne do najbardziej efektywnego poziomu zarządzania oraz racjonalizacja systemu finansowania polityk publicznych przez „proces terytorializacji” oraz system finansowania jednostek samorządu terytorialnego. Wprowadzony zostanie nowy instrument – kontrakt regionalny.

Przedstawione w KSRR wyzwania do roku 2020 łączą wymiar europejski i krajowy. Zostały określone na podstawie diagnozy sytuacji społeczno-gospodarczej przeprowadzonej w odniesieniu do różnych skal przestrzennych oraz determinantów konkurencyjności polskich regionów. Uwzględniono tutaj również strategiczne wyzwania dla rozwoju całego kraju sformułowane w dokumencie Polska 2030.

Przedstawione w KSRR zadania zmierzają do osiągnięcia: spójności gospodarczej, społecznej i terytorialnej, zmniejszenia dystansu rozwojowego do pozostałych regionów UE, silnej konkurencyjności i innowacyjności, skuteczności, efektywności i partnerstwa w realizacji celów rozwojowych, bezpieczeństwa ekologicznego, wysokiego poziomu i skuteczności ochrony środowiska oraz zasobów przyrodniczych.

Celem strategicznym polityki regionalnej - będącym jednym z kluczowych elementów osiągnięcia

celów rozwoju kraju - jest wzrost, zatrudnienie i spójność w horyzoncie długookresowym. Cel ten ma być realizowany poprzez wspomaganie wzrostu konkurencyjności regionów (konkurencyjność), budowanie spójności terytorialnej i przeciwdziałanie marginalizacji obszarów problemowych (spójność) oraz tworzenie warunków dla skutecznej, efektywnej i partnerskiej realizacji działań rozwojowych ukierunkowanych terytorialnie (sprawność).

Realizacja KSRR oznacza konieczność koncentracji interwencji publicznej na działaniach pro-rozwojowych i pro-zatrudnieniowych, które umożliwią trwałe zwiększenie bazy dochodowej na poszczególnych obszarach.

W systemie zarządzania rozwojem Polski polityka regionalna (jako polityka o charakterze horyzontalnym) pełni szczególną rolę służąc integracji rozproszonych dotychczas działań rozwojowych. System realizacji tej polityki jest tak skonstruowany, by zapewniać spójność krajowych polityk publicznych w wymiarze terytorialnym, jak i regionalnych działań rozwojowych w celu zwiększenia efektywności i skuteczności ukierunkowanej terytorialnie interwencji państwa.

Rozwojowi dyskusji strategicznej na poziomie krajowym posłuży Krajowe Forum Terytorialne (KFT), inicjujące debaty na temat strategicznych kierunków i form rozwoju regionalnego oraz wymiaru przestrzennego polityki rozwoju między różnymi podmiotami publicznymi i niepublicznymi zaangażowanymi w działania na rzecz rozwoju. Na poziomie regionalnym zarządy województw mogą powołać Regionalne Forum Terytorialne (RFT) lub rozszerzyć zadania istniejących już ciał doradczych.

Wprowadzony zostanie system strategicznego planowania rozwoju, który pozwoli zaprogramować średnio i długookresowe cele strategiczne rozwoju kraju i regionów. W tym celu KSRR zmierza do uporządkowania systemu dokumentów operacyjno-wdrożeniowych. Po roku 2013 system dokumentów operacyjno-wdrożeniowych zostanie zracjonalizowany tak, aby osiągnąć maksymalną efektywność polityki rozwojowej.

Podwyższeniu jakości zarządzania politykami publicznymi będzie służyć system stałego monitorowania i ewaluacji procesów rozwoju regionalnego i efektów polityki regionalnej w postaci obserwatoriów rozwoju terytorialnego. Obejmie on obserwatorium krajowe oraz (na wzór rozwiązań istniejących już w niektórych województwach), sieć obserwatoriów regionalnych.

Przebudowa systemu koordynacji na szczeblu krajowym i regionalnym pozwoli dopasować zakres interwencji planowanej do realizacji w odniesieniu do terytorium. Posłuży temu m.in. Komitet Koordynacyjny ds. Polityki Rozwoju oraz komitety monitorujące, działające na szczeblu krajowym i regionalnym. Jednocześnie KSRR przewiduje rozszerzenie zadań koordynacyjnych ministra właściwego ds. rozwoju regionalnego.

Uruchomienie kontraktów terytorialnych w nowej, zmienionej formule poprzedzone zostanie przeprowadzeniem przez ministra rozwoju regionalnego (przy współpracy z poszczególnymi resortami) procesu przebudowy systemu dystrybucji terytorialnej środków (tzw. terytorializacji). Będzie on polegał na ocenie efektywności i przydatności mechanizmów dystrybucyjnych polityk sektorowych oraz instrumentów finansowych stosowanych przez samorządy terytorialne i inne podmioty publiczne działające na różnych poziomach zarządzania. Liczba źródeł finansowania polityki regionalnej ulegnie znacznemu zwiększeniu.

Z budżetu państwa będą finansowane programy uruchamiane przez MRR, programy współpracy terytorialnej realizowane w ramach polityki spójności UE i polityk zewnętrznych. Z budżetu będą także współfinansowane programy zarządzane na szczeblu regionalnym oraz programy sektorowe i inne programy finansowane ze źródeł krajowych.

Środki pochodzące z budżetów jednostek samorządu terytorialnego będą z jednej strony zapewniały niezbędne współfinansowanie projektów w ramach programów operacyjnych współfinansowanych przez UE, a z drugiej – uczestniczyły w realizacji innych programów finansowanych ze źródeł krajowych objętych kontraktem terytorialnym.

Środki prywatne, za pomocą których można realizować cele rozwojowe przy realizacji KSRR, powinny odgrywać rosnącą rolę. Wyraźnie wzrastać powinna również rola funduszy pożyczkowych, gwarancji i poręczeń kredytowych oraz oferta innych usług finansowych ze strony banków. Coraz większe znaczenie musi mieć upowszechnianie mechanizmów i form partnerstwa publiczno-prywatnego.

Do roku 2013 głównym źródłem finansowania polityki regionalnej pozostaną środki UE (w ramach polityki spójności UE oraz na realizację celów określonych terytorialnie takie jak np. wsparcie dla rozwoju obszarów wiejskich w ramach Wspólnej Polityki Rolnej).

Dla realizacji celów KSRR wykorzystywane mogą być także inne środki finansowe pochodzące ze źródeł zagranicznych, m.in. z kredytów pochodzących z Europejskiego Banku Inwestycyjnego. Zarówno środki wspólnotowe, jak i środki pochodzące z innych źródeł zagranicznych, są współfinansowane środkami krajowymi, pochodzącymi z budżetu państwa, budżetu jednostek samorządów terytorialnych oraz ze środków prywatnych.

Zakłada się, że suma środków wydatkowanych przez budżet UE, budżet państwa i inne podmioty publiczne (w tym samorządy terytorialne) na realizację celów KSRR będzie wynosiła pod koniec 2013 roku nie mniej niż 3 proc. PKB krajowego z roku 2008.

W wymiarze finansowym oznacza to średniorocznie ok. 34 mld zł. Szacuje się, że z tego ok. 24 mld zł średniorocznie będzie pochodziło ze środków UE. Resztę stanowić będzie udział podmiotów publicznych.

Co najmniej 70 proc. środków w ramach polityki regionalnej przeznaczonych zostanie na realizację programów regionalnych w ramach KSRR. Na programy krajowe realizowane w ramach KSRR i zarządzane przez MRR po roku 2013 zostanie przeznaczonych ok. 20 proc. środków. Wielkość wsparcia będzie uzależniona od stopnia natężenia problemów społeczno-gospodarczych (<https://www.premier.gov.pl/wydarzenia/decyzje-rzadu/krajowa-strategie-rozwoju-regionalnego-2010-2030-regiony-miasta-obszary.html>).

4.3. Strategia rozwoju społeczno-gospodarczego województwa warmińsko-mazurskiego do roku 2025

Dokument Strategia rozwoju społeczno-gospodarczego województwa warmińsko-mazurskiego do 2025 roku powstał w wyniku aktualizacji Strategii z 2005 r. i jest trzecim już etapem planowania strategicznego zapoczątkowanego w 1999 r. przez władze regionu. Podjęcie prac nad aktualizacją wynikało z kilku powodów:

- w otoczeniu krajowym i zagranicznym zaszły dynamiczne zmiany spowodowane głównie kryzysem gospodarczym;
- na poziomie krajowym i Unii Europejskiej przygotowano nowe dokumenty strategiczne:

- Strategia Rozwoju Kraju 2020. Aktywne społeczeństwo, konkurencyjna gospodarka, sprawne państwo;
- Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2010-2020. Regiony, miasta, obszary wiejskie;
- Koncepcja Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030;
- Strategia Europa 2020;
- przeprowadzono ewaluację średniookresową Strategii rozwoju społeczno-gospodarczego województwa warmińsko-mazurskiego do roku 2020.

Strategia stanowi kontynuację dotychczasowej myśli strategicznej, w szczególności w zakresie:

- wizji rozwoju regionu;
- układu priorytetów rozwoju, głównych celów rozwojowych oraz większości celów operacyjnych.

Jako dokument nowej generacji zawiera kilka elementów wzbogacających dotychczasowe planowanie strategiczne:

- rozbudowaną analizę SWOT o część SWOT/TOWS;
- przeprowadzoną analizę trendów oraz określone scenariusze rozwoju regionu;
- obszary strategicznej interwencji (OSI);
- inteligentne specjalizacje Warmii i Mazur.

Jednym z założeń aktualizacji Strategii było dążenie do koncentracji tematycznej planowanych działań. Dlatego niektóre dotychczasowe cele operacyjne – zgodnie z ewaluacją i wynikami corocznego monitoringu – zostały poddane ocenie i weryfikacji ich zasadności. Zaowocowało to zmniejszeniem liczby celów operacyjnych. Po jedenastu latach doświadczeń funkcjonowania planu strategicznego proponuje się koncentrację na trzech polach, tj.:

- zadaniach własnych samorządu województwa o charakterze strategicznym,
- zadaniach innych podmiotów publicznych i prywatnych, których działania mogą być stymulowane, m.in. poprzez ukierunkowanie strumieni finansowych zarządzanych na poziomie regionu,
- określeniu/identyfikacji celów i kierunków działania o znaczeniu ponadregionalnym i krajowym, których realizacja powinna odbywać się we współpracy z administracją rządową (Strategia rozwoju społeczno-gospodarczego województwa warmińsko-mazurskiego do roku 2025, Olsztyn, 25 czerwca 2013).

4.4. Program Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020

Program Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014 – 2020 (PROW 2014-2020) został

opracowywany na podstawie przepisów Unii Europejskiej, w szczególności rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1305/2013 z dnia 17 grudnia 2013 r. w sprawie wsparcia rozwoju obszarów wiejskich przez Europejski Fundusz Rolny na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich (EFRROW) i uchylającego rozporządzenie Rady (WE) nr 1698/2005 oraz aktów delegowanych i wykonawczych Komisji Europejskiej. Zgodnie z przepisami Unii Europejskiej, Program jest wkomponowany w całokształtowy system polityki rozwoju kraju, w szczególności poprzez mechanizm Umowy Partnerstwa. Umowa ta określa strategię wykorzystania środków unijnych na rzecz realizacji wspólnych dla UE celów określonych w unijnej strategii wzrostu „Europa 2020 – Strategia na rzecz inteligentnego i zrównoważonego rozwoju sprzyjającego włączeniu społecznemu” z uwzględnieniem potrzeb rozwojowych danego państwa członkowskiego.

Celem głównym PROW 2014 – 2020 jest poprawa konkurencyjności rolnictwa, zrównoważone zarządzanie zasobami naturalnymi i działania w dziedzinie klimatu oraz zrównoważony rozwój terytorialny obszarów wiejskich.

Program będzie realizował wszystkie sześć priorytetów wyznaczonych dla unijnej polityki rozwoju obszarów wiejskich na lata 2014 – 2020, a mianowicie:

1. Ułatwianie transferu wiedzy i innowacji w rolnictwie, leśnictwie i na obszarach wiejskich.
2. Poprawa konkurencyjności wszystkich rodzajów gospodarki rolnej i zwiększenie rentowności gospodarstw rolnych.
3. Poprawa organizacji łańcucha żywnościowego i promowanie zarządzania ryzykiem w rolnictwie.
4. Odtwarzanie, chronienie i wzmacnianie ekosystemów zależnych od rolnictwa i leśnictwa.
5. Wspieranie efektywnego gospodarowania zasobami i przechodzenia na gospodarkę niskoemisyjną i odporną na zmiany klimatu w sektorach: rolnym, spożywczym i leśnym.
6. Zwiększanie włączenia społecznego, ograniczanie ubóstwa i promowanie rozwoju gospodarczego na obszarach wiejskich.

Planuje się, że łączne środki publiczne przeznaczone na realizację PROW 2014-2020 wyniosą 13 612 211 428 euro, w tym: 8 697 556 814 z budżetu UE (EFRROW) i 4 914 654 614 euro

wkładu krajowego. W ramach PROW 2014-2020 będzie realizowanych łącznie 15 działań. Pomoc finansowa ze środków Programu będzie skierowana głównie do sektora rolnego. Sektor ten jest szczególnie istotny z punktu widzenia zrównoważonego rozwoju obszarów wiejskich i wymaga znacznego i odpowiednio ukierunkowanego wsparcia. Planowane w Programie instrumenty pomocy finansowej będą miały na celu przede wszystkim rozwój gospodarstw rolnych (Modernizacja gospodarstw rolnych, Restrukturyzacja małych gospodarstw rolnych, Premie dla młodych rolników, Płatności dla rolników przekazujących małe gospodarstwa rolne).

Do dalszego rozwoju sektora rolnego i wzrostu jego konkurencyjności przyczynią się także takie instrumenty pomocy finansowej jak: Transfer wiedzy i innowacji oraz Doradztwo rolnicze. Nowym instrumentem wspierającym wdrożenie innowacji w sektorze rolno-spożywczym będzie działanie Współpraca.

W ramach poprawy organizacji łańcucha żywnościowego przewiduje się wsparcie inwestycji związanych z przetwórstwem i marketingiem artykułów rolnych, dalszy rozwój grup i organizacji producentów oraz systemów jakości produktów rolnych i środków spożywczych. Ponadto, dla ułatwienia sprzedaży bezpośredniej artykułów rolnych, planuje się kontynuację wsparcia na rzecz budowy i modernizacji targowisk.

Planowana jest kontynuacja wsparcia pozwalającego na odtwarzanie potencjału produkcji rolnej zniszczonego w wyniku wystąpienia klęsk żywiołowych i katastrof naturalnych, jak również wprowadzenie nowego zakresu, którego celem będzie ochrona gospodarstw rolnych przed tego typu zdarzeniami.

Nowym działaniem będzie rolnictwo ekologiczne, którego celem jest wzrost rynkowej produkcji ekologicznej. Przedsięwzięcia z zakresu ochrony środowiska (w tym wody, gleb, krajobrazu) i zachowania bioróżnorodności będą finansowane w ramach działań rolno-środowiskowo - klimatycznych i zalesień. Kontynuowane będą płatności na rzecz obszarów o niekorzystnych warunkach gospodarowania. Wsparcie inwestycyjne w związku z realizacją celów środowiskowych otrzymają gospodarstwa położone na obszarach Natura 2000 i na obszarach narażonych na zanieczyszczenie wód azotanami pochodzenia rolniczego.

W celu zapewnienia zrównoważonego rozwoju obszarów wiejskich kontynuowane będą

działania przyczyniające się do rozwoju przedsiębiorczości, odnowy i rozwoju wsi, w tym w zakresie infrastruktury technicznej, które będą realizowane zarówno w ramach odrębnych działań, jak również poprzez działanie Leader. Kontynuacja wdrażania Lokalnych Strategii Rozwoju (Leader) wzmocni realizację oddolnych inicjatyw społeczności lokalnych (Program Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020, Warszawa, 18 kwietnia 2017).

5. Badanie głównych zjawisk, stanu i kierunków przyszłych działań gminy

Tworząc strategię rozwoju gmina Sępólno postawiła przed sobą zasadnicze zadanie, którym jest kompleksowa poprawa jakości życia mieszkańców gminy. W celu precyzyjnego rozpoznania i następnie sformułowania tego zadania przeprowadzono ankiety wśród mieszkańców gminy Sępólno, w tym między innymi wśród przedstawicieli władz gminy, instytucji i organizacji społecznych oraz lokalnych przedsiębiorców.

Lp.	Nazwa sołectwa i miejscowości wchodzące w skład danego sołectwa	Liczba mieszkańców	Ilość ankiet (ilość osób w gosp. domowym)	uwagi
1.	DŁUGA (Długa, Stopki od nr 26 do nr 29)	151	7 (24)	
2.	DZIETRZYCHOWO (Dietrzychowo, Dobroty, Majmławki, Wanikajmy)	454	4 (15)	
3.	GIERKINY	130	5 (21)	
4.	JUDYTY (Judyty, Przewarszyty, Park, Gulkajmy)	369	6 (25)	
5.	KINWĄGI	68	6 (25)	
6.	LIPICA (Gaj, Lipica, Melejdy, Romaliny, Smodajny)	217	-	
7.	LWOWIEC	161	1 (5)	
8.	MASUNY	168	5 (14)	
9.	OSTRE BARDO	69	-	
10.	PRĘTLAWKI	44	2 (3)	

	(Prętławki, Romankowo od nr 50 do nr 52)			
11.	ROGIELKAJMY (Korytki, Poniki, Rogielkajmy)	46	5 (16)	
12.	LISKI (Liski, Roskajmy)	303	5 (11)	
13.	ROMANKOWO (Romankowo, Miedna)	309	11 (48)	
14.	RUSAJNY	77	6 (28)	36%
15.	RÓŻYNA	135	2 (6)	
16.	RYGARBY	65	-	
17.	ŚMIARDOWO (Śmiardowo, Chełmiec, Paśławki)	141	-	
18.	SMOLANKA	310	7 (33)	
19.	STOPKI	108	3 (8)	
20.	STOPKI-OSADA	208	-	
21.	SZCZURKOWO (Szczurkowo, Retowy, Trosiny)	195	-	
22.	TURCZ	44	-	
23.	WIATROWIEC (Wiatrowiec, Łobzowo, Pieny)	321	4 (14)	
24.	WODUKAJMY (Wodukajmy, Boryty, Domarady, Langanki)	365	-	
		4.458	79 + 5 = 84	W tym: 5 ankiet – nie wymieniono nazwy sołectwa (15 osób w gospodarstwie)
	Miasto Sępólno	2013	9 (23)	
	Razem	6471	93	

Pierwsza ankieta została podzielona na trzy główne punkty:

- I. zjawiska występujące na obszarze gminy,
- II. stan gminy,
- III. kierunki przyszłych działań.

W pierwszym punkcie, charakteryzującym nasilenie zjawisk występujących na obszarze gminy,

odpowiadający na ankiety mogli wybrać w każdym z wyszczególnionych dwudziestu czterech podpunktów jedną z czterech odpowiedzi (*zjawisko nie występuje, małe nasilenie, średnie nasilenie, wysokie nasilenie*).

Rys. 15 Nasilenie zjawisk w gminie Sępólno

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych uzyskanych w ankiecie.

Wśród dwudziestu czterech zaproponowanych przez ankietera zjawisk nie było ani jednego, o którym można by stwierdzić, że nie występuje. W pięciu przypadkach odnotowano małe nasilenie (ogólna przestępczość, przestępczość młodocianych, narkomania, brak dostępu do nowoczesnych technologii, zanieczyszczenie środowiska), a w siedmiu – średnie (bieda, przemoc w rodzinie, brak podstawowych mediów, słaba komunikacja publiczna, zły stan zabytków, niewystarczająca baza i oferta instytucji kultury oraz mała ilość podmiotów usługowych i handlowych, a także braku promocji walorów gminy). W przypadku połowy (12) punktów stwierdzono wysokie nasilenie. Należy to ocenić jako stan wyjątkowo negatywny. Wspomniane wysokie nasilenie dotyczyło: bezrobocia, alkoholizmu, dostępu do szkół, utrudnionego dostępu do dobrych szkół, złego stanu dróg i ich liczby, utrudnionego dostępu do usług publicznych, starzenia się społeczeństwa, braku perspektyw dla młodzieży, niewystarczającej opieki medycznej, małej aktywności społecznej, niewystarczającej bazy gastronomicznej i noclegowej oraz słabo rozwiniętej infrastruktury rekreacyjno-turystycznej. Szczegółowe dane przedstawia tab. 13.

Tab. 13 Nasilenie zjawisk występujących na obszarze gminy Sępólno

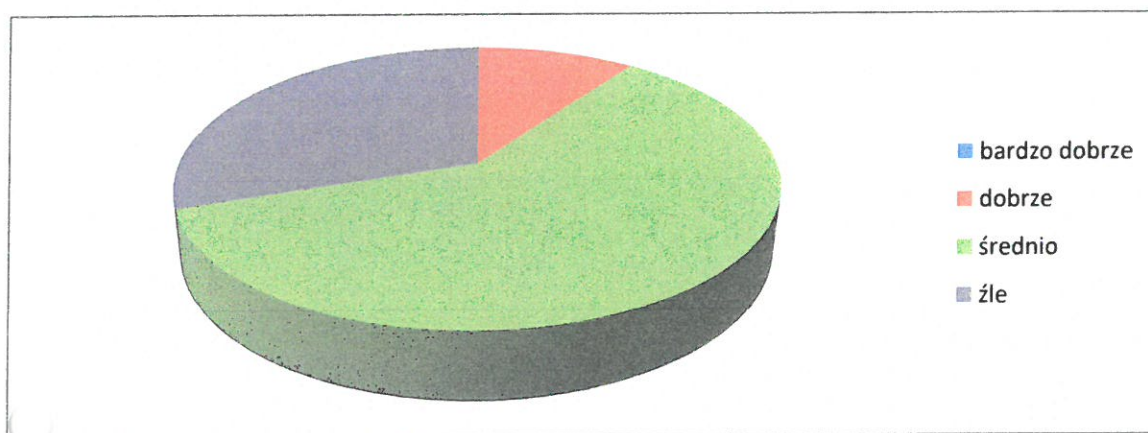
Lp.	zjawisko	Zjawisko nie występuje	Małe nasilenie	Średnie nasilenie	Wysokie nasilenie
1.	Przestępczość	2	27	3	0
2.	Przestępczość młodocianych	1	21	9	1
3.	Bezrobocie	0	0	6	26
4.	Bieda	0	2	23	7
5.	Alkoholizm	0	2	14	16
6.	Przemoc w rodzinie	0	10	21	1
7.	Narkomania	1	19	8	4
8.	Utrudniony dostęp do dobrych szkół	3	9	7	13
9.	Brak dostępu do nowoczesnych technologii (np. komputer, szerokopasmowy internet)	4	12	9	6
10.	Brak podstawowych mediów (kanalizacja, wodociąg, gaz, prąd, telekomunikacja)	4	11	13	4
11.	Zły stan dróg (i ich mała ilość)	0	0	7	25
12.	Utrudniony dostęp do usług publicznych	0	5	10	11
13.	Słaba komunikacja publiczna (np. mało połączeń, rozkład jazdy niedopasowany do potrzeb mieszkańców, nieodpowiedni tabor, nieodpowiednie ceny)	0	3	10	19
14.	Zły stan zabytków	1	10	11	10
15.	Zanieczyszczenie środowiska	2	17	10	2
16.	Starzenie się społeczeństwa i problemy ludzi starszych	0	0	11	21
17.	Brak perspektyw dla młodzieży	0	1	8	22
18.	Niewystarczająca opieka medyczna (baza, dostępność)	0	0	12	20
19.	Niewystarczająca baza i oferta instytucji kultury	0	3	20	9
20.	Mała aktywność społeczna	0	1	11	20
21.	Niewystarczająca baza gastronomiczna i noclegowa	0	1	5	26
22.	Mała ilość podmiotów usługowych i handlowych	1	3	16	12
23.	Słabo rozwinięta infrastruktura rekreacyjno-turystyczna	0	1	15	19
24.	Brak promocji walorów gminy	0	8	16	7
25.	Inne - proszę napisać jakie				

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych uzyskanych w ankiecie.

Warto wspomnieć, że autorzy ankiety dołączyli również podpunkt dotyczący innych zjawisk, w którym można było wpisać nie znajdujące się w ankiecie zjawiska. Nikt z ankietowanych jednak z tej możliwości nie skorzystał.

W drugim punkcie prezentowanej ankiety, charakteryzującym zastany stan gminy Sępólno, odpowiadający na ankiety mogli wybrać w każdym z dwudziestu podpunktów jedną z czterech odpowiedzi (bardzo dobrze, dobrze, średnio, źle).

Rys. 16 Stan gminy Sępólno

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych uzyskanych w ankiecie.

W żadnym z dwudziestu analizowanych przypadków większość wypowiedziających się osób nie oceniła stanu jako bardzo dobry. Zaledwie w dwóch przypadkach ankietowani wybrali rurykę „dobrze”. Odpowiedzi te dotyczyły stanu środowiska naturalnego, co wydaje się jak najbardziej zrozumiałe oraz poziomu rozwoju rolnictwa. Aż w dwunastu podpunktach tej części ankiety pytane osoby zdecydowały się ocenić stan jako średni. Dotyczyło to: usług telekomunikacyjnych, handlu/usług, oferty kulturalnej, bazy sportowej, wypoczynkowej i rekreacyjnej, edukacji, infrastruktury społecznej, promocji gminy,

warunków dla rozwoju przedsiębiorczości, samoorganizacji i aktywności społecznej, estetyki otoczenia, stanu obiektów dziedzictwa, a także współpracy między mieszkańcami a władzami gminy i instytucjami publicznymi. W sześciu podpunktach ankietowali ocenili stan gminy jako zły. Wyszczególnione punkty to: stan dróg, chodników i parkingów, komunikacja publiczna, baza noclegowa i gastronomiczna, oferta turystyczna, opieka zdrowotna oraz oferta inwestycyjna. Szczegółowe dane zawiera tab. 14.

Tab. 14 Ocena stanu gminy Sępólno

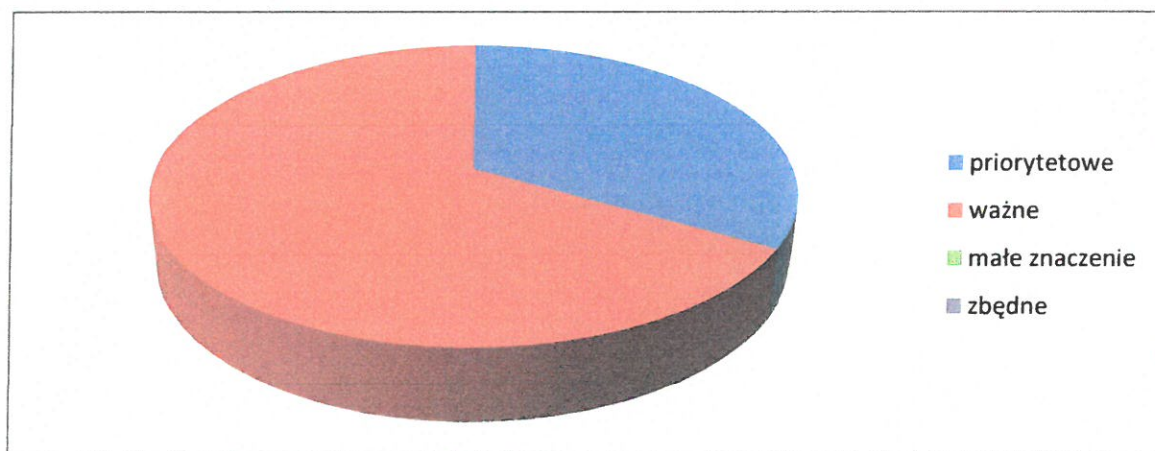
Lp.	Wyszczególnienie	Bardzo dobrze	dobrze	średnio	źle
1.	Stan dróg, chodników i parkingów	0	0	11	21
2.	Komunikacja publiczna	0	0	14	18
3.	Usługi telekomunikacyjne/szerokopasmowy internet	1	10	12	9
4.	Handel/usługi	1	7	20	4
5.	Baza noclegowa i gastronomiczna	0	0	10	22
6.	Oferta kulturalna	0	5	21	6
7.	Oferta turystyczna	0	1	13	18
8.	Baza sportowa, wypoczynkowa i rekreacyjna	0	5	15	12
9.	Opieka zdrowotna	0	2	12	18
10.	Edukacja	0	14	16	3
11.	Oferta inwestycyjna	0	2	12	18
12.	Infrastruktura społeczna	0	6	15	9
13.	Promocja gminy	0	5	20	7
14.	Warunki dla rozwoju przedsiębiorczości	0	2	16	14
15.	Środowisko naturalne	7	16	9	0
16.	Samoorganizacja i aktywność społeczna	0	1	20	10
17.	Estetyka otoczenia	1	6	15	9
18.	Stan obiektów dziedzictwa	0	5	16	10
19.	Poziom rozwoju rolnictwa	1	9	15	0
20.	Współpraca między mieszkańcami a władzami gminy (Rada Miejska, burmistrz) i instytucjami publicznymi	1	9	15	7
21.	Inne - proszę napisać jakie				

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych uzyskanych w ankiecie.

Warto wspomnieć, że podobnie jak w przypadku I. punktu autorzy ankiety dołączyli również podpunkt dotyczący innych zjawisk, w którym można było wpisać nie znajdujące się w ankiecie kwestie. Identycznie jak poprzednio nikt z ankietowanych jednak z tej możliwości nie skorzystał.

Trzeci punkt ankiety dotyczył kierunków w jakich powinny zmierzać działania gminy. Wypełniający ankiety mogli wybrać w każdym z dziewięciu podpunktów jedną z czterech odpowiedzi (zadania priorytetowe, zadania ważne, zadania o małym znaczeniu, zadania zbędne).

Rys. 17 Kierunki działań gminy Sępólno

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych uzyskanych w ankiecie.

Pytani za priorytetowe uznali trzy kierunki, a mianowicie: modernizację i rozbudowę infrastruktury, tworzenie sprzyjających warunków dla rozwoju przedsiębiorczości oraz pozyskiwanie inwestorów. Wszystkie pozostałe kierunki ewentualnych działań gminy określono jako ważne. Ankietowani żadnego z kierunków nie uznali więc jako zadania o małym znaczeniu lub zadania zbędnego (szczegółowe dane przedstawia tab. 15).

Tab. 15 Potencjalne kierunki działania gminy Sępólno

Lp.	Działanie gminy	Zadania priorytetowe	Zadania ważne	Zadanie o małym znaczeniu	Zadanie zbędne
1.	Modernizacja i rozbudowa infrastruktury (wodociągowej, kanalizacyjnej, telekomunikacyjnej, gazowej, drogowej, energetycznej)	18	10	1	0
2.	Tworzenie sprzyjających warunków dla rozwoju przedsiębiorczości	17	11	4	0
3.	Pozyskiwanie inwestorów	20	11	1	0
4.	Rozbudowa i modernizacja obiektów infrastruktury społecznej	9	20	3	0
5.	Wspieranie rozwoju turystyki (szczególnie agroturystyki i turystyki wiejskiej)	13	16	3	0
6.	Poprawa stanu środowiska naturalnego i wspieranie działań ekologicznych	6	19	6	1
7.	Efektywna współpraca z samorządami sąsiednich gmin, powiatu, województwa	11	16	3	0
8.	Ochrona zabytków i dziedzictwa kulturowego gminy	7	22	3	0
9.	Tworzenie sprzyjających warunków dla rozwoju rolnictwa	6	22	2	2

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych uzyskanych w ankiecie.

Należy wspomnieć, że podobnie jak w przypadkach poprzednich punktów autorzy ankiety dołączyli również podpunkt dotyczący innych kierunków, w którym można było wpisać nie znajdujące się w ankiecie kwestie. Identycznie jak poprzednio nikt z ankietowanych z tej możliwości nie skorzystał.

Zgodnie z wynikami drugiej ankiety najbardziej pożądanym kierunkiem rozwoju gminy powinna być „silna gospodarka lokalna” (ponad 63% ankietowanych wybrało tą odpowiedź)². Następne pozycje zajęły: atrakcyjna oferta spędzania wolnego czasu (43%), wysoka dostępność komunikacyjna (39%), nowoczesna edukacja (33%), wieś/gmina otwarta na nowych mieszkańców (30%), wysoka sprawność administracyjna i jakość instytucji publicznych gminy (25%), wieś/gmina otwarta na turystów (24%), zrównoważony rozwój gminy i racjonalne wykorzystanie zasobów przyrodniczych (20%).

² Z zaproponowanych w ankiecie ośmiu kierunków rozwoju gminy można było wybrać maksymalnie trzy.

Za najbardziej pożądane inwestycje, w sytuacji decydowania o rozdzieleniu dodatkowych środków finansowych, uznano w kolejności: drogi i chodniki (77%), infrastruktura komunalna (np. mieszkania, kanalizacja, wodociągi, gaz) (32%), lepsza opieka zdrowotna (31%), infrastruktura melioracyjna i przeciwpożarowa (30%), oświetlenie uliczne (23%), szlaki turystyczne – np. rowerowe, kajakowe, turystyki konnej czy turystyki pieszej (16%), baza/infrastruktura rekreacyjna (12%), handel, usługi, gastronomia (11%), infrastruktura społeczna (11%), opieka nad osobami starszymi i niepełnosprawnymi (9%), baza/infrastruktura sportowa – np. boiska, korty, sale sportowe (9%), lepsza edukacja (9%), opieka nad dziećmi (6%), baza/infrastruktura edukacyjna (5%), dbałość o tereny zielone (5%), a także ochrona oraz rozwój kultury i tradycji lokalnej (1%). Tak jak w poprzednim punkcie wybierano maksymalnie trzy pozycje.

Podczas spotkań z mieszkańcami gminy i jej władzami, które odbyły się w 2017 roku wskazano na szereg silnych i słabych stron, a także na potencjalne szanse oraz zagrożenia, mogące pojawić się w perspektywie kilku najbliższych lat. Oto ich zestawienie:

1. Silne strony:

- czyste środowisko,
- niskie ceny nieruchomości, w tym gruntów,
- położenie geograficzne (rzeka Łyna i inne, walory środowiskowe, granica państwa),
- ścieżki rowerowe,
- zabytki (m.in. kościoły),
- Szlak Bociani,
- ekologiczne rolnictwo,
- stadnina koni w Liskach,
- placówka straży granicznej,
- sieć wodociągowa (Sępólno, Liski, Langanki, Dietrichowo),
- lasy, pszczelarstwo

- poczucie bezpieczeństwa wśród mieszkańców;

2. Słabe strony:

- bezrobocie i związany z nim brak wolnych miejsc pracy, wynikający z braku przemysłu,
- zły stan nawierzchni dróg,
- potrzebę modernizacji sieci kanalizacyjno- wodociągowej,
- obszary Natura 2000, mogące stać się przeszkodą w realizacji niektórych przedsięwzięć,
- brak miejsc rekreacyjnych, w tym kąpielowych,
- brak bazy turystycznej (tylko jeden obiekt agroturystyczny na obszarze gminy),
- brak pełnowymiarowej sali sportowej,
- spadek liczby ludności w gminie,
- starzenie się społeczeństwa,
- opieka medyczna (niedostatek lekarzy),
- brak gazu ziemnego,
- brak chodników i przystanków na terenach wiejskich,
- brak jakiegokolwiek konkurencyjności w stosunku nawet do najbliższej okolicy,
- położenie na uboczu;

3. Szanse (okazje):

- turystyka rowerowa - Green Velo (wschodni szlak rowerowy),
- rozwój agroturystyki,
- rozwój i moda na ekorołnictwo,

- programy budowy dróg lokalnych,
- korzystne zmiany przepisów prawa,
- moda na ekologię, zdrowy i spokojny tryb życia,
- trendy rozwoju energii odnawialnej,
- rozwój uczestnictwa w sieci miast/idea Cittaslow³,
- poprawa relacji z Federacją Rosyjską (Obwód Kaliningradzki),
- rządowy program rozwoju terenów przygranicznych,

4. Zagrożenia:

- postępujące wyludnienie małych ośrodków,
- wyjazdy/emigracja młodych ludzi,
- reaktywacja sieci kolejowej,
- niekorzystne zmiany przepisów prawa,
- zmiany klimatyczne,
- koniec perspektywy dofinansowań z funduszy unijnych.

³ Idea Cittaslow wywodzi się z ruchu Slow Food i narodziła się we Włoszech w 1998 roku. Rok później cztery włoskie miasteczka powołały do życia międzynarodowe stowarzyszenie Cittaslow. Pierwsze miejscowości z Polski przystąpiły do sieci „miast dobrej jakości życia” w 2006 roku dzięki czemu kilkanaście miesięcy później powołano Polską Krajową Sieć Miast Cittaslow.

Docenienie potencjału niewielkich miast to trend XXI wieku, doskonale wpisujący się w założenia zrównoważonego rozwoju. Miasta spod znaku ślimaka przyjmują wspólne cele dla polepszania jakości życia mieszkańców i przybliżania kultury dobrego życia. Przede wszystkim stawiają na działania prospołeczne i prośrodowiskowe, dbają o zachowanie niepowtarzalnego charakteru każdego z miast poprzez odnowę zabytków oraz pielęgnowanie lokalnej wytwórczości i kuchni. Charakterystyczną cechą miast Cittaslow jest również rozwijanie tradycji gościnności. Idee Cittaslow zakładają również wykorzystywanie nowoczesnych technologii i nowatorskich sposobów organizacji miasta, tak aby spokojne tempo życia nie stało w sprzeczności z ciągłym i przemyślanym rozwojem.

Do międzynarodowego stowarzyszenia mogą należeć miasta liczące mniej niż 50 tys. mieszkańców, które zobowiązały się realizować cele ruchu, czyli wszechstronnie pracować nad poprawą jakości życia ich mieszkańców. Obecnie w sieci, poza licznymi miastami z Warmii i Mazur, są również ośrodki z innych regionów Polski. Na całym świecie do ruchu należy blisko 240 miast z 30 krajów. Siedzibą biura Międzynarodowej Sieci Miast Cittaslow jest włoskie miasto Orvieto (Źródło: <http://cittaslowpolska.pl/index.php/pl/o-cittaslow>).

6. Analiza SWOT

Analiza SWOT – jedna z najpopularniejszych heurystycznych technik analitycznych, służąca do porządkowania informacji. Bywa stosowana we wszystkich obszarach planowania strategicznego jako uniwersalne narzędzie pierwszego etapu analizy strategicznej. Np. w naukach ekonomicznych jest stosowana do analizy wewnętrznego i zewnętrznego środowiska danego przedsiębiorstwa, analizy danego projektu, rozwiązania biznesowego itp.

Technika analityczna SWOT polega na posegregowaniu posiadanych informacji o danej sprawie na cztery grupy (cztery kategorie czynników strategicznych):

S (*Strengths*) – mocne strony: wszystko to co stanowi atut, przewagę, zaletę analizowanego obiektu,

W (*Weaknesses*) – słabe strony: wszystko to co stanowi słabość, barierę, wadę analizowanego obiektu,

O (*Opportunities*) – szanse: wszystko to co stwarza dla analizowanego obiektu szansę korzystnej zmiany,

T (*Threats*) – zagrożenia: wszystko to co stwarza dla analizowanego obiektu niebezpieczeństwo zmiany niekorzystnej.

Podczas warsztatów strategicznych, które odbyły się w gminie Sępólno w listopadzie 2017 roku wskazano na szereg czynników analizy SWOT. Poniżej zaprezentowane są rezultaty tych spotkań.

MOCNE STRONY

Strengths (S)

S1	wysokiej jakości unikalne środowisko przyrodnicze (obszar Natura 2000, siedliska bocianów, rzeki Łyna i Guber, walory krajobrazowe)
S2	dobrej jakości gleby
S3	ciekawa historia i dziedzictwo
S4	wielokulturowość
S5	istniejący szkielet szerokopasmowej sieci telekomunikacyjnej (światłowody)
S6	konkurencyjne cenowo nieruchomości gminne

SŁABE STRONY

Weaknesses (W)

W1	peryferyjne położenie gminy (w peryferyjnym regionie, przy zewnętrznej granicy UE /z Rosją/; oddalenie od dużych ośrodków miejskich, słaba dostępność komunikacyjna gminy i jej głównego ośrodka)
W2	słabo rozwinięta sieć szlaków komunikacyjnych w gminie (drogi, kolej) i ich zły stan techniczny; komunikacja publiczna niskiej jakości
W3	demografia gminy (niewielka liczba ludności, starzenie się, wyludnianie się gminy – migrują ludzie młodzi)
W4	brak perspektyw rozwoju ludzi młodych
W5	niski kapitał społeczny (niska aktywność mieszkańców, niechęć do współpracy i angażowania, dziedzictwo socjologiczne PGR)
W6	niski kapitał ludzki (niedostateczny poziom wykształcenia mieszkańców gminy, występujący brak motywacji, marazm i roszczeniowość)
W7	niska przedsiębiorczość mieszkańców
W8	anachroniczna struktura gospodarki i jej mały potencjał (niewielka liczba firm, brak dużych wiodących z rozwojowych dziedzin; niewielu lokalnych przedsiębiorców o dodatkowo niskim zatrudnieniu, dominuje ekstensywne rolnictwo)
W9	brak szkół ponadpodstawowych
W10	historyczny brak tradycji gospodarczych i innowacyjnych tego obszaru

	(np. opartych na wiedzy przemysłu i usług)
W11	brak zsięciowania (niewystarczająca współpraca gminy z innymi podmiotami publicznymi i prywatnymi, w tym międzynarodowymi)
W12	niewielki budżet gminy i niewielki udział dochodów własnych gminy w budżecie
W13	utrzymujące się wysokie bezrobocie (głównie osoby długotrwale bezrobotne, o niskich kwalifikacjach lub bez kwalifikacji)
W14	niewystarczająca infrastruktura komunalna i jej słaba jakość (drogi lokalne, gospodarka wodno-ściekowa, gaz, zaopatrzenie w ciepło)
W15	niewystarczająca infrastruktura społeczna
W16	niski standard zasobów mieszkaniowych
W17	brak zabytków i instytucji kultury o znaczeniu ponadlokalnym
W18	niewystarczająca promocja gminy
W19	nieuporządkowana gospodarka przestrzenna (niewielka część gminy jest objęta planami miejscowymi, studium i plany wymagają aktualizacji)

SZANSE ROZWOJOWE

Opportunities (O)

O1	dostępność środków finansowych na rozwój regionalny, zwłaszcza rozwój obszarów peryferyjnych, wiejskich i rewitalizację miast (programy krajowe, UE, EOG, inne programy)
O2	ogólna dobra koniunktura gospodarcza w Polsce i wzrost zamożności Polaków
O3	moda na lokalność i <i>slow life</i>
O4	rozwój „srebrnej turystyki” czyli podróżowanie seniorów
O5	moda/trend na turystykę kwalifikowaną (ekoturystyka, turystyka wiejska, kulturowa, turystyka kulinarna)
O6	rozwój regionalnej oferty turystycznej (np. Green Velo, produkt kulinarny Warmii, Mazur i Powiśla itd.)
O7	członkostwo miasta Sępólno w międzynarodowej sieci miast <i>CittaSlow</i> oraz innych sieciach współpracy (np. miasta partnerskie, LDG Barcja, Euroregion Bałtyk itp.)
O8	utworzenie nowych przejść granicznych z Rosją (drogowe - Szczurkowo, rzeczne – Ostre Bardo)
O9	reaktywacja linii kolejowej Korsze – Bartoszyce - Głomno
O10	rozwój energetyki odnawialnej (zwłaszcza hydroenergetyki i fotowoltaiki)
O11	zmiana kursu w polityce krajowej, w tym na wspieranie obszarów zmarginalizowanych, wiejskich i małych miast
O12	wspieranie nowopowstających, innowacyjnych przedsiębiorstw
O13	rządowe programy socjalne (np. 500+, Mieszkanie+, Senior+, ...)
O14	cyfryzacja usług publicznych
O15	„otwarcie” granicy z Obwodem Kaliningradzkim (oraz współpraca gminy z władzami obwodu i okręgami miejskimi)

ZAGROŻENIA ROZWOJOWE

Threats (T)

T1	postępująca marginalizacja obszarów peryferyjnych
T2	utrzymujący się w Polsce niekorzystny trend demograficzny (depopulacja i starzenie się społeczeństwa)
T3	emigracja ludzi młodych i wykształconych (realizowanie własnych aspiracji)
T4	zmiany klimatu
T5	pogorszenie stanu środowiska przyrodniczego i tego skutki (np. kurczenie się siedlisk i populacji gatunków chronionych – głównie bocianów)
T6	niestabilność prawa
T7	niestabilna sytuacja polityczna (polityka krajowa, stosunki z Rosją, kryzys w UE)
T8	konkurencja z innymi gminami (np. sąsiednimi) o zasoby (mieszkańców, inwestorów, turystów, środki finansowe, talenty)
T9	kryzys gospodarczy
T10	wysokie ceny energii
T11	ograniczenie możliwości inwestowania na obszarach Natura 2000
T12	zmniejszenie dostępnych środków finansowych z UE
T13	zamknięta granica z obwodem kaliningradzkim (brak „małego ruchu granicznego”)
T14	utrata praw miejskich przez Sępólno
T15	zmiana kierunków rozwojowych w polityce krajowej

Do podstawowych wytycznych analizy SWOT zalicza się następujące kwestie:

- unikanie zagrożeń,
- wykorzystywanie szans,
- wzmacnianie słabych stron,
- opieranie się na mocnych stronach.

H. Weihrich wyróżnił 4 modelowe sytuacje strategiczne organizacji w zależności od przewagi danej grupy czynników (pozytywnych lub negatywnych) w otoczeniu i wewnątrz podmiotu oraz 4 modelowe typy strategii odpowiadające tym sytuacjom:

1. Sytuacja SO – strategia maxi-maxi (sytuacja dotyczy podmiotu, wewnątrz którego przeważają mocne strony, w otoczeniu zaś – szanse. Takiej sytuacji odpowiada strategia maxi-maxi: silnej ekspansji i zdywersyfikowanego rozwoju);
2. Sytuacja WO – strategia mini-maxi (mamy tu do czynienia z podmiotem, który ma przewagę słabych stron, ale sprzyja jej układ warunków zewnętrznych. Jej strategia powinna polegać na wykorzystaniu tychże szans przy jednoczesnym zmniejszaniu lub poprawianiu słabych stron wewnątrz organizacji);
3. Sytuacja ST – strategia maxi-mini (źródłem trudności rozwojowych organizacji jest tutaj niekorzystny dla niej układ warunków zewnętrznych (przewaga zagrożeń). Podmiot może mu przeciwstawić duży potencjał wewnętrzny i próbować przewycięzać zagrożenia wykorzystując do maksimum swoje mocne strony);
4. Sytuacja WT – strategia mini-mini (organizacja w takiej sytuacji jest pozbawiona szans rozwojowych. Działa w nieprzychylnym otoczeniu, a jej potencjał zmian jest niewielki. Nie posiada istotnych mocnych stron, które mogłaby przeciwstawić zagrożeniom. Strategia mini-mini sprowadza się w wersji pesymistycznej do likwidacji, w wersji optymistycznej – do starań o przetrwanie lub połączenie z inną organizacją)⁴. W przypadku gminy Sępólno z pewnością nie można wykorzystać strategii maxi-maxi ani maxi-mini, gdyż w gminie nie przeważają mocne strony. W związku ze zdecydowaną przewagą słabych stron należy rozważyć zastosowanie jednej z dwóch pozostałych rodzajów strategii, a mianowicie: mini-maxi lub mini-mini. Pierwsza z nich polega na wykorzystaniu pojawiających się okazji i próbach poprawy słabych stron wewnątrz jednostki, w tym przypadku gminy. W przypadku drugiej – w najlepszym razie mówi się o przetrwaniu, a w gorszym wariantcie o połączeniu z inną organizacją, czyli inną gminą. Teoria głosi też możliwość likwidacji, przy czym dotyczy ona firm, a nie jednostek

⁴ Weihrich, H. (1982), *The TOWS matrix: a tool for situational analysis*, "Long Range Planning", 15(2), 54-66.

Weihrich, H. (1982). *Strategic career management—A missing link in management by objectives*. Human resource management, 21(2-3), 58-66.

Weihrich, H. (1993). *Daimler-Benz's move towards the next century with the TOWS matrix*. European Business Review, 93(1).

samorządowych, więc w przypadku gminy byłoby to wskazane wyżej połączenie albo używając innej terminologii wchłonięcie przez silniejszą sąsiednią gminę lub gminy. Tak więc **jedynym realnym rozwiązaniem w przypadku konkretyzowania strategii gminy Sępólno jest przyjęcie strategii WO (mini-maxi)**. Zgodnie z nią gmina powinna skoncentrować swoje działania na:

1. ograniczaniu słabych stron,
2. jak najlepszym wykorzystaniu pojawiających się szans.

Podczas warsztatów strategicznych przeprowadzonych w gminie Sępólno w listopadzie 2017 roku biorący udział zostali podzieleni na 4 zespoły (A, B, C, D). Każdy z tych zespołów odpowiadał na osiem pytań:

1. Czy siły (S) pozwolą wykorzystać szanse (O)?
2. Czy słabości (W) zablokują wykorzystanie szans (O)?
3. Czy siły (S) pozwolą na przewyższenie zagrożeń (T)?
4. Czy słabości (W) wzmocnią negatywny skutek zagrożeń (T)?
5. Czy zagrożenia (T) osłabiają siły (S)?
6. Czy szanse (O) spotęgują siły (S)?
7. Czy zagrożenia (T) spotęgują słabości (W)?
8. Czy szanse (O) pozwolą przewyższyć słabości (W)?

Tab. 16 Wyniki uzyskane w ramach analizy strategicznej

L.p.	Pytania	Zespół A	Zespół B	Zespół C	Zespół D	Średnia
1.	Czy siły pozwolą wykorzystać szanse?*	NIE (77)	NIE (60)	TAK (111)	NIE (83)	NIE (82,7)
2.	Czy słabości zablokują wykorzystanie szans?**	TAK (117)	TAK (130)	NIE (349)	TAK (269)	TAK (216,2)
3.	Czy siły pozwolą na przewyższenie zagrożeń?***	NIE (35)	NIE (20)	NIE (53)	NIE (33)	NIE (35,2)
4.	Czy słabości wzmocnią negatywny skutek zagrożeń?****	TAK (127)	TAK (117)	TAK (279)	TAK (151)	TAK(168,5)

5.	Czy zagrożenia osłabiają siły?*****	NIE (24)	NIE (12)	NIE (60)	NIE (41)	NIE (34,2)
6.	Czy szanse spotęgują siły?*****	TAK (104)	NIE (43)	NIE (84)	NIE (59)	NIE (72,5)
7.	Czy zagrożenia spotęgują słabości?*****	NIE (231)	TAK (305)	NIE (251)	NIE (181)	NIE (242)
8.	Czy szanse pozwolą przezwyciężyć słabości?*****	NIE (55)	NIE (211)	NIE (244)	NIE (233)	NIE (185,7)

*0-90 – NIE, 90-180 – TAK,

**0-285 – TAK, 285-570 – NIE,

***0-90 – NIE, 90-180 – TAK,

****0-285 – TAK, 285-570 – NIE,

*****0-90 – NIE, 90-180 – TAK,

*****0-90 – NIE, 90-180 – TAK,

*****0-285 – NIE, 285-570 – TAK

*****0-285 – NIE, 285-570 - TAK

Źródło: obliczenia własne na podstawie danych otrzymanych w ramach warsztatów strategicznych.

Podsumowane w tab. 16 wyniki warsztatów przedstawiają przyszłość miasta i gminy Sępól niezbyt korzystnie.

W przypadku pytania pierwszego (czy siły pozwolą wykorzystać szanse?) trzy z czterech ankietowanych zespołów odpowiedziało przecząco. Uczestnicy warsztatów uznali więc, że potencjał miasta i gminy jest zbyt słaby by wykorzystać potencjalne okazje. Wszystkie cztery zespoły stwierdziły, że słabości zablokują możliwość wykorzystania szans (pytanie drugie).

Trzecie i czwarte pytanie dotyczyło ewentualnych zagrożeń. Wszystkie zespoły stwierdziły, iż siły miasta i gminy Sępól nie pozwolą na ich przezwycięzenie oraz, że słabości wzmocnią ich negatywny skutek.

W przypadku pytania piątego (czy zagrożenia osłabiają siły?) wszystkie cztery zespoły odpowiedziały przecząco. Należy to uznać za optymistyczną prognozę. Jednak odpowiedzi uzyskane w

szóstym punkcie (czy szanse spotęgują siły) okazały się bardziej pesymistyczne. Tylko jeden zespół uznał je za możliwe.

Dwa ostatnie pytania dotyczyły słabości miasta i gminy Sępól. W przypadku pytania siódmego (czy zagrożenia spotęgują słabości?) trzy z czterech zespołów odpowiedziały przecząco. Podobnie jak w przypadku punktu piątego należy więc traktować tę prognozę optymistycznie. Natomiast odpowiedzi uzyskane w ostatnim pytaniu są wyjątkowo niekorzystne. Według wszystkich zespołów przyszłe szanse nie pozwolą przezwyciężyć słabości.

7. Założenia Strategii i jej realizacja

W związku z przedstawioną w poprzednim punkcie analizą należy stwierdzić, że ewentualne zagrożenia nie powinny w istotnym stopniu osłabić silnych stron oraz spotęgować słabości miasta i gminy. Nie oznacza to jednak całkowitego przezwyciężenia tych zagrożeń przez istniejące siły, gdyż występujące słabości wzmocnią ich negatywne działanie. W kwestii pojawiających się szans należy z dużym prawdopodobieństwem przypuszczać, iż nie zostaną one w znaczącym stopniu wykorzystane. Wydaje się, iż mogą o tym przesądzić relatywnie niezbyt duże atuty miasta i gminy Sępól, a także znaczna liczba mankamentów. Ze względu na istniejący stan oraz potencjał omawianej jednostki administracyjnej należy w najbliższych latach koncentrować uwagę na ograniczaniu wskazanych w analizie SWOT słabych stron poprzez skuteczniejsze niż dotychczas wykorzystanie pojawiających się szans.

Tab. 17 przedstawia główne słabe strony miasta i gminy Sępól oraz proponowane metody ich likwidacji, a przynajmniej ograniczania.

Tab. 17 Słabe strony i potencjalne metody przeciwdziałania

Słabe strony	Metody przeciwdziałania
peryferyjne położenie gminy (w peryferyjnym regionie, przy zewnętrznej granicy UE /z Rosją/; oddalenie od dużych ośrodków miejskich, słaba dostępność komunikacyjna gminy i jej głównego ośrodka)	wykorzystanie środków krajowych i Unii Europejskiej (dostępność środków finansowych na rozwój regionalny, zwłaszcza rozwój obszarów peryferyjnych, wiejskich i rewitalizację miast), rozwój regionalnej oferty turystycznej (np. Green Velo, produkt kulinarny Warmii, Mazur i Powiśla itp.), Program Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020
słabo rozwinięta sieć szlaków komunikacyjnych w gminie (drogi, kolej) i ich zły stan; komunikacja publiczna niskiej jakości	wykorzystanie środków krajowych i Unii Europejskiej (dostępność środków finansowych na rozwój regionalny, zwłaszcza rozwój obszarów peryferyjnych, wiejskich i rewitalizację miast) współpraca międzygminna i regionalna, Program Rozwoju Obszarów Wiejskich 2014-2020 moda na „lokalność” i slow life, rozwój regionalnej oferty turystycznej (np. Green Velo, produkt kulinarny Warmii, Mazur i Powiśla itd.), Fundusz Sołecki
demografia gminy (niewielka liczba ludności, starzenie się, wyludnianie się gminy – migrują ludzie młodzi)	rządowe programy socjalne (np. 500+, Mieszkanie+, Senior+)
brak perspektyw rozwoju ludzi młodych	rządowe programy socjalne (np. 500+, Mieszkanie+, Senior+)
niski kapitał społeczny (niska aktywność mieszkańców, niechęć do współpracy i angażowania, dziedzictwo PGR)	Działalność Miejsko-Gminnego Ośrodka Kultury w Sępólnie, Fundusz Sołecki
niski kapitał ludzki (niewielkie umiejętności i poziom wykształcenia mieszkańców gminy, brak motywacji, marazm i roszczeniowość)	Program Operacyjny Wiedza Edukacja Rozwój (2014 – 2020)
niska przedsiębiorczość mieszkańców	Program Operacyjny Wiedza Edukacja Rozwój (2014 – 2020)
anachroniczna struktura gospodarki i jej mały potencjał (niewiele firm, brak dużych wiodących z rozwojowych dziedzin; niewielu małych przedsiębiorców o niskim zatrudnieniu, dominuje ekstensywne rolnictwo)	wsparcie przedsiębiorczości poprzez utworzenie nowych lub dostosowanie istniejących terenów na rzecz rozwoju gospodarczego. Uzbrojenie terenów inwestycyjnych (infrastruktura wodno-kanalizacyjna, telekomunikacyjna, energetyczna, gazowa, ciepłownicza), budowa lub modernizacja układu komunikacyjnego dla terenu inwestycyjnego

	(wewnętrzna infrastruktura drogowa, wewnętrzna infrastruktura kolejowa).
brak szkół ponadpodstawowych	klasy zaoczne i wieczorowe nauczania ponadpodstawowego w ZS-P w Sępólnie
historyczny brak tradycji gospodarczych i innowacyjnych tego obszaru (np. opartych na wiedzy przemysłu i usług)	wsparcie przedsiębiorczości poprzez utworzenie nowych lub dostosowanie istniejących terenów na rzecz rozwoju gospodarczego. Uzbrojenie terenów inwestycyjnych (infrastruktura wodno-kanalizacyjna, telekomunikacyjna, energetyczna, gazowa, ciepłownicza), budowa lub modernizacja układu komunikacyjnego dla terenu inwestycyjnego (wewnętrzna infrastruktura drogowa, wewnętrzna infrastruktura kolejowa). Utworzenie Inkubatora przedsiębiorczości
brak z-sieciowania (słaba współpraca gminy z innymi podmiotami publicznymi i prywatnymi, w tym międzynarodowymi)	współpraca międzygminna i regionalna, wykorzystanie środków krajowych i Unii Europejskiej (dostępność środków finansowych na rozwój regionalny, zwłaszcza rozwój obszarów peryferyjnych, wiejskich i rewitalizację miast)
niewielki budżet gminy i niewielki udział dochodów własnych gminy w budżecie	zwiększenie podatków lokalnych
utrzymujące się wysokie bezrobocie (głównie osoby długotrwale bezrobotne, o niskich kwalifikacjach lub bez kwalifikacji)	ogólna dobra koniunktura gospodarcza, wykorzystanie środków krajowych i Unii Europejskiej (dostępność środków finansowych na rozwój regionalny, zwłaszcza rozwój obszarów peryferyjnych, wiejskich i rewitalizację miast)
niewystarczająca infrastruktura komunalna i jej słaba jakość (drogi lokalne, gospodarka wodno-ściekowa, gaz, zaopatrzenie w ciepło)	współpraca międzygminna i regionalna, wykorzystanie środków krajowych i Unii Europejskiej (dostępność środków finansowych na rozwój regionalny, zwłaszcza rozwój obszarów peryferyjnych, wiejskich i rewitalizację miast), rozwój odnawialnych źródeł energii i rolnictwa ekologicznego, Program Rozwoju Obszarów Wiejskich 2014-2020
niewystarczająca infrastruktura społeczna	wykorzystanie środków krajowych i Unii Europejskiej (dostępność środków finansowych na rozwój regionalny, zwłaszcza rozwój obszarów peryferyjnych, wiejskich i rewitalizację miast), Fundusz Sołecki
niski standard zasobów mieszkaniowych	Lokalny Program Rewitalizacji
brak zabytków i instytucji kultury o znaczeniu ponadlokalnym	maksymalne wykorzystanie istniejących zasobów w tym zakresie
słaba promocja gminy	poprawa efektywności zarządzania (administracja gminy), rozwój ekoturystyki, moda na „lokalność” oraz slow life,

	rozwój regionalnej oferty turystycznej (np. Green Velo, produkt kulinarny Warmii, Mazur i Powiśla itp.)
nieuporządkowana gospodarka przestrzenna (niewielka część gminy jest objęta planami miejscowymi, studium i plany wymagają aktualizacji)	sporządzenie planów zagospodarowania przestrzennego, poprawa efektywności zarządzania (administracja gminy).

Źródło: autorzy Strategii.

8. Zasady monitoringu i ewaluacji

Monitoring i ewaluacja są (obok planowania, organizowania, motywowania i koordynowania) głównymi funkcjami zarządzania. Dlatego pojawiły się w praktyce działań publicznych wraz z rozwojem nowego modelu zarządzania sektorem publicznym (ang. *New Public Management*) w latach osiemdziesiątych minionego wieku.

Monitoring polega na sprawdzeniu osiąganych wyników w odniesieniu do określonych wcześniej oczekiwań. Obejmuje on systematyczne zbieranie informacji dotyczących użytych zasobów i uzyskanych efektów w ramach podjętej interwencji. Pozwala określić, czy realizacja interwencji postępuje tak, jak pierwotnie zakładano i wprowadzić w razie potrzeby odpowiednie korekty.

Ewaluacja jest realizowana poprzez oszacowanie jakości, wartości i znaczenia. Bardziej rozbudowane definicje odnoszą się do charakterystycznych cech ewaluacji, wskazując m.in., że jest to systematyczne badanie prowadzone z użyciem zróżnicowanych metod, złożone ze zbierania danych, analizy, oceny oraz informowania o wynikach. Jego celem jest oszacowanie (w odniesieniu do jasno sformułowanych kryteriów) jakości i wartości procesu oraz efektów wdrażania interwencji publicznych (szerzej: J. Abramowicz, A. Gołoś, I. Grabowska, A. Haber, T. Kupiec, B. Ledzion, A. Rauzer, Podręcznik monitoringu i ewaluacji lokalnych strategii rozwoju, Warszawa 2017, s. 3-5).

Literatura wyróżnia monitoring finansowy i rzeczowy. Ten pierwszy weryfikuje płynność, terminowość i prawidłowy rozkład wydatkowania funduszy, ten drugi sprawdza, w jakim stopniu rzeczywiste wartości wskaźników odbiegają od zakładanych. Najczęściej dotyczy to wskaźników produktu i rezultatu.

Zakres ewaluacji jest zwykle szerszy, a dane monitoringowe stanowią wstęp do jej realizacji. Ewaluacja może m.in. służyć wyjaśnieniu, dlaczego wartości wskaźników nie zostały zrealizowane, sprawdzić czy to co osiągnęliśmy i, co pokazują wskaźniki, jest rzeczywiście tym, czego oczekiwali odbiorcy, zidentyfikować inne pozytywne i negatywne efekty strategii, które nie były objęte wskaźnikami, ocenić nasze wyniki na tle innych podobnych interwencji i sprawdzić, czy problemy i wyzwania na które ukierunkowaliśmy strategię nadal są aktualne.

Monitoring stanowi więc wkład w ewaluację i zasila ją wstępnymi danymi. Z drugiej strony, ewaluacja uzupełnia monitoring, odpowiada na pytania, które rodzą się, gdy badane są dane monitoringowe, np. wyjaśnia, jakie są przyczyny określonego problemu i jak go rozwiązać.

Podstawowy cel ewaluacji i monitoringu jest wspólny i wynika z ich istoty, którą opisano na wstępie – są to źródła informacji o wdrażanej interwencji. Mają informować o tym, czy program lub strategia są wdrażane zgodnie z przyjętymi założeniami i przynoszą zakładane efekty.

Monitoring precyzyjnie pokazuje, czy środki wydatkowane są taki sposób i takim tempie, jakie zaplanowano oraz czy dofinansowane projekty generują takie produkty i rezultaty, jakich się spodziewano i jakie powinny prowadzić do realizacji celów.

Ewaluacja powinna wyjaśnić przyczyny problemów, jeśli monitoring ujawni, że takie występują. Można od niej oczekiwać również wskazania środków zaradczych. Jeśli zaś wszystko postępuje zgodnie z planem, ewaluacja wyjaśni, czy zrealizowane zgodnie z planem działania rzeczywiście doprowadziły do realizacji ogólnych celów (czyli czy założenia interwencji były słuszne, czy diagnoza sytuacji społeczno-gospodarczej była prawidłowa i aktualna).

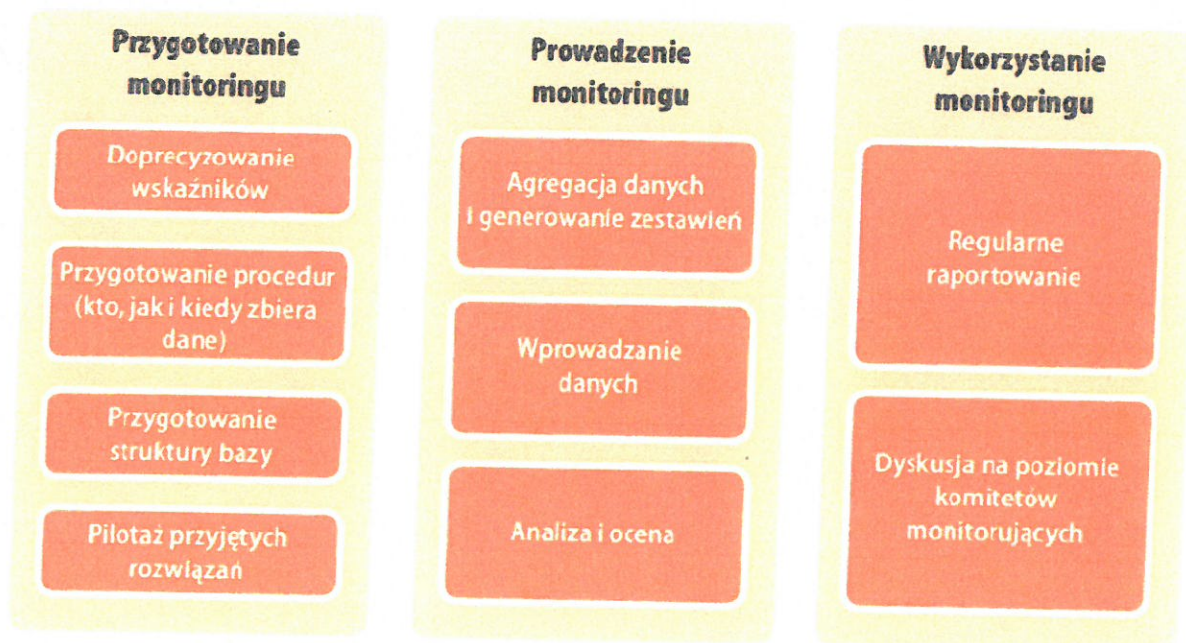
Monitoring dostarcza, można powiedzieć suchych danych. Natomiast ewaluacja odpowiada na szereg rodzajów pytań, m.in.: opisowe (jak zmieniła się sytuacja), eksploracyjne (dlaczego zmieniła się sytuacja), prognostyczne (czy dane działanie zmieni sytuację), wyjaśniające (czy zmiana sytuacji była efektem działania), oceniające (czy działanie można ocenić jako skuteczne) i jakie działanie należy podjąć. Niemniej jednak, by odpowiedzieć na te pytania, ewaluacja często będzie sięgać po dane monitoringowe.

Typowe kroki procesu monitoringu przedstawiono na poniższym schemacie. Najważniejszym etapem jest dobór trafnych wskaźników, dla których potrafimy gromadzić dane oraz zapewnienie

zasobów (ludzkich, informatycznych) do gromadzenia, agregowania i przetwarzania danych. Kluczem do sukcesu jest następnie rzetelne gromadzenie i przetwarzanie danych.

Proces ewaluacji można uznać za nieco bardziej złożony. Jego wyróżnikiem jest następująca kilkukrotnie strukturyzacja badania – czyli określenie podstawowych założeń tematycznych i metodycznych przed zleceniem badania, a następnie ich doprecyzowywanie na etapie składania oferty i tworzenia raportu metodologicznego.

Rys. 18 Proces monitoringu

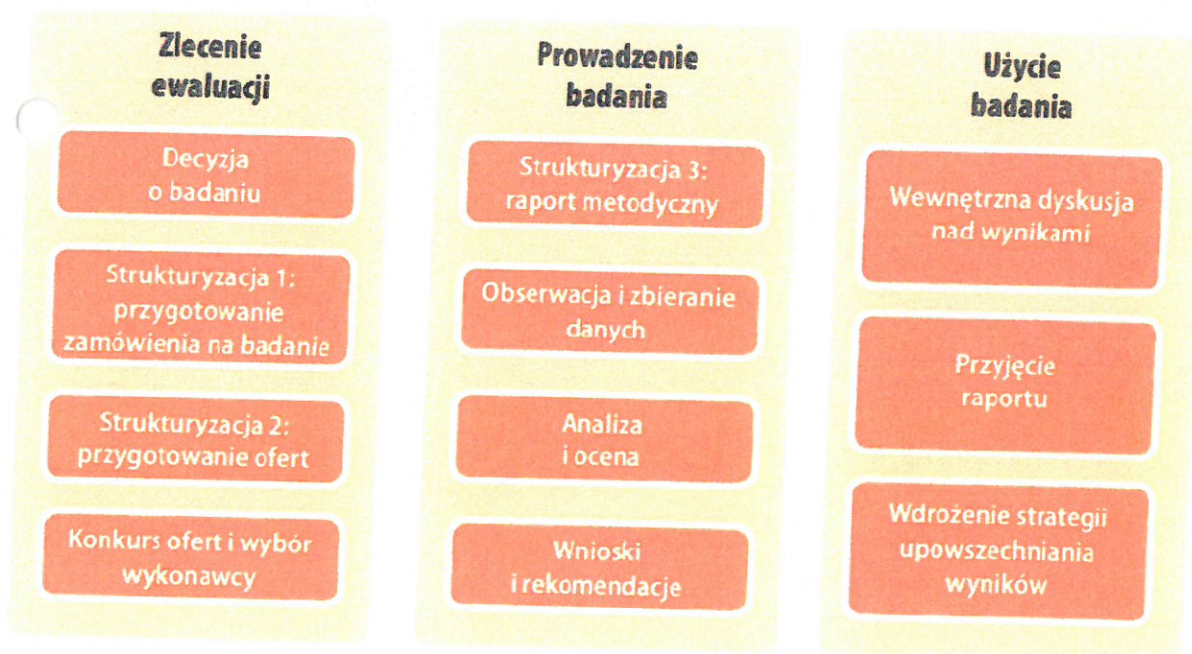
Źródło: K. Olejniczak, *Monitoring i ewaluacja* [w:] J. Górniak, S. Mazur (red.): *Zarządzanie strategiczne rozwojem*, Warszawa 2012, s. 239 - 257.

Proces ewaluacji można uznać za nieco bardziej złożony. Jego wyróżnikiem jest następująca kilkukrotnie strukturyzacja badania – czyli określenie podstawowych założeń tematycznych i metodycznych przed zleceniem badania, a następnie ich doprecyzowywanie na etapie składania oferty i tworzenia raportu metodologicznego.

Kluczem do sukcesu jest postawienie trafnych pytań i dobór odpowiedniej do nich metodyki, a także zapewnienie odpowiedniego potencjału i zasobów do realizacji tego skomplikowanego przedsięwzięcia. Metody badawcze wykorzystywane w ewaluacji nie koncentrują się tylko na

gromadzeniu danych, ale przede wszystkim na logice ich analizy i interpretacji. Wykorzystywane jest szerokie instrumentarium, głównie z obszaru badań społecznych (lecz nie tylko), obejmujące m.in.: eksperymenty i quasi-eksperymenty, modele makro i mikroekonomiczne, gry symulacyjne i podejścia partycypacyjne (szerzej: J. Abramowicz, A. Gołoś, I. Grabowska, A. Haber, T. Kupiec, B. Ledzion, A. Rauzer, Podręcznik monitoringu i ewaluacji lokalnych strategii rozwoju, Warszawa 2017, s. 9-11).

Rys. 19 Proces ewaluacji

Źródło: K. Olejniczak, *Monitoring i ewaluacja* [w:] J. Górniak, S. Mazur (red.): *Zarządzanie strategiczne rozwojem*, Warszawa 2012, s. 239-257.

W przypadku „Strategii rozwoju miasta i gminy Sępólno na lata 2017-2024” należy wskazać na metody monitoringu i ewaluacji, które trzeba będzie stosować w celu kontroli czyli zamierzone w niej zadania są realizowane. Przede wszystkim istotne będzie bieżące sprawdzanie czy rzeczywisty przebieg procesów na terenie miasta i gminy jest zgodny z zamierzonym (zaplanowanym). W jego toku następuje porównanie uzyskanych wyników z wyznaczonymi zadaniami i programami, a w przypadku stwierdzenia odchyleń – podjęcie korekty działań. Niekiedy w wyniku kontroli należy poddać korekcie ustalone na wstępie zadania, programy, wzorce lub normy. Informacje z kontroli są zatem jednym z punktów wyjścia do opracowania nowych planów i strategii. Należy wyraźnie zaznaczyć, że kontrola

narażona jest m.in. na niebezpieczeństwo formalizacji, polegające na nieuwzględnieniu całokształtu warunków i wyników działania, lecz na koncentrowaniu się na formalnej zgodności z przepisami i regulami.

Monitoring i ewaluacji realizacji strategii w mieście i gminie Sępól powinny być realizowane głównie za pomocą instrumentów finansowych, terminowych oraz ilościowych.

Bibliografia

- Abramowicz J., Gołoś A., Grabowska I., Haber A., Kupiec T., Ledzion B., Rauzer A., Podręcznik monitoringu i ewaluacji lokalnych strategii rozwoju, Warszawa 2017.
- Długookresowa Strategia Rozwoju Kraju -Polska 2030. Trzecia fala nowoczesności, Ministerstwo Administracji i Cyfryzacji, Warszawa, 11 stycznia 2013.
- Izdebski H., Nelicki A., Zachariasz I., Zagospodarowanie przestrzenne. Polskie prawo na tle standardów demokratycznego państwa prawnego, Warszawa 2007.
- Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej.
- Olejniczak K., Monitoring i ewaluacja [w:] J. Górniak, S. Mazur (red.): Zarządzanie strategiczne rozwojem, Warszawa 2012.
- Program ochrony środowiska dla Miasta i Gminy Sępól na lata 2012-2015 z perspektywą na lata 2016-2019.
- Program Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020, Warszawa, 18 kwietnia 2017.
- Roczne sprawozdanie sporządzone przez Wójta, Burmistrza i Prezydenta Miasta z realizacji zadań z zakresu zagospodarowania odpadami komunalnymi za 2017.
- Rozporządzenie Ministra Infrastruktury z dnia 28 kwietnia 2004 r. w sprawie zakresu projektu studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy (Dz.U. Nr 118, poz. 1233).
- Strategii rozwiązywania problemów społecznych Miasta i Gminy Sępól na lata 2016-2023.
- Strategia rozwoju społeczno-gospodarczego województwa warmińsko-mazurskiego do roku 2025, Olsztyn, 25 czerwca 2013.
- Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego miasta i gminy Sępól.
- Uchwałą nr XXV/136/93 Rady Miasta i Gminy z dnia 29.12.1993.
- Uchwałą nr XXXIV/182/16 Rady Miejskiej w Sępólnie z dnia 29 grudnia 2016 r. w sprawie uchwalenia budżetu Miasta i Gminy Sępól na rok 2017.

Ustawa z dnia 8 marca 1990 roku „O samorządzie gminnym”.

Wehrich, H. (1993). Daimler-Benz's move towards the next century with the TOWS matrix. *European Business Review*, 93(1).

Wehrich, H. (1982). Strategic career management—A missing link in management by objectives. *Human resource management*, 21(2-3)

Wehrich, H. (1982), The TOWS matrix: a tool for situational analysis, "Long Range Planning", 15(2).
Wieloletnia prognoza finansowa miasta i gminy Sępól na lata 2017-2019.

Pozostałe źródła:

Główny Urząd Statystyczny.

Powiatowy Urząd Pracy w Bartoszychach.

Rocznika Demograficznego 2017.

<http://www.fzpp.pl>

<http://www.gminy.pl>

<http://bip.mgops.sepopol.pl/p,20,statut-i-regulamin-organizacyjny>

<https://ems.ms.gov.pl/krs/wyszukiwaniepodmiotu?t:lb=t>

<http://www.lks-lynasepopol.pl/>

<http://odleglosci.info/wyznaczanie-trasy.pl>

<https://www.premier.gov.pl/wydarzenia/decyzje-rzadu/krajowa-strategie-rozwoju-regionalnego-2010-2030-regiony-miasta-obszary.html>

<http://www.sepopol.pl/art,92,turystyka.html>

Załączniki do Strategii

Załącznik 1. Program ochrony środowiska dla Miasta i Gminy Sępólno na lata 2012-2015 z perspektywą na lata 2016-2019

<http://bip.sepopol.warmia.mazury.pl/kategoria/1062/program-ochrony-srodowiska.html>

Załącznik 2. Uchwała nr XXXIV/182/16 Rady Miejskiej w Sępólnie z dnia 29 grudnia 2016 r. w sprawie uchwalenia budżetu Miasta i Gminy Sępólno na rok 2017

<http://edzienniki.olsztyn.uw.gov.pl/Compatible/PublisherSearch?publisherName=Rada%20Miejska%20w%20S%C4%99popolu>

Załącznik 3. Wieloletni Plan Inwestycyjny na lata 2018 – 2023

PRZEWODNICZĄCA
RADY MIEJSKIEJ
W SĘPÓLNIE
Beata Jarzyńska